

En kvalitativ undersøgelse af livet som universitetsstuderende på Vestbredden

Speciale på Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Lina El-Sarih

Vejleder: Marianne Skytte

232.804 anslag

Institut for Sociologi og Socialt Arbejde ved Aalborg Universitet

Forord

Jeg vil indlede dette speciale med at takke lektor ved Al Istiqlal University på Vestbredden, Majed Al-Hawari, for at stå til rådighed i forbindelse med dette speciale. Det har haft afgørende betydning for min adgang til informanter ved Al Istiqlal University og Al Quds Open University.

Samtidig vil jeg rette en særlig tak til samtlige otte palæstinensiske universitetsstuderende for deres villighed til at deltage i interviews. Slutteligt vil jeg takke min vejleder, Marianne Skytte, for sin konstruktive og inspirerende vejledning.

Lina El-Sarih

August 2016

Indholdsfortegnelse

Læsevejledning	6
Abstract	7
KAPITEL 1	8
Indledning og problemfelt.....	8
Eksisterende viden på området	10
KAPITEL 2	16
Videnskabsteori og metode.....	16
Forforståelse.....	16
Videnskabsteori.....	17
Hermeneutik.....	19
Ontologi og epistemologi.....	22
Induktiv tilgang	22
Forskellen på at forklare og forstå	23
Indsamlingsmetode, interview	23
Kvalitative interviews	24
Interview i et interaktionistisk perspektiv	24
Metodekritisk afsnit	25
KAPITEL 3	28
Adgang til felt og indhentning af empiri.....	28
At finde informanter.....	29
Beskrivelse af Al Istiqlal University	30
Beskrivelse af Al Quds Open University	31
Interviewsituationen, de fysiske rammer	32
Karakteristik af informanter.....	32

Transskribering	35
Sprogets betydning.....	35
Forberedelser til interviews.....	37
Interviewsituationen.....	38
KAPITEL 4	40
Teoriafsnit	40
Anerkendelsesteori: Axel Honneth	40
Oplevelsen af sammenhæng: Antonovsky	42
Belonging and the politics of belonging	44
Analysestrategi.....	46
KAPITEL 5	48
Analyse.....	48
Første del af analysen.....	48
Dagligdagen	49
Chikane	51
Erfaringer ved checkpoints	53
Delkonklusion	58
Anden del af analysen: Oplevelsen af sammenhæng.....	62
Håndterbarhed.....	62
Familien	63
Religion.....	66
Netværk.....	69
Netværk som en funktion/dysfunktion.....	72
Delkonklusion	74
Begribelighed.....	75
Eksistentiel usikkerhed: Bekymring for familiens sikkerhed	75

Evnen til at reflektere	77
En for alle og alle for en.....	78
Delkonklusion	81
Meningsfuldhed	81
Uddannelse.....	81
Uddannelse som kamp mod besættelsen.....	82
Det vigtigste er, at kvinder får en uddannelse.....	85
Tilhørsforhold	86
Brikkerne falder på plads	88
Delkonklusion	92
OAS som helhed	93
KAPITEL 6	96
Konklusion	96
Perspektivering.....	98
KAPITEL 7	100
Validitet.....	100
Litteraturliste.....	102
Bilag 1. Vision: Al Istiqlal University	105
Bilag 2. Vision: Al Quds Open University	106
Bilag 3. Dokumentation fremvist for studerende og universitetsledere.....	107

Læsevejledning

Specialet er grundlæggende delt op i syv kapitler. I specialets første kapitel findes en indledning, hvor specialeområdet og problemformuleringen præsenteres. Herudover foreligger et afsnit om eksisterende forskning om studerende i de palæstinensiske selvstyreområder.

Kapitel 2 består af en præsentation af specialets metodologiske tilgang samt videnskabsteoretiske positionering inden for fænomenologien og hermeneutikken. I kapitlet redegøres for disse videnskabsteoretiske retninger, og hvorledes de anvendes i specialets sammenhæng.

I kapitel 3 beskrives adgangen til feltet samt tilgangen til empiri, herunder beskrivelse af universiteter og informanter.

I Kapitel 4 af redegøres for mine valg af teorier; Anerkendelsesteori, Oplevelse Af Sammenhæng (OAS) og teori om tilhørsforhold.

Kapitel 5 består af to analyseafsnit. Første analysedel omhandler de studerendes dagligdag. Herunder anvendes anerkendelsesteorien, teori om resiliens samt teori om tilhørsforhold. Anden analysedel omhandler OAS. Her gør jeg brug af komponenterne i OAS: begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed med henblik på at analysere, hvordan de studerende oplever mening trods deres belastende livsvilkår.

Kapitel 6 opsummerer analysens resultater, og der konkluderes på specialets problemformulering. Hernæst fremsættes en kort perspektivering.

I Kapitel 7 valideres specialet.

Abstract

The thesis is a study of Palestinian university students' everyday life in the West Bank.

The aim of the thesis is to examine: *How do young college students in the West bank describe their daily lives? How do they experience sense despite the pressured life situation that they are living in?*

The study is conducted from a phenomenology and hermeneutic perspective. The thesis is build on eight qualitative interviews with students from two different universities in the West bank.

It provides insight into the subjective experiences of life in Palestine in order to create an understanding for young students Palestinian's life situation. The study generates knowledge about young Palestinian university students' challenges due to living under occupation, and how it affects them and their daily lives.

The theoretical framework of the thesis is based on theory of recognition, sense of coherence and belonging and politics of belonging.

The first part of the analysis highlights that the students' everyday life is marked by uncertainty and frustration. The students are experiencing everyday life and future as unpredictable and insecure and the main cause is the Israeli occupation. Israel's occupation controls almost all aspects of Palestinian life. The students experience and acknowledges their psychologically, socially, politically and economically challenges. They feel limited and oppressed.

Yet, as the second part of the analysis finds, there are resources that strengthen the students' sense of meaning in their everyday life: their families, network, religion, and education. The thesis also sheds light on the students' dream of establishing an independent Palestinian state and how the dream keeps them motivated and focused. The students are convinced that they play an active role in the Palestinian national movement. Education is perceived as a motivation element and is considered to be the hope of and the basis for obtaining a meaningful and successful future.

KAPITEL 1

Indledning og problemfelt

Konflikten mellem Israel og Palæstina er en af de længste i nyere tid. I 1947 udarbejdede Forenede Nationer (FN) en delingsplan, der opdelte Palæstina i en jødisk og en arabisk del. Jøderne var tilfredse med denne fordeling, men palæstinenserne afslog FN's forslag. Jøderne accepterede resolutionen, og den 14. maj 1948 blev den jødiske stat Israel oprettet. Det udløste dagen efter den første arabisk-israelske krig, som endte med israelsk sejr og en væsentlig udvidelse af territoriet i forhold til FN's delingsplan.¹ I dag er det palæstinensiske selvstyreområde delt op i Gazastriben og Vestbredden. De to områder ligger adskilt med Israel imellem sig. Konflikten mellem palæstinensere og israelere har været i gang lige siden. Dette har resulteret i, at flere generationer er født ind i og levet i et konfliktfyldt samfund hele deres liv.

Inspirationen til emnet kommer fra en artikel, der fik mig til at reflektere over, hvordan de studerende på Vestbredden formår at videreudanne sig trods den spændte politiske situation. I artiklen fremgår det, at omkring 44 pct. af de unge er arbejdsløse, selvom over halvdelen af dem har en universitetsgrad (Balousha, 2013). Specialet opstod af min nysgerrighed efter at undersøge palæstinensiske universitetsstuderendes hverdag på Vestbredden.

Med baggrund i min interesse for, hvordan palæstinensiske studerende beskriver deres hverdag på Vestbredden, vil jeg i dette speciale tage udgangspunkt i studerendes *egne* fortællinger herom med henblik på at analysere, hvorledes de oplever mening i hverdagen trods deres belastende livssituation.

Jeg ønsker, at specialet skaber indblik i subjektive oplevelser af livet på Vestbredden med henblik på at skabe en forståelse for unge palæstinensiske studerende livssituation.

Som led i min indsamling af empiri vil jeg være i kontakt med pensioneret lektor Majed Al Hawari, som bor på Vestbredden og har et stort netværk i området. Han vil være min gatekeeper. Majed har været på besøg i København i 2015 i forbindelse med en konference om Palæstina, og i denne forbindelse vendte jeg mine tanker om specialet med ham.

¹ Dansk Institut for Internationale Studier www.folkedrab.dk Artikel: Oprettelsen af Israel, 2008.

Han var meget imødekommende og ønskede at bidrage med sin viden til min undersøgelse samt hjælpe med at finde unge interviewpersoner, hvorfor en mulighed åbnede sig for at drage til Vestbredden for at indsamle empiri. Jeg ønsker med specialet at generere viden om unge palæstinensiske universitetsstuderendes hverdag og udfordringer som følge af konflikten i 'Det hellige Land'. Jeg har den tanke, at denne viden kan bidrage og er relevant for socialt arbejde. Med andre ord er min tanke at "vi kan lære af dem, som lever under vanskeligere forhold".

Det giver anledning til følgende problemformulering, der er todelt:

- Hvordan beskriver unge universitetsstuderende på Vestbredden deres hverdag? Hvordan oplever de mening på trods af den belastende livssituation, som de befinder sig i?

Der er med problemformuleringen søgt at åbne for en nuanceret tilgang til specialets genstandsfelt, og fokus er rettet mod unge palæstinensiske studerendes oplevelser og erfaringer i hverdagen.

Undersøgelsesfokus i specialet er dermed at finde frem til, hvordan de studerende oplever mening på trods af deres belastende livssituation samt at generere en viden om, hvilke faktorer der styrker og/eller svækker deres oplevelse af mening i hverdagen.

Jeg har valgt at undersøge netop denne målgruppe, fordi jeg har opfattelsen af, at de er vant til at reflektere, idet de under uddannelse bliver trænet i at forholde sig reflekterende og analytisk til problemstillinger og hændelser. Desuden har jeg valgt denne aldersgruppe eftersom, at jeg via kontakten til Majed, forholdsvis hurtigt kunne få adgang til gruppen, med den begrænsede tid, jeg har haft på Vestbredden. Idet at de studerende kan betragtes som de mest privilegerede unge på Vestbredden, kan deres tilkendegivelser af udfordringer i hverdagen på Vestbredden antages, at være mindre udfordrende end hvis jeg havde valgt, at interviewe unge palæstinenser udenfor uddannelsessystem og/eller arbejdsmarkedet.

Jeg har i nærværende speciale valgt veksle mellem at benytte mig af betegnelsen 'besatte områder' og 'palæstinensiske selvstyreområder'. Dette grundet at 'palæstinensiske selvstyreområder' ikke er helt dækkende for, hvordan de studerende beskriver områderne, som de bor i.

Eksisterende viden på området

I dette afsnit fremlægges en oversigt over eksisterende relevant forskning fra nyere rapporter om studerende i de palæstinensiske selvstyreområder. Eksisterende viden inddrages for at understøtte de belyste problemstillinger i specialet. Rapporterne omhandler forhold på makro-, meso- og mikro-niveau. Eftersom national forskning på området er begrænset, er samtlige af de nævnte rapporter internationale.

Indledningsvis findes det relevant i forhold til problemstillingen at præsentere baggrundsviden om det videregående uddannelsessystem i besatte palæstinensiske områder – Occupied Palestinian Territories ofte forkortet OPT. Rapporten *Higher education in the occupied Palestinian territory*, omhandler finansiering af videregående uddannelser i OPT (EACEA , 2012). Den Palæstinensiske Myndighed finansierer de statslige videregående uddannelsesinstitutioner på Vestbredden og i Gazastriben og er under tilsyn af det palæstinensiske undervisningsministerium og styrelsen for videregående uddannelse.

Ifølge rapporten er finansiering af videregående uddannelser utilstrækkelig og bekymrende, eftersom 60-70 pct. af driftsbudgetterne for universiteterne er finansieret af studieafgifter. Da universitetsstuderende ikke regelmæssigt betaler studieafgifter, lider universiteter af årlige underskud. Væsentlige årsager til universiteters underskud har altså været at de studerende ikke tilbagebetaler deres studielån samt at universiteterne har manglet tilskud fra internationale kilder og vigtige bidrag fra det nationale budget. 20 millioner dollar er afsat til de videregående uddannelser i den Palæstinensiske Myndigheds (PNA) budgetter hvert år siden 2002. I 2009 blev dette beløb hævet til USD 34 mio., og i 2010 blev beløbet igen forhøjet til USD 40 mio. I 2011 blev budgettet for de videregående uddannelser væsentligt forøget til USD 90 mio. Dog er der i disse perioder kun blevet udbetalt omkring 60 pct. af de afsatte midler (EACEA , 2012: 5-6).

At uddanne sig under besættelse

Rapporten *Impact of the Israeli Occupation on Palestinian Education*, udarbejdet i 2009 af Mai Abdul Rahman, PHD i uddannelsesforskning fra Howard University, undersøger virkningerne af den israelske besættelse og politik ift. adgang til primære, sekundær og teritær (videregående uddannelse) for den palæstinensiske befolkning i de besatte områder. Rapporten henviser til forskellige undersøgelser på området (Abdul Rahman, 2009).

Af rapporten fremgår det, at palæstinensere historisk set i høj grad værdsætter uddannelse og har anvendt uddannelse som personligt og socialt udviklende værktøjer. Niveaue af læsefærdighed hos palæstinensere er blandt de højeste i regionen. Uddannelse har skabt fremgang i samfundet, og dermed har uddannelse været en økonomisk såvel som social empowerment (Abdul Rahman, 2009: 1).

“In Palestine education has served as a means to empowerment within the community and has played an important role since 1948”² (Abdul Rahman, 2009: 1-2). Uddannelse har spillet en væsentlig rolle i at forbedre det økonomiske, sociale og intellektuelle niveau hos palæstinenserne.

Der er anden forskning, der ligeledes tilskriver uddannelse en positiv indflydelse på det palæstinensiske samfund. Peter Hansen, Commissioner-General of the United Nations Relief and Works Agency (UNWRA), skriver:

The Palestinian people, who, with so many disadvantages to cope with, have traditionally put great stock in education. Palestinian literacy rates were among the highest in the region. Palestinian girls were the first in the Arab world to achieve educational parity with boys. (...)³ (Abdul Rahman, 2009: 3).

Den store værdi palæstinensere tillægger uddannelse afspejles i den palæstinensiske vilje til at uddanne sig trods de sociale og politiske hindringer.

Rapporten henviser endvidere til en undersøgelse offentliggjort af Educational Studies, som omfattede 700 9. klasse-elever på Vestbredden og i Gaza, og konklusion lød således;

We discovered the students work hard in school and are supported by their parents. (..) Sadly, these youth realize that their lofty educational aspirations are not likely to be

² Abdul Rahman, 2009 inddrager viden fra rapport: Save the Children, Report “Palestine: The education of children at risk”, presented to the 57th Session of the UN Commission on Human Rights, March 2001

³ Peter Hansens artikel: Frightened and Deprived, International Herald Tribune, October 9, 2002

*fulfilled because of their families' poverty and the disruptive influence of the Israeli occupation*⁴ (Abdul Rahman, 2009: 3).

I 1994 indgik Israel og PLO (Palestine Liberation Organization) aftaler, der afgrænser parternes forpligtelser i forbindelse med Israels overdragelse af kontrollen med dele af Vestbredden og Gazastriben til det nyoprettede palæstinensiske selvstyre. Siden 1995 har Den Palæstinensiske Myndighed (PA) påtaget sig ansvaret for at administrere det palæstinensiske uddannelsessystem gennem The Ministry of Education and Higher Education (MOHE). For første gang i historien er palæstinenserne blevet ansvarlige for deres eget uddannelsessystem. Dog er de fortsat udsat for de begrænsninger, der følger af den israelske besættelse. Det israelske militær opretholder sin tilstedeværelse og myndighed i OPT gennem et sæt af komplekse fysiske forhindringer, herunder opstilling af mur, restriktive lukninger og checkpoints, og den israelske myndighed forpligter bl.a. palæstinensere til at fremvise identifikationspapir for, at de kan bevæge sig inden for OPT (Abdel Rahman, 2009: 12).

Vejspærringer og checkpoints forhindrer studerende adgang til universiteterne samt resulterer i forsinkelser og forstyrrelser i fremmødet på uddannelsesinstitutionerne⁵ (Abdul Rahman, 2009: 13). I 2004 gennemførte The Ministry of Education and Higher Education en statistisk undersøgelse, som viste, at

*80 pct. af de palæstinensiske studerende oplever vanskeligheder i deres dagligdag, herunder at nå frem til skoler og universiteter. Israels restriktive politik har resulteret i kronisk mangel på lærere til skoler og videregående uddannelsesinstitutioner, og universiteterne er i konstant risiko for at miste medarbejdere*⁶ (Abdul Rahman, 2009: 17-18).

Rapporten henviser til en anden rapport, *The Wall - an obstacle to educating Palestinian youth*, som konkluderede følgende: *“Traversing checkpoints on the way to school or university is a burden to*

⁴ Abdul Rahman henviser til Fronk, Ray L Huntington and Bruce A. Chadwick, *Educational Attitudes and Trends in Palestine*, Educational Studies, volume 25, Number 2, July 1, 1999. P 217-243

⁵ Abdul Rahman har disse oplysninger fra rapport *Expansion and Annexation: Wall and its impact on the educational process*, 2004

⁶ Ministry of Education and Higher Education, Directorate General of Development and Research, 2004 i Abdul Rahman, 2009.

both students and teachers and involves daily confrontation with the Israeli soldiers”⁷ (Abdul Rahman, 2009: 17-18).

Afslutningsvis konkluderer Mai Abdul Rahman i rapporten:

Regardless of semantics and political or legal definitions Palestinians’ right to education has suffered since 1967 due to Israeli policies. Through creating and controlling a system of internal borders in the occupied territories, the Israeli military prevents students from accessing Palestinian schools and universities within and far from their homes. (...) Although seeking an education is arduous for Palestinians, and despite the many physical obstacles they face education is still prized by Palestinians and still maintain one of the highest literacy rates in the Region at 97% (Abdul Rahman, 2009: 19-20).

Uddannelse og national identitet

I rapporten *The status of youth in Palestine* udarbejdet i 2009 af Sharek Youth Forum (den største institution for civile unge palæstinensere i de palæstinensiske selvstyreområder) noteres det, at vigtigheden af uddannelse i forhold til dannelsen af den nationale identitet er anerkendt på det statslige niveau, med et vejledende princip i henhold til ”Ministry of Education and Higher Education” som er, at “... *education should contribute to national identity and the national heritage*” (Sharek Youth Forum, 2009: 32-33).

Herudover oplyses det i rapporten, at der i den palæstinensiske befolkning er en tradition for at tillægge uddannelse en stor betydning. Uddannelse er bredt anerkendt som et centralt element i en vellykket ungdom og overgang til voksenlivet. Uddannelse forventes at lette overgangen til beskæftigelse og dermed til selvforsørgelse. Uddannelse er det vigtigste fundament for sociale fremskridt, økonomisk udvikling og kulturel identitet: “*The status of education in Palestine today is reflective of this importance; approximately 1,097,957 Palestinian children and youth are enrolled in primary and secondary level education*” (Sharek Youth Forum, 2009: 32-33.)

Rapporten omhandler palæstinensiske unge på Vestbredden, herunder Østjerusalem og Gaza-striben. Den er baseret på en omfattende gennemgang af sekundær forskning samt

⁷ Nieuwhof, Handmaker, 2005 i Abdul Rahman, 2009.

fokusgruppeinterviews udført med 15-25-årige, seks på Vestbredden og fire i Gaza-striben. Rapporten fra Sharek Youth Forum vil blive inddraget undervejs i analysen med henblik på at understøtte de studerendes fortællinger.

I samme rapport angives det ifølge den amerikanske adfærdsforsker Christa Bruhn at: "*The Palestinian context provides a unique manifestation of the university in that Palestinian universities serve as national institutions in the absence of a State.*" (Ibid.: 37). Universiteter betyder, at palæstinenserne får adgang til videregående uddannelse og på samme tid for mulighed for at udforske og udvikle en palæstinensisk identitet, der fokuserer på opnåelsen af en uafhængig palæstinensisk stat. Palæstinensiske universiteter var det eneste forum, hvor palæstinensiske lokalsamfund var i stand til at afholde sociale og politiske arrangementer⁸ (Sharek Youth Forum, 2009: 37).

De besatte områder har en høj andel af studerende på det videregående niveau:

At the tertiary level, Palestine has a higher university enrolment rate (25-30 percent) than the average found among other Arab and developing States; rates comparable to countries such as Mexico (21 percent), Costa Rica (21 percent), and Malaysia (25 percent). Female participation at third level is also significant, and there are currently more females than males enrolled in university (Ibid.: 33).

Lav beskæftigelsesprocent og høj arbejdsløshed

I henhold til "Palestinian Central Bureau Of Statistics" var der i 2015 blandt mænd på Vestbredden over 15 år en arbejdsløshed på 15 pct., mens tallet var 26.7 procent for kvinder i samme alder og område. I artiklen "Palestinian Youth Suffer High Unemployment, Frustration" fra 5. marts 2013 af Balousha som ligeledes nævnes i specialets indledning beskrives, at "... *Roughly 44% of young people are unemployed, even though just over half of them hold university degrees*". Endvidere oplyses det i artiklen, at den høje arbejdsløshed skyldes den svage palæstinensiske økonomi på Vestbredden og Gaza-striben. Der er manglende produktionsmuligheder i det palæstinensiske samfund, og der er en kløft mellem uddannelse og arbejdsmarked og fravær af en omfattende palæstinensisk politik i forhold til unges beskæftigelse. (Balousha, 2013)

⁸ Bruhn Christina, Higher Education as Empowerment: The Case of Palestinian Universities, American Behavioral Scientist, 2006 i Sharek Youth Forum, 2009

Rapporten “Youth work in Palestine and surrounding challenges” er et resultat af et studiebesøg som er koordineret af RCBS⁹ berører økonomiske og sociale udfordringer, som de unge erfarer i de palæstinensiske selvstyreområder:

More than one third of Palestinian youth is unemployed, with the highest unemployment rate among young people with higher education, where nearly half of all graduates (diploma and higher) are unemployed. Many Palestinians still need to either move out of the country to find employment or travel regularly into Israel to find work there (European Union, 2013:12-13).

Formålet med denne forskningsgennemgang har været at skabe et overblik over de samfundsmæssige rammer der er for at være studerende i palæstinensiske selvstyreområder. Der eksisterer altså en række vanskeligheder omkring uddannelse og beskæftigelse for palæstinensere som lever under besættelse.

⁹ “Youth work in Palestine and surrounding challenges” af RCBS: Regional Capacity Building and Support Unit for the EuroMed Youth Programme og finanseret af European Union i 2013

KAPITEL 2

Videnskabsteori og metode

Forforståelse

Jeg finder det i begyndelsen af forskningsprocessen væsentligt at reflektere over min forforståelse af problemstillingen. For at øge undersøgelsens gennemsigtighed, hvilket er en af betingelserne for at opnå en troværdig kvalitativ undersøgelse, er det relevant at få klargjort mine forestillinger om, hvordan palæstinensiske universitetsstuderende på Vestbredden lever samt at få klargjort mine antagelser omkring hvad der gør, at de formår at trives og være under uddannelse på trods af de levevilkår, som de lever under. Ifølge Hans Georg Gadamer's filosofiske hermeneutik medbringer forskere altid fordomme i forståelsesprocessen, idet forskeren ikke kan være en neutral observatør. Mennesket kan ikke betragte sig selv og samfundet udefra, og Gadamer afviser dermed ideen om et fordomsfrit menneske. Vi fortolker altid på baggrund af tidligere forståelser. Disse forståelser kalder han fordomme. Ifølge Gadamer skal dette ikke blot opfattes som et problem, der forhindrer forskeren i at opnå forståelse; fordomme kan også være produktive for erkendelsen, og forskeren vil ifølge Gadamer være fortabt uden fordomme. Udgangspunktet for al forståelse er fordommene som forskeren møder det ukendte med (Juul, Pedersen, 2012: 122-124).

Derfor må forskeren teste sine fordomme ved at sætte dem i spil, og i denne proces skal forskeren være åben overfor nye erfaringer. Forskeren skal ikke slette sine fordomme, han skal snarere indgå i en oprigtig samtale med det objekt, som han forsøger at forstå (Ibid.: 125). Forståelsesprocessen opstår, når horisonter smelter sammen. Det betegner Gadamer som horisontsammensmeltning, hvor forskellige horisonter indgår i dialog og herigennem forandrer sig. Det handler dermed for forskeren om aktivt at pendle mellem sine fordomme og nye erfaringer fra den sociale virkelighed.

Fortolkning sker i mødet mellem jeg og interviewpersonen. Vi bærer begge meningshorisonter som skal sammensmeltes, og dette betyder ikke nødvendigvis, at vi skal være enige, men vi skal være i stand til at forstå det den anden tilkendegiver. Dermed udvides horisonter, hvilket er grundbetingelsen for at revurdering af fordomme er muligt (Ibid.: 126).

Jeg er opmærksom på, at min forforståelse ikke må spænde ben for min åbenhed for ny viden, hvorfor jeg allerede inden indsamling af empiri italesætter den.

Den norske professor i pædagogisk psykologi, Steinar Kvale, beskriver viden i et hermeneutisk perspektiv ved at gøre brug af metaforen 'den rejsende'. Den rejsende rejser ud i verden og medbringer en bestemt kulturel horisont på sin rejse, og han kan ikke fralægge sig sine kulturelle briller og se verden som den er. Menneskene som den rejsende møder på vejen, forstår han ud fra sin horisont, men dog kan han i interaktion med mennesker gøre sig nye erfaringer og refleksioner som ændrer hans horisont (Juul, Pedersen, 2012: 127 i: Kvale 1997). Steinar Kvales 'rejsende' skal i dette speciales sammenhæng ikke kun forstås metaforisk, da jeg helt konkret har været rejsende til Palæstina og mødt mennesker med andre horisonter. Inden jeg påbegyndte arbejdsprocessen tog min forforståelse udgangspunkt i, at borgere på Vestbredden lever under helt særlige forhold, og som har levet således i årtier: i et konfliktfyldt samfund som er præget af uroligheder, stridigheder og usikkerhed. Samtidig er jeg oplyst om, at palæstinenserne er en af de højst uddannede befolkninger i Mellemøsten, og dette finder jeg tankevækkende. Derfor ønskede jeg at komme i kontakt med palæstinensiske studerende for at få indblik i deres subjektive oplevelser af deres situation.

Det var min antagelse at mestring var et begreb, som vil blive inddraget i specialet. Ligeledes var det min opfattelse, at førstehed/andethed, ekskludering og ulighed vil blive inddraget. Mit ønske var dermed med udgangspunkt i empiri, at benytte min teoretiske viden og redskaber fra kandidatuddannelsen i socialt arbejde til at analysere empirien og udarbejde en kvalitativ undersøgelse omkring universitetsstuderende på Vestbredden.

Videnskabsteori

I dette kapitel redegøres der for specialets videnskabsteoretiske tilgang. Med afsæt i videnskabsteorien får jeg afklaret, hvorledes jeg skaber viden inden for forskellige videnskabelige traditioner, og hvad det er for en slags viden, jeg leverer (Ibid.: 9). Den videnskabsteoretiske orientering er afgørende for, hvilke forskningsspørgsmål jeg stiller, og hvilken metodestrategi jeg tager udgangspunkt i. Den videnskabsteoretiske orientering er således afgørende i forhold til besvarelsen af problemstillingen.

Med specialet bestræber jeg mig på, gennem en åben og nysgerrig indstilling til undersøgelsesfeltet og med udgangspunkt i de studerendes egne oplevelser og fortællinger, at blive klogere på, hvordan

disse studerende oplever mening trods deres belastende livssituation. Jeg har dermed en fortolkende teoretisk tilgang i specialet. Fænomenologien og hermeneutikken vil blive anvendt i forlængelse og understøttelse af hinanden. Fænomenologien benyttes i forbindelse med indsamlingen af empiri, og hermeneutikken til fortolkning og analyse af empirien.

Fænomenologi

I det følgende vil fænomenologiens grundtræk blive præsenteret og konkretiseret i forhold til specialet. Jeg har valgt at tage udgangspunkt i et fænomenologisk perspektiv, idet jeg søgte en videnskabsteoretisk retning som har en åben erkendelsesinteresse, hvor undersøgelsen har mulighed for at bevæge sig i mange forskellige retninger, alt efter det empiriske indhold. Ud fra et fænomenologisk perspektiv formår jeg at få detaljeret indblik i, hvorledes palæstinensiske studerende oplever deres hverdag og formår at skabe mening trods de belastende levevilkår. Mit ønske om at få indsigt i palæstinensiske studerendes oplevelser og handlinger, og hvordan de erfares og fortolkes – samt hvordan de erfarer og fortolker hvordan andre i samme kontekst handler - imødekommes således ved brug af den fænomenologiske metode (Juul, Pedersen, 2012: 99).

Metoden har således en beskrivende og forstående vidensinteresse, som kan opnås ved at benytte et åbent forskningsdesign med kvalitative metoder, hvilket jeg vil gøre brug af i specialet. Jeg forholder mig således åbent og fleksibelt under empiriindsamling. Det er vigtigt, at de kvalitative interviews åbner op for materiale, som består af mangfoldig ny viden og forståelse såvel som adskillige nuancer og dybde indenfor den konkrete kontekst (Juul, Pedersen, 2012: 100).

Den tyske filosof Edmund Husserls betragtes som fænomenologiens grundlægger, og historisk er fænomenologien et opråb om at gå til 'sagen selv', om at sætte enhver forforståelse i parentes og til, at forskeren forholder sig åben overfor de fænomener, der bringes frem i lyset. Det betyder at forskeren går til undersøgelsen uden på forhånd at tilføje teori eller hypoteser. Ud fra den fænomenologiske videnskab er målet at opdage og beskrive verden, som den leves, opleves og forstås. Forskerens opgave er at beskrive menneskets verden og erfaringer samt menneskets umiddelbare oplevelser, så forskeren kan skabe eller konstituere sine resultater (Juul, Pedersen, 2012: 99).

Fænomenologiske undersøgelser består oftest af forskningsspørgsmål af typen 'hvad' eller 'hvordan' i dataindsamlingsfasen. Formålet er at trække ufortolkede beskrivelser af aktørernes livsverden frem i lyset, og dette betragtes som råstof for forskerens fortolkninger.

Den fænomenologiske tilgang søger at afdække, hvordan mennesker intersubjektivt skaber deres erfaringer med verden. Det vil sige, at fænomenologien bestræber sig på at afdække, hvordan mennesket gennem typificerede rutiner udvikler en common sense-forståelse, som former den sociale samhandlen, samt hvordan den sociale orden skabes. Kort sagt er den fænomenologiske hverdagslivssociologis fornemste opgave at afdække mønstre for social samhandlen (Juul, Pedersen, 2012: 104).

Det er vigtigt at understrege, at jeg ikke er fuldkommen forudsætningsløs i en fænomenologisk undersøgelse, idet jeg tager udgangspunkt i en mere eller mindre præcis relevansstruktur, som er bestemmende for, hvad der undersøges. Min opgave er således ikke blot at genfortælle det, som undersøges. Min opgave er at konstruere frugtbare 'andenordens'-begreber. Dette betyder, at jeg med udgangspunkt i empirien konstruerer begreber, som er funderet i mit relevanssystem og overskrider den common sense-tænkning, som forekommer hos de observerede, altså de palæstinensiske studerende (ibid.: 100).

Hermeneutik

I forhold til fortolkning og analyse vil den hermeneutiske videnskabsteoretiske retning benyttes i specialet. Dette sker, fordi jeg gennem fortolkningsarbejde ønsker at bringe de meninger, tanker og holdninger frem, som ligger bag de palæstinensiske studerendes udtryksformer og beskrivelser af erfaringer om livet på Vestbredden (Ibid.: 108). Hermeneutik betyder fortolkningskunst.

Hermeneutikken har ligesom andre videnskabsteoretiske retninger mange grene og dermed mange forskellige opfattelser af, hvad fortolkning er, og hvad mennesker og samfundsforskere gør, når de fortolker (Ibid.: 107). Den centrale hermeneutiske opgave er at udvikle en fortolkende forståelse af den mening, der ligger gemt i menneskelige ytringer, hvilket forudsætter kendskab til den historiske kontekst, som ytringerne fremkommer i (Ibid.: 110). Med andre ord har fortolkning fået en fremtrædende plads inden for samfundsvidenskaberne, idet vor forståelse af os selv, hinanden og verden som omgiver os, ikke er umiddelbart tilgængelige. I specialet vil der benyttes den hermeneutiske cirkel ud fra metode-hermeneutikken.

Den hermeneutiske cirkel betegner den vekselvirkning, der foregår mellem helhed og del, når vi fortolker, og er et epistemologisk princip for erkendelsens mulighedsbetingelser. En helhed forstås først rigtigt, når den betragtes i lyset af en forståelse af delene, og denne sammenhæng mellem delene og helheden er med andre ord det meningskabende (Ibid.: 111). Erkendelsen kommer som en pendling mellem helhedsforståelse og delforståelse af den genstand der søges fortolket (Ibid.: 111). Den hermeneutiske cirkel består følgelig af meningsdel og meningshelhed, hvor betydning af delene bestemmer den samlede betydning – og omvendt, hvor helhedens betydning eksisterer i kraft af meningsdelene. Når den hermeneutiske cirkel er gennemløbet indtil der opnås en mening uden indre modsigelser, opnår man fortolkning af en tekst, og ergo når alle tekstens dele passer ind i en helhed. (Ibid: 111).

Specialet vil være opdelt i to analysedele, hvorunder der vil være flere adskilte analysedele. Første analysedel består af de studerendes beskrivelser af hverdagen og dens udfordringer. Anden analysedel er opdelt i tre overordnede dele med henblik på at analysere de studerendes oplevelse af sammenhæng og mening. Overordnet er denne opdeling og hver enkelt analysedels formål at opnå en helhedsorienteret forståelse af, hvorledes de studerende oplever mening trods deres belastende levevilkår.

Grænsen mellem fænomenologi og hermeneutik er flydende, idet begge perspektiver bestræber sig på, at de teoretiske begreber er åbne over for den potentielle mangfoldighed og uforudsigelighed i empiriens detaljer (Juul, Pedersen, 2012:99-100). Fænomenologi og hermeneutik tilhører begge fortolkningsvidenskaberne, og det vil sige, at de begge bestræber sig på at indleve sig i og komme til forståelse af andre subjekters meninger og intentionalitet, som mennesker handler ud fra (ibid.:76).

Validitetskravene til fænomenologisk og hermeneutisk tradition

For at sikre mig, at jeg kan opnå en kvalificeret besvarelse af specialets problemformulering, finder jeg det relevant at rette blikket mod validitetskravene i de videnskabsteoretiske traditioner, som jeg tager udgangspunkt i. Validitetskravene til en fænomenologisk analyse er først om fremmest en høj såvel som en detaljeret grad af eksplicitthed og gennemsigtighed i forhold til de konkrete interview-

og analyseteknikker. Herudover forventes det, og det vil jeg bestræbe mig på, at mine fortolkninger underbygges af en omfattende brug af citater. Dette er en forudsætning for, at læserne kan forholde sig til mine fortolkninger af det givne materiale, og at det er overbevisende i forhold til, hvad der er blevet sagt i interviewene. Læserne skal kort sagt inviteres med i undersøgelsesprocessen, og der skal fremgå tydelige beskrivelser af undersøgelsens fænomener (Juul, Pedersen, 2012: 103.).

I den hermeneutiske tradition handler validitet om hvorvidt min argumentation som helhed fremstår overbevisende og velunderbygget, samt om den er konsistent og sammenhængende (Ibid.:133). Validitet er således kommunikativ og pragmatisk; den handler om at overbevise læserne om troværdigheden. En pragmatisk validering handler om at godtgøre, at fortolkning er anvendelig og frugtbar for forståelsen og håndteringen af en række problemer i det praktiske liv. Vi har svært ved at tro på ting, som forekommer at have løse ender, selvmodsigelser, manglende logik og dårlig forståelighed. Når det er sagt, betyder begreberne 'logisk konsistent' og 'sammenhæng' ikke, at fortolkningen er fuldstændig forklarende eller bevisende, men fortolkning skal dog kunne leve op til kriterierne for overbevisende argumentation (Ibid.: 124). Validering af nærværende undersøgelse vil fremgå i den afsluttende del af specialet.

Kritik af hermeneutik

Det er interessant at forholde sig til kritikken af hermeneutikken som videnskabsteoretisk retning, da dette kan have betydning for besvarelse af specialets problemformulering. Hermeneutikken kritiseres for sin cirkulære begrundelsesstruktur, som ifølge kritikerne betyder, at konklusionerne ikke kan føres tilbage til et sikkert fundament, eksempelvis en årsag som genererer en bestemt virkning. Dette anses ud fra positivistisk videnskabstradition for at være problematisk, eftersom viden her opfattes som sikker, universel, empirisk underbygget og værdifri. Cirkulariteten bevirker ifølge kritikerne, at hermeneutisk fortolkning reelt ikke bidrager til skabelse af ny viden. Dette tænker jeg dog ikke har nogen virkning for specialet, idet hermeneutikken grundlæggende har en anden opfattelse af viden og en anden opfattelse af hvordan viden produceres end den, man finder i positivismen. Ifølge Schleiermacher, der betragtes som værende den moderne hermeneutiks fader, er det ikke muligt at opnå en 'objektiv' eller 'sand forståelse'. Målet i specialet er således at frembringe en sammenhængende og modsigelsesfri forståelse af undersøgelsens objekt – og ikke en 'sand objektiv forståelse' (Ibid.:115).

Ontologi og epistemologi

Formålet med dette afsnit er at præsentere de ontologiske og epistemologiske grundantagelser i specialets sammenhæng, idet de ontologiske overvejelser indkredser måden, hvorpå jeg griber undersøgelsen an. Ontologi betyder 'læren om det værende' og begrebet vedrører antagelser om virkeligheden (Juul, Pedersen, 2012: 14). Specialet har en fænomenologisk ontologi, hvor vejen til erkendelse – og dermed besvarelse af problemformulering - opnås gennem indsigt i menneskers subjektive og intentionelle erfaringsverden. De studerendes oplevelser af hverdagen som den fremtræder for dem, vil derfor betragtes som den eneste relevante virkelighed i nærværende sammenhæng (Ibid.: 66-68).

Det epistemologiske spørgsmål vedrører erkendelsens væsen, dvs. hvad viden er, og hvordan man opnår den (Ibid.: 14). Mit epistemologiske ståsted i specialet er subjektivistisk fænomenologisk og hermeneutisk, og jeg søger en fortolkende forståelse af de studerendes hverdag på Vestbredden ved at tage udgangspunkt i den betydning der ligger bag forskellige kulturelle livsformer eller den betydningsrationale som de studerende navigerer efter når de handler. Fortolkningsarbejdet består i at bringe de forståelser, intentioner og mål, som de studerendes oplevelser og handlinger er baseret på, frem i lyset. Modsat positivismens objektiverende videnskabsforståelse hævder fænomenologien, at erkendelsen af sociale fænomener kan føres tilbage til menneskers livsverden (Ibid.: 16-17).

Induktiv tilgang

I forlængelse af denne diskussion om ontologi og epistemologi findes det relevant kort at belyse, hvilke metode der anvendes for at besvare specialets problemformulering. I forbindelse med metodevalget har jeg også måtte tage stilling til, om min undersøgelse er induktiv, deduktiv eller abduktiv.

Jeg har i forhold undersøgelsen valgt en metodisk induktiv tilgang, idet jeg tager udgangspunkt i det empiriske materiale og derigennem når frem til den bedst egnede teori til strukturering og analyse af empirien. Dermed lader jeg empirien sætte dagsorden for den videre undersøgelse ved at forholde mig til empirien uden forudgående antagelser om teori. Empirien bliver altså styrende for generering af ny viden.

Jeg har benyttet mig af kodning og konceptualisering af empirien for at opnå overblik over fremherskende forhold og tematikker som anskues ud fra informanternes fortællinger. Informanterne bliver i specialet omtalt som interviewpersoner, studerende og unge.

Herudover har jeg undervejs meningskondenseret de studerendes udsagn med henblik på at trække beretninger sammen til mere præcise og korte formuleringer. Dette har jeg endvidere gjort for, at belyse temaer der er fremtrædende i citaterne, og for at lettere kunne analysere de fremtrædende tilkendegivelser i forhold til problemstillingen.

Forskellen på at forklare og forstå

Specialets hensigt er at opnå forståelse af de universitetsstuderendes hverdag på Vestbredden, og jeg finder det derfor relevant at tydeliggøre en skelnen mellem to forskellige erkendelsesformer, nemlig *at forklare* og *at forstå*. Den tyske historiker og filosof Wilhelm Dilthey har beskæftiget sig med en udvidelse af hermeneutikkens genstandsområder. Dilthey opfatter hermeneutikken som generel epistemologi for 'åndsvidenskaberne', dvs. de videnskaber som interesserer sig for meningsfulde fænomener.

Dilthey kritiserer og afviser at naturvidenskabernes årsag-virknings-begreb kan overføres til åndsvidenskaberne. Åndsvidenskaberne forudsætter helt andre færdigheder hos forskeren end dem, der tæller i naturvidenskaberne (Juul, Pedersen, 2012: 116). I specialet søges *ikke* objektive sandheder, men derimod subjektive. Menneskers oplevelsesverden kan ikke forklares, men må fortolkes og forstås, hvilket netop er den tilgang, jeg har i specialet. I denne forbindelse forventes det, at jeg bestræber mig på hensættelse, dvs. indlevelse og empati. Dette hænger tydeligvis sammen med specialets fænomenologisk inspirerede tilgang, der ligeledes fremhæver, at forståelse forudsætter indlevelse i subjekternes intentionalitet og livsverden (Juul, Pedersen, 2012: 117-118).

Indsamlingsmetode, interview

Formålet med dette kapitel er at udarbejde en begrebsramme for interviewene i specialet. Jeg vil i det følgende klargøre begrebsrammen, da det er relevant for, hvorledes jeg senere bearbejder mit empiriske materiale (Järvinen, 2005:15). Jeg vil tage udgangspunkt i Brinkmann og Kvaales tanker om interview, og jeg vil supplere med Margaretha Järvinens litteratur om interview.

Kvalitative interviews

Den kvalitative tilgang er udgangspunktet for besvarelse af problemformuleringen og kommer til udtryk gennem otte semistrukturerede interview. Undersøgelsen er udelukkende af kvalitativ karakter, da jeg søger en dybdegående forståelse af unge palæstinenseres oplevelser af deres liv som studerende på Vestbredden. Jeg har på baggrund af specialets problemformulering på forhånd fravalgt kvantitativ metode, da den form for dataindsamling og bearbejdning ikke kan benyttes i forhold til mit ønske om at opnå indsigt i de studerendes liv.

Det kvalitative interview er funderet i samtaler fra virkeligheden. Herigennem forsøger jeg at forstå den verden, som de studerende oplever. Det kvalitative forskningsinterview er en særlig form for samtale, hvor jeg som forsker tager styringen for at få indblik i et særligt tema, hvilket i specialets sammenhæng er at få indblik i de studerendes hverdag (Brinkmann & Kvale, 2009: 41).

Jeg har valgt en kvalitativ metode, da jeg herigennem kan opnå fordybning i et afgrænset område. Mit primære formål er at indsamle nuancerede informationer og at tolke disse i forhold til deres kontekst. Således forholder jeg mig eksplorativt, og hermed mener jeg, at jeg er udforskende, åben og fleksibel overfor nye og overraskende informationer.

Ifølge Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer er der behov for et supplement til Steinar Kvales forståelse af, at forskeren skal afdække interviewpersoners livsverden (Järvinen, 2005:16).

Järvinen og Mik-Meyer pointerer forhold, som forskere skal være opmærksom på ved brug af en interaktionistisk tilgang til interview.

Interview i et interaktionistisk perspektiv

Jeg ønsker at udarbejde interviews i en interaktionistisk begrebsramme, eftersom jeg stræber efter at få indblik i de studerendes subjektive oplevelser (Järvinen 2005:40). Jeg ønsker derfor at udarbejde interview, hvor der vil være fokus på interviewene som narrativer med henblik på at få indsigt i de studerendes livshistorier. Livshistorier kan forstås som refleksioner af individuel erfaring.

Derudover kan livshistorier forstås som et udtryk for aktuelle kulturelle diskurser. Dette er især, hvad jeg ønsker at undersøge og få indblik i. Jeg er derfor optaget af forståelsen af, at interview-udsagn er en sammensætning af biografi, historie og samfund (C. Wright Mills, 1959, s. 71), (Järvinen 2005: 37).

Samtidig vil jeg så vidt muligt forsøge at have en åben tilgang i forskningsprocessen. Dette vil jeg gøre ved at strukturere en interviewguide med overordnede temaer, som kan udfoldes under interviewet hvis nødvendigt. Ifølge Willis (1980, s. 90) er det en central forudsætning for interaktionistiske analyser, at man giver plads til og evner at lade sig overraske - eller med andre ord, lader sig være åben for at finde kundskab ved ikke at være styret af sin umiddelbare problemstilling. Dette betyder ikke, at man skal møde et forskningsfelt uden en forforståelse, og jeg forholder mig da netop også til min forforståelse ved at tilkendegive den i begyndelsen af forskningsprocessen (Järvinen 2005: 40).

Ved at gøre brug af overordnede temaer i interviewguiden får interviewpersonerne mulighed for at beskrive deres erfaringer om de temaer, som jeg ønsker belyst i specialet. De overordnede temaer er følgende; hverdag, uddannelse, familie og fremtid. Under hvert tema har jeg udarbejdet få, åbne spørgsmål, som giver interviewpersonerne mulighed for at udfolde deres tanker om temaet. Således er de studerendes fortællinger bestemmende for, hvad analysen kommer til at indeholde.

Metodekritisk afsnit

Ligesom andre undersøgelsesmetoder har kvalitative interviews sine styrker og svagheder. Det findes relevant at drøfte disse her, således at de er medtænkt i besvarelsen af specialets problemformulering.

Styrken ved kvalitative forskningsinterview er, at de i forbindelse med indsamling af empiri og bearbejdning af analyse bringer mig som forsker og forskningen tæt på forskningsgenstanden, som ønskes undersøgt (Andersen, Hansen, Klemmensen, 2010: 144). Kvalitative interviews anvendes således, når man ønsker at komme særligt i dybden med et emne, hvilket netop har været hensigten i dette speciale. Via kvalitative interview bliver det muligt for mig at indsamle unik detaljeret information, informationer som ikke på samme måde er mulige at indsamle, hvis jeg havde gjort brug af kvantitativ metode, f.eks. i form af standardiseret spørgeskema. Gennem det kvalitative forskningsinterview var det muligt at åbne op for de studerendes oplevelser af hverdagen.

Pilotinterview bidrager til at styrke kvalitative interview, da det af interviewerens kan anvendes som forberedelse til interviewsituationen samt til evt. redigering og tydeliggørelse af interviewspørgsmål hvis nødvendigt. Dette har af gode grunde ikke været muligt i specialets sammenhæng på grund af min manglende fysiske tilstedeværelse i forberedelsesfasen. Dette er en svaghed ved undersøgelsen.

Svagheden er, at interviewets fleksible karakter har været tidskrævende, idet indsamling af empiri kræver tilpasning til de konkrete relevante kontekster (dette er samtidig en styrke ved et kvalitativt forskningsinterview). Det har krævet, at jeg har været grundig forberedt, og det har krævet en del improvisation af mig (Andersen, Hansen, Klemmensen, 2010: 144-145). Den grundige forberedelse har i dette speciales sammenhæng været påkrævet, både i forhold til udarbejdelse af interviewguide samt ved oversættelse af den. Endvidere har det krævet, at jeg rejste til Vestbredden i Palæstina, hvor interviewpersonerne befinder sig.

Improvisation har både været aktuelt under interviewene, hvor nye spørgsmål måtte stilles, alt efter hvor interviewpersonernes oplysninger drejede samtalen hen. Et centralt krav om improvisation har været i forbindelse med valg af interviewpersoner, hvor jeg vurderede at en optimal besvarelse af specialets problemstilling ville kræve, at jeg fandt fire nye interviewpersoner på et åbent universitet på Vestbredden, som kunne sikre en empiri, der kunne bidrage til en nuanceret besvarelse af problemformuleringen. Dette er yderligere beskrevet under afsnittet om fund af informanter.

Kvalitative forskningsinterview er blevet kritiseret for ikke at kunne gengive en neutral virkelighed på grund af forskerens tilstedeværelse i produktionen af data. Dette menes at kunne påvirke undersøgelsens troværdighed. Dette risikomoment er i specialet modarbejdet ved at sørge for gennemgående gennemsigtighed og uddybende understøttende analysetolkninger.

Social identitet i interviewsituation

I interviewene er der fokus på interviewpersonernes udsagn som led i en selvpræsentationsproces, hvorfor det findes relevant at belyse denne proces. Interview handler delvis om oplevelser, erfaringer og holdninger, men samtidig handler interview også om interviewpersonernes sociale identitet og sociale strategier (Järvinen 2005: 30). Med andre ord fremstiller interviewpersoner oftest sig selv som fornuftige, respektable mennesker. Derfor skal der tages hensyn til diverse rolleafhængige egenskaber, som er afhængige af undersøgelsens fokus og målgruppe. Et eksempel kunne være en person, der fremstiller sig selv som 'en ansvarlig forælder'. I specialets sammenhæng kan det være 'en ansvarlig studerende', 'en loyal palæstinenser' eller 'et kærligt familiemedlem' etc. Ifølge Erving Goffman kan interviewpersoners fortællinger være præget af forsøg på at forhandle en fornuftig og meningsgivende social identitet frem i den aktuelle kontekst. Forskeren skal dermed være opmærksom på, at interviewpersonen præsenterer et 'foretrukket selv' frem for et 'essentielt selv'. Der er altså tale om en positionering af selvet, som indgår i fortællingen

og som findes mest hensigtsmæssig i situationen. Dette kaldes *descriptive performance* (Ibid.: 31). Når det er sagt, har jeg i nærværende speciale tillid til og en åbenhed overfor det, de studerende fortæller om deres hverdag, det findes dog samtidig relevant at være opmærksom på de studerendes mulige positioneringer.

Ligeledes har forskeren et ansvar for at fremstå som troværdig repræsentant for forskerverdenen. Med andre ord præsenterer interviewer under interviewet 'et i situationen foretrukket selv' og forsøger at fremstå som en fornuftig og seriøs samtalepartner (ibid.:31). Denne positionering kaldes også 'kategorisering af medlemskab'. Dette begreb hænger sammen med en interaktionistisk tilgang og benyttes specielt i etnometodologiske analyser. Kategorisering af medlemskab opstår i sociale møder, og begrebet betyder, at interviewperson såvel som interviewer positionerer sig som hørende til specifikke sociale kategorier såsom ung-gammel, etnisk minoritetsmedlem-majoritetsmedlem etc. Interviewer og interviewperson forventer dermed, at den andens aktiviteter, egenskaber og holdninger er i overensstemmelse med gængse forestillinger om den kategori, som pågældende tilhører. Disse forventninger vil præge interaktionen under interviewet såvel som påvirke selve interviewmaterialet. Kategorisering af medlemskab kan forekomme i interviews som en del af interviewpersonen og interviewers stræben på at forstå hinanden (ibid.: 32).

I forhold til min rolle som interviewer kan det antages, at min arabiske baggrund har en betydning i interviewsituationerne. Den kan have en betydning for kategorisering af medlemskab således, at jeg og interviewpersonerne betragtes som tilhørende samme sociale 'arabiske kategori'. Interviewene - og dermed svarene - kan være præget af, at såvel interviewer som interviewpersoner forventes at være i harmoni med forestillinger, der er knyttet til netop denne kategori. Jeg oplevede i løbet af interviewene, at de studerende viste stor interesse og glæde i forhold til at jeg - en kvinde med en arabisk baggrund, der dog er født og opvokset i Danmark - har valgt at rejse til dem for at indsamle empiri om deres hverdag og at skrive speciale herom. Jeg har i interviewsituationerne derfor været opmærksom på potentielle positioneringstiltag i forhold til min arabiske baggrund, eftersom de studerende i interviewsituationens kontekst kan have oplevet en trang til at positionere sig som individer med stærk arabisk/palæstinensisk identitet. Med andre ord ville de studerendes positionering i interviewsituation muligvis have været anderledes, hvis de sad overfor en ikke-arabisktalende interviewer.

KAPITEL 3

Adgang til felt og indhentning af empiri

I dette afsnit vil jeg gøre rede for mit forarbejde inden udrejsen, de praktiske overvejelser. Jeg har i forbindelse med rejsen gjort mig mange praktiske overvejelser i forhold til indrejse til Vestbredden. Jeg har læst adskillige artikler samt en rejsevejledning fra Udenrigsministeriet angående indrejse til Israel, og der omtales flere tilfælde, hvor rejsende af forskellige årsager bliver tilbageholdt eller nægtet indrejse, heriblandt på grund af mistanke om sikkerhedsrisiko af de israelske myndigheder, eller fordi den rejsende modsætter sig at besvare spørgsmål. Hvis man svarer urigtigt på spørgsmål, kan dette også medføre nægtet indrejse.¹⁰

Jeg har tidligere rejst rundt i andre mellemøstlige lande, og jeg har på udenrigsministeriets side læst, at dette kan have en betydning for indrejsen til Israel, Jeg besluttede mig derfor for at bestille et nyt pas for at undgå komplikationer. Jeg har i forbindelse med research angående indrejsen læst mig frem til, at problemer med indrejse til Israel oftest opstår i lufthavnen i Tel Aviv. Det forekom endvidere, at indrejse ved den jordansk/israelske grænse er mindre problematisk. I den forbindelse besluttede jeg mig for at rejse til Amman i Jordan, og forsøge at rejse ind i landet den vej. Samtidig besluttede jeg mig for at udarbejde en problemformulering vedrørende syriske flygtninge i Jordan som en plan B for specialet, hvis jeg skulle blive nægtet indrejse til Israel. Herudover blev jeg i Udenrigsministeriets rejsevejledning for Israel gjort opmærksom på og opfordret til, at registrere mig på Danskerlisten, som er Udenrigsministeriets tilbud til danskere, der opholder sig i Israel med henblik på kontakt i tilfælde af krisesituationer.¹¹

I forhold til interviews drøftede vejleder Marianne Skytte og jeg inden udrejse, at det kunne være væsentligt at sørge for dokumentation for, at jeg er kandidatstuderende i socialt arbejde på Aalborg Universitet, København. Altså at have et dokument som jeg kan fremvise for interviewpersoner og andre om nødvendigt. Dokumentationen er vedhæftet som bilag.

¹⁰ Rejsevejledning for Israel - um.dk

¹¹ Rejsevejledning for Israel - um.dk

At finde informanter

Som udgangspunkt skulle lektor Majed medvirke som min primære gatekeeper til feltet og til at finde interviewpersoner. Lektoren er pensioneret, men underviser fortsat på deltid på Al Istiqlal University og har et stort netværk – heriblandt hos ledere ved universitet, Al Istiqlal University. Jeg ankom til byen Jericho på Vestbredden torsdag d. 10.03.16 om eftermiddagen, og jeg tog straks telefonisk kontakt til Majed med henblik på at planlægge et møde. Vi aftalte at mødes næste morgen for at drøfte specialets interesse og formål samt mulige interviewpersoner. Som aftalt mødes vi dagen efter, hvor jeg præsenterer specialet, og jeg får klargjort, at jeg ønsker at interviewe otte universitetsstuderende på Al Istiqlal University. Vi aftaler endvidere, at det vil være rigtig fint med fire kvinder og fire mænd i alderen 18 og derover. Majed tager straks telefonisk kontakt til lederen af Al Istiqlal University, Abdel Nasser Kaddoumi og vi får aftalt et opstartsmøde på lederens kontor næste morgen kl 8.00.

Følgende dag kører vi sammen afsted til universitet. På lederens kontor bliver vi mødt af lederen og tre universitetslektorer. Jeg bliver opfordret til at holde et oplæg om mig selv og specialet, hvilket jeg straks gør. Jeg forstår på det tidspunkt, at oplægget er medbestemmende for, at jeg får tilladelse til at interviewe universitetsstuderende på deres universitet. Jeg holder et oplæg, hvor jeg præsenterer mig selv og studiet, samt hvad mit speciale drejer sig om. Lederen beder om dokumentation og læser og godkender den.

Herefter fortæller lederen om universitetet; herunder hvornår det blev grundlagt, antal studerende, studieområder mm. I den forbindelse bliver jeg opmærksom på, at Al Istiqlal University er et lukket universitet, dvs. de studerende opholder sig på universitet fra lørdag til onsdag. Herudover bliver de studerendes ophold og uddannelse betalt af staten, og der er desuden mulighed for støtte til at finde job ind til 15 år efter uddannelsen er færdiggjort. Jeg overvejer, om det har betydning for belysning af specialets problemstilling, men jeg vælger dog at klargøre, at jeg fortsat ønsker at interviewe studerende på universitet.

Jeg bliver dog efterfølgende enig med mig selv om, at jeg udfører fire interviews på dette universitet, hvorefter jeg vil gå på jagt efter fire interviewpersoner på et andet universitet, et 'åbent' universitet. Dette først og fremmest fordi, der ved uddannelse på et åbent universitet er egenbetaling, samt fordi jeg tænkte, at studerende på åbent universitet i højere grad er i bevægelse og i direkte kontakt med samfundet og dets udfordringer i dagligdagen, hvorimod studerende på et lukket universitet som Al Istiqlal flere dage i ugen kun opholder sig på universitet. Jeg melder tilbage til lederen ved Al Istiqlal University, at jeg vil opsøge fire interviewpersoner på universitet,

idet jeg ligeledes ønsker at interviewe studerende på et åbent universitet. Dette er han forstående overfor.

Jeg får drøftet mine overvejelser med Majed og får forklaret mine synspunkter. Majed tilbyder at hjælpe mig med at skabe kontakt til et åbent universitet, Al Quds Open University. Med åbent universitet menes det, at det er et ganske 'almindeligt' universitet, hvor der er undervisning – uden overnatning på universitet – samt vigtigst af alt, at der ingen særlige forhold er for de studerende.

Beskrivelse af Al Istiqlal University

Al Istiqlal University oversættes på dansk til Uafhængigheds Universitet (University of Independence). Universitet er etableret i 1998 under navnet Det Palæstinensiske Akademi for Sikkerhedsstudier, men som følge af hindringer, herunder den israelske besættelse, blev universitet først åbnet i år 2007, hvor det blev indviet af præsident Mahmoud Abbas. Universitetet blev i 2011 fysisk overflyttet til Jericho, som er den nyeste State University og det første, der er specialiseret i videregående uddannelser inden for sikkerheds-, militær og politividenskaber.

Al Istiqlal University er en palæstinensisk militær institution, som består af bacheloruddannelser inden for militær og sikkerhed samt professionelle discipliner, og alle uddannelser er akkrediteret af det palæstinensiske ministerium for videregående uddannelser. Uddannelserne på Al Istiqlal University er ikke sammensat helt sædvanligt. Uddannelserne på universitet er nemlig skruet således sammen, at hver uddannelse er kombineret af to retninger, hvoraf den ene er inden for militær eller sikkerhed, mens den anden er en valgfri studieretning, f.eks. som følgende:

- på det humanistiske fakultet: bachelor i psykologi, bachelor i sikkerhedsstudier; bachelor sikkerhed, engelsk og hebraisk
- på det samfundsfaglige fakultet: bachelor i offentlig forvaltning og militærstudier, bachelor i informatik og jura; i jura og politistudier; i kriminologi og jura.

Baggrunden for, at universitet udbyder kombinationer med forskellige grene af sikkerheds- og militære studier er yderst interessant. Under interviewet med lederen af universitet fortalte han, at denne kombination skyldes landet politiske situation. Der er uvist og usikkert, hvordan landets fremtid ser ud. Dette erkender ledelsen, hvorfor de har etableret uddannelser med to retninger, således at de studerende, ligegyldigt hvordan landets politiske fremtid ser ud, er klædt på og kan gøre brug af den ene eller anden studieretning eller begge retninger. Lederen oplyser (og det

fremgår også universitets hjemmeside) at visionen er at udvikle den kommende generation således, at de væbnet med videnskab og viden nyder en høj grad af professionalisme og er i stand til at opbygge en fremtidig palæstinensisk stats institutioner.¹²

Optagelse af studerende på Al Istiqlal University, og hvad det indebærer

Uddannelser på Al Istiqlal University bliver finansieret af den palæstinensiske stat, og universitetet har pt. 300 studerende indskrevet. Al Istiqlal University er et 'lukket' universitet, dvs. studerende befinder sig periodevis uafbrudt på universitet uden mulighed for kontakt til omverden. Studerende møder på universitet hver lørdag kl. otte om morgenen og afrejser samme tid onsdag morgen. Under opholdet sørger universitetet for at dække de studerendes behov for fødevarer, medicin, vask, strykning og al papir. Universitet optager årligt studerende ud fra følgende kriterier: At den studerende har en afsluttet gymnasial uddannelse og den studerendes score bør ikke være mindre end 65 % ud af 100 % for, at være berettiget til at ansøge om optagelse på universitetet.

Herudover er der følgende betingelser for at blive optaget på Al Istiqlal University; en ren straffeattest, en vis fysisk højde (kvinder 160 cm og mænd 170 cm), ingen kirurgiske indgreb og desuden ingen afhængighed af rygning.

Beskrivelse af Al Quds Open University

Al Quds Open University er grundlagt i 1991 (i 1997 flyttet til Jericho), og det omfatter syv fakulteter: Undervisning, administration og økonomi, teknologi og anvendt videnskab, sociale og familiestudier, landbrug, medier og kunst.¹³ Endvidere er Al-Quds Open University det største universitet med i alt 19 afdelinger i de palæstinensiske selvstyreområder. De arbejder under akkurat samme struktur og system, og studerende har mulighed for at deltage i undervisning på universiteterne over alt i landet. Herudover er der mulighed for at deltage i live-sessions på internettet, hvis det er nødvendigt. Uddannelser på Al Quds Open University bliver finansieret ved egenbetaling af de studerende, hvorfor en stor del af de studerende på universitet arbejder samtidigt med, at de studerer.

¹² Al Istiqlal Univeristy - pass.ps

¹³ Al Quds Open University - qou.edu

Interviewsituationen, de fysiske rammer

Det er min opfattelse, at fysiske rammer kan have indflydelse på empirien, hvorfor jeg her vil beskrive de fysiske rammer for interviewene på hhv. Al Istiqlal University og Al Quds Open University.

Opstartsmødet vedrørende specialet og dets formål med lederen af Al Istiqlal University blev som nævnt tidligere afholdt på lederens kontor. Kontoret er meget stort – det består af et stort skrivebord samt adskillige sofastole og ligger på tredje sal.

Interviewene med de studerende på universitet blev afholdt i to forskellige lokaler på universitet. Begge lokaler blev stillet til rådighed af universitet. Interviewene blev afholdt på to forskellige kontorlokaler på universitet. Lokalerne ser forholdsvis ens ud. Interviewene med studerende på dette universitet ville ikke være mulige at afholde udenfor universitet, da de studerende som nævnt ikke må forlade universitet under deres ophold. Det kan antages, at afholdelse af interviewene på universitet har medvirket til trygge rammer for interviewpersonerne, der er vant til at være på universitet, hvilket har bidraget til en mere åben og afslappet samtale. Omvendt kan man antage, at det også har virket begrænsende, hvis interviewpersonerne har haft fornemmelsen af, at samtalen har kunnet overhøres af personale og medstuderende. Et enkelt interview blev afbrudt af sekretæren, som skulle hente nogle papirer i mødelokalet.

Opstartsmøde med lederen af Al Quds Open University blev ligeledes afholdt på lederens kontor, og planen var til at starte med, at interviewene skulle afholdes i kantinen, idet der var eksamensuge på universitetet, og de fleste lokaler var i brug. Jeg blev dog i sidste øjeblik tilbudt at låne et bibliotek, hvor ingen studerende befandt sig, og dette takkede jeg straks ja til. Biblioteket var et mindre et af slagsen – på størrelse med et kontor. I rummet var der reoler og hylder med bøger, et skrivebord samt et bord med fire stole.

Karakteristik af informanter

Specialets empiri udgøres som sagt af otte kvalitative interviews, og interviewpersonerne er otte universitetsstuderende på Vestbredden; Fire studerende fra Al Istiqlal University og fire studerende fra Al Quds Open University. Interviewgruppen består af tre kvinder og fem mænd, som er i aldersgruppen 18-31 år. Der er en variation i hvor mange år, interviewpersonerne har gået på

universiteterne. Alle interviewpersonerne er født og opvokset i de palæstinensiske selvstyreområder, men de kommer fra forskellige byer.

Navn	Alder	Universitet	By	Uddannelse og studieår	Arbejde	Familie
Ayman	21 år	Al Istiqlal University	Ramallah	Efterforskning og jura, 1. år	Ingen	Forældre og tre søskende, Ayman er den yngste.
Khalil	20 år	Al Istiqlal University	Nablus	Politi og kriminologi, 2. år	Ingen	Forældre og tre søskende, Khalil er 2. ældst.
Dania	20 år	Al Istiqlal University	Salfeet (By mellem Nablus og Ramallah)	Security og psykologi, 2. år	Ingen	Forældre og tre brødre, Dania er 2. yngst.
Hanna	18 år	Al Istiqlal University	Nablus	Efterforskning og jura, 1. år	Ingen	Forældre og tre søskende, Hanna er den yngste.
Naser	31 år	Al Quds Open University	Vestbredden , Jericho	Statskundskab og ledelse, 4. år	Deltid	Forældre og syv søskende, Naser er den ældste.
Mohammed	24 år	Al Quds Open University	Vestbredden , Jericho	Statskundskab og ledelse, 5. år.	Deltid	Består af 11 personer, far er gift med 2 koner. Mohammed har 7 søskende og er den 3. ældste.
Aya	20 år.	Al Quds Open University	Vestbredden , Jericho	Administration (Edaret a3mal), 3. år.	Deltid	Forældre og fire søskende, Aya er 2

						yngst.
Tawfiq	26 år	Al Quds Open University	Vestbredden , Jericho	Socialt arbejde, 5. år.	Deltid	Forældre og tre søskende, Tawfiq er den ældste.

Overstående skema er udarbejdet med det formål at skabe et samlet overblik over specialiets interviewpersoner. Oplysninger om interviewpersonerne kommer i samme rækkefølge, som interviewene blev afholdt. Interviewpersonerne Ayman, Khalil, Dania, Hanna går på Al Istiqlal University og arbejder ikke, da dette ikke er tilladt under de første to år på universitet. Tredje og fjerde år på studiet får studerende på Al Istiqlal University tilladelse til at arbejde, og dette arbejde er endvidere tilkøbt universitet. Uddannelsen er betalt af den palæstinensiske stat.

Naser, Mohammed, Aya og Tawfiq går på Al Quds Open University og skal selv betale for deres uddannelse. Egenbetalingen betyder, at disse studerende er nødt til at arbejde sideløbende med studiet for, at de er i stand til at finansiere deres uddannelser.

Herudover er der andre kendetegn ved interviewpersonerne, der bidrager med at skabe overblik i det empiriske materiale. Der kan afgrænses to typer af grupperinger, som er betydningsfulde for informanternes fortællinger om deres liv som universitetsstuderende på Vestbredden. De handler om, hvorvidt interviewpersonerne går på 'lukket' eller 'åbent' universitet, samt om hvorvidt de er sikret eller ikke sikret støtte til at finde arbejde ved endt uddannelse. Disse grupperinger er med til at danne rammerne for nogle af de empiriske tendenser i analysen.

Jeg vil også præsentere lederne af begge universiteterne samt lektor ved Al Istiqlal University, Yaser Abu Hamed. Leder af Al Istiqlal University er Abdel Nasser Kaddoumi. Ifølge Abdel Nasser er et af de vigtigste mål på universitetet at uddanne unge, som kan varetage sikkerheden og stabiliteten i samfundet, idet dette er grundlæggende for en omfattende udvikling på andre områder af livet, herunder socialt og velstandsmæssigt nu og i fremtiden. Prof. Dr. Yaser Abu Rahma er leder ved Al Quds Open University og er professor i socialt arbejde. Abu Rahma er grundlægger af universitetet i 1991, som startede med blot otte administrative medarbejdere.

Yaser er som bekendt lektor og har skrevet sin doktorgrad om universitetsstuderende i de palæstinensiske selvstyreområder. Yaser har udgivet en bog, som omhandler et historisk rids af universiteterne i de palæstinensiske selvstyreområder. Denne er dog kun udgivet på arabisk og er

endnu ikke oversat, hvorfor jeg ikke kan benytte mig af den, da jeg kun i meget begrænset omfang kan læse arabisk. Jeg vil under analysedelen, hvor Yasers interview anvendes, inddrage litteratur som understøtter det historiske rids, som Yaser berører. Jeg interviewer Yaser, da han i kraft af sin doktorgrad om universitetsstuderende er i stand til at give et generelt historisk rids angående de udfordringer, som universiteter i de palæstinensiske selvstyreområder har.

Transskribering

Jeg har valgt selv at transskribere interviewene, idet transskriberingen vil bidrage til en lettere bearbejdningsproces af empirien. Interviewene blev optaget på diktafon på egen mobiltelefon. Dette blev gjort for at have mulighed for at høre interviewene flere gange, samt for at skabe overblik, fordybelse og koncentration om svarene. Herefter har jeg ordret transskriberet materialet, inklusive nonverbale og ekstraverbale ytringer som latter og betoning samt pauser i samtalen. Dette er gjort ud fra den betragtning, at disse ytringer kan sige noget om en underliggende mening. Endvidere har jeg dagligt skrevet dagbog under mit ophold, herunder beskrevet interviewpersonernes udseende, kropssprog og stemningsleje. Dette er gjort med henblik på at genkalde interviewsituationen ved bearbejdning af empiri samt diskussion af kvaliteten af interviewene. For at sikre pålideligheden og detaljerigdommen var planen at foretage samtlige transskriberinger hurtigst muligt efter afholdte interviews. Dette formåede jeg dog ikke at udføre i praksis, eftersom at jeg benyttede tiden praktisk til diverse rejsegøremål samt faglige såvel som sociale aktiviteter. Interviewene blev først transskriberet, da jeg var vendt tilbage til Danmark.

Det har været nødvendig i et vist omfang at redigere citaterne med henblik på at fremme forståelsen af citaterne samt for læsevenlighedens skyld. Med redigering menes der, at ordstillingen er ændret i tilfælde af, at ordstillingen har virket meningsforstyrrende. Jeg har endvidere i analysen tilstræbt mig på at inddrage flest mulige interviewpersoner. Jeg har fundet det nødvendigt at anvende mange og relativt lange citater med henblik på at belyse de studerendes oplevelser og meninger.

Sprogets betydning

Sproget har i specialet en væsentlig betydning. Interviewguiden blev i første omgang skrevet på dansk, og herefter oversatte jeg den til arabisk. Interviewene afholdes samt optages på arabisk,

hvorefter jeg transskriberer og oversætter empiri tilbage til dansk. Denne sprogveksling har indlysende en indvirkning på empirien. Jeg har bestræbt mig på at oversætte interviewguiden og interviewene bedst muligt med de sproglige kompetencer, jeg besidder, samt ligeledes flittigt benyttet mig af elektronisk ordbog. Jeg er dog opmærksom på at det ikke er muligt fuldstændig at oversætte og gengive det sagte.

Thomas Harder, dansk forfatter, oversætter og journalist, har mange års erfaring med oversættelse, og han har skrevet om at oversætte lyrik. Dette kan påstås at gælde for oversættelse i almindelighed;

Man kan aldrig forvente, at oversættelsen nøjagtigt og på alle punkter svarer til det originale værk. det bliver til en tekst, der løber parallelt med det, som prøver at repræsentere de samme bevægelser, den samme oplevelse, den samme måde at forholde sig til den på, og den samme sproglige følelsesmæssige og intellektuelle mekanik, men dog alt sammen lidt anderledes. Fordi det foregår med andre ord og i en anden sproglig sammenhæng (Harder, 2010: 137).

Den gode oversættelse kan dermed opfattes som resulterer i at fremkalde - i det omfang at det er muligt - den samme oplevelse hos læseren af det oversatte værk som hos læseren af det originale værk (Harder, 2010: 138). Jeg har forsøgt i bedst mulig omfang at gengive følelsesmæssige og intellektuelle udtryk ved at være opmærksom på positive såvel som negative ladninger af ord – ud fra min opfattelse af dem. Oversættelsen er dermed præget af min tolkning af det sagte. Man kan opstille det således, at jeg som oversætter modtager det egentlige indtryk af det sagte, og jeg har derfor til opgave at formulere, udtrykke og formidle informationen til læserne således, at information bedst muligt bliver modtaget og forstået samtidig med at budskabet ikke mistes undervejs i oversættelsen. Det har krævet refleksion og omtanke i oversættelsesprocessen, eftersom interviewene har indeholdt faste udtryk, begreber og betegnelser. Jeg har forsøgt at tage mig god tid til oversætte interviewene, idet at man oversætter dårligt under pres. Oversættelserne af interviewguiden og interviews kan således betragtes som et forsøg på at gengive indholdet af det udtrykte. Det kan dog ikke forventes – og det er ej heller min opfattelse - at der er tale om en nøjagtig oversættelse. Det skal tages i betragtning, at de sproglige udfordringer kan have påvirket kvaliteten af empirien.

I forbindelse med interview er anonymisering særdeles vigtig for forsvarlig brug af datamaterialet. Fuldstændig anonymitet åbner muligheden for at tale om oplevelser, tanker, følelser og holdninger, som ellers kunne være svære at få sagt. Dette har stillet krav om anonymisering, hvorfor jeg efter aftale med interviewpersonerne har anonymiseret dem. Interviewpersonernes navn er ændret, men dog er alder, uddannelse og uddannelsessted, fødested og andre personrelaterede oplysninger ikke anonymiserede, da disse oplysninger har betydning i forhold til specialets problemformulering. Lydfilen vil blive behandlet fortroligt, og optagelserne vil blive destrueret efter de tre mdr. jeg er forpligtet til at opbevare dem efter min specialeeksamen. I specialet vil citaterne blive anonymiseret, så de ikke kan ledes tilbage til interviewpersonerne.

Forberedelser til interviews

Forud for interviewene forberedte jeg en præsentation af specialet, problemstillingen samt interviewguiden på arabisk. Jeg havde i denne forbindelse oplevet et behov for at oversætte faglige begreber, hvorfor jeg medbragte en dansk-arabisk ordbog. I forhold til interviewguiden udarbejdede jeg den først på dansk, hvorefter den blev oversat til arabisk, således at den var klar til brug ved interviewsituationen. Spørgsmålene er udarbejdet således, at de imødekommer, at informanternes fortællinger kan pege i mange forskellige retninger. Med andre ord består interviewet primært af åbne og beskrivende spørgsmål. Spørgsmålene i interviewguiden er delt i fire temaer med henblik på at skabe overblik og struktur i henholdsvis interviewsituationen og i bearbejdningen af den indsamlede empiri. Der er også gjort overvejelser om, hvilken rækkefølge temaerne, herunder spørgsmålene skulle komme, således at fokus på besvarelse af problemstilling bevares bedst muligt. Det forventes ikke, at spørgsmålene kommer i samme rækkefølge under hvert interview, da det jo som bekendt er åbne spørgsmål, som giver mulighed for at interviewene går i forskellige retninger. Det er dog relevant at være opmærksom på tiden med henblik på at opnå brugbare besvarelser. Jeg ønskede at der skulle være mulighed for frivillig tilmelding til deltagelse i undersøgelsen. Jeg har valgt at holde mulighederne åbne og ikke sætte afgrænsninger med hensyn til køn og social status, da dette vurderes som en nødvendighed med henblik på at opnå så bredt et billede af de studerendes hverdag som muligt. Aldersgruppen er unge på 18 og derover. Der ønskes en varieret interviewgruppe, kvinder såvel som mænd, i forskellige aldre og på forskellige semestre med henblik på at komme hele vejen rundt om målgruppen. Hvad angår etnicitet er der naturligvis tale om palæstinensere.

I forbindelse med udarbejdelse af præsentation af interview, har jeg gjort mig overvejelser i forhold til mit ordvalg. Jeg vil i interviewsituationen ikke kalde interviewet for 'interview, men for en 'samtale', da interview kan føre til associationer om forhør. Disse associationer kan muligvis føres tilbage til erfaringer med forhør ved kontrolposter. Kontrolposter vil i specialet kaldes checkpoints. Checkpoints er oprettet på Vestbredden og foranstaltet af den israelske hær. Ved checkpoints kontrolleres de palæstinensiske borgers identifikationskort. Checkpoints befinder sig oftest ved grænseovergangene mellem palæstinensiske byer. Deres formål er ifølge en israelsk publikation at opnå sikkerhed og bremse terrorister og dødelige våben.¹⁴ Ifølge en palæstinensisk publikation er checkpoints oprettet for at forstyrre den psykologiske og økonomiske integritet i det palæstinensiske samfund.¹⁵ Jeg tager udgangspunkt i palæstinenserens synsvinkel, da det er dem jeg fokuserer på i problemstillingen. Jeg har søgt at finde frem til det samlede antal checkpoints i områderne, dette ændre sig dog konstant, og det er mig altså uvist, hvor mange checkpoints der er oprettet i de palæstinensiske selvstyreområder.

Jeg har endvidere gjort mig overvejelser omkring gennemførelse af testinterview, men jeg måtte erkende, at testinterview i forbindelse med denne undersøgelse ikke var muligt, ganske enkelt fordi jeg inden udrejsen ingen personer havde at gennemføre testinterviewene med.

Interviewsituationen

Forud for interviewene var det vigtigt for mig at drøfte gatekeeperens tilstedeværelse, idet jeg på Al Istiqlal University, første gang vi besøgte universitet, mærkede anspændthed og respekt for gatekeeperen blandt de studerende. Gatekeeperen blev utvivlsomt betragtet som en autoritet på stedet. Jeg besluttede mig øjeblikkeligt for, at jeg vil oplyse gatekeeperen om min observation - og i denne forbindelse bede ham holde sig distanceret ved påbegyndelse af interviewene. Det var min vurdering, at hans tilstedeværelse kunne påvirke specialets empiri.

Samtlige interviews varede omkring 45-60 minutter, undtagen interviewet med Aya, som skulle til eksamen samme dag, hvorfor interviewet kan virke lidt forhastet. Interviewet med Aya varede 25 minutter. For at komme interviewpersonerne i møde, og fordi jeg ønskede at interviewpersonerne oplevede systematik og overblik undervejs i interviewsituationen, begyndte jeg med at introducere

¹⁴ The West Bank checkpoints: The last lines of defense 31.01.15 - jpost.com

¹⁵ Flying Checkpoints 03.07.05 - electronicintifada.net

interviewets fire overordnede emner: Studie, hverdag, familie og fremtid. Jeg oplyste dem endvidere om at jeg forstillede mig, at interviewet ville strække sig over ca. en time. Jeg sørgede endvidere for at tydeliggøre start og afslutning på hvert emne, således at interviewpersonerne havde fornemmelse af overblik samt af interviewets tidsperspektiv. Hensigten var at inddrage interviewpersonerne i interviewproceduren og derigennem sikre dem en tryghed omkring forløbet. Herudover skrev jeg noter til mig selv undervejs, dels for min egen skyld, men også for at give interviewpersonen fornemmelse af, at jeg lytter og at pågældendes svar er gyldige og relevante.

Interviewene blev afholdt på arabisk. Dette havde en positiv effekt på interviewsituationen, da sproget kan give et solidarisk fundament for interviewet, idet "vi kan tale samme sprog". Sproget spillede en væsentlig rolle i interviewsituationen. Umiddelbart oplevede jeg ikke, at der har været konkrete situationer under interviewene, hvor sproget har udfordret eller spændt ben. Dog har der været enkelte ord, som har været uforståelige, eftersom jeg taler med en anden arabisk dialekt. Disse ord blev dog hurtigt erstattet med andre ord, og interviewet fortsattes. Disse situationer blev der grint lidt af, hvorfor de også har fungeret som 'ice-breakere'. Endvidere forsøgte jeg bevidst at skabe en afslappet stemning under interviewene ved at lægge ud med nogle minutters smalltalk.

Under interviewene har der været mulighed for at justere spørgsmål og få uddybet interviewpersonernes svar. Jeg sørgede for at give interviewpersonerne tid til at reflektere og komme med eventuelle kommentarer eller indvendinger. Besvarelserne består af en god portion brugbare informationer. Interviewpersonerne var - som forventet - i besiddelse af mange relevante informationer og erfaringer, som kan belyse specialets problemstilling. De unges fortællinger har mange ligheder, samtidig med at de udfolder forskellige aspekter omkring de forhold som beskrives.

Herudover har jeg blandt lederne og nogle studerende erfaret en stor interesse og forundring overfor min videnskabsteoretiske tilgang til specialet. Dette viste sig at være fordi, fænomenologi er en europæisk tradition, som de ikke har prøvet at beskæftige sig med. Jeg har afslutningsvis under hvert interview anmodet om at få kontaktoplysninger i form af Facebook-adresser. Dette bad jeg om fordi, jeg efter behandling af empirien ønsker at tage kontakt til interviewpersonerne og få respons på specialets konklusioner. Deres respons vil senere blive inddraget i specialets afsnit om validitet.

KAPITEL 4

Teoriafsnit

Med udgangspunkt i problemformulering og empiri vil jeg følgende afsnit præsentere de centrale valgte teorier, som tilkobles analysen. Jeg er opmærksom på, at teoriafsnittets placering er ulogisk i forhold til opgavehistorikken, eftersom teorien først bringes i spil efter bearbejdning af empirien. Forskningstilgangen for undersøgelsen er fænomenologisk, hvorfor empirien tilstræbes at være det styrende frem for det teoretiske. Dette betyder, at jeg tager afsæt i interviewpersonernes fortællinger med henblik på at bearbejde gentagne koder i empirien, idet jeg samtidig fokuserer på at finde en teoretisk analyseretning for empirien. Denne databearbejdning vil lede mig frem til et udvalg af teoretiske retninger, der redegøres for nedenfor. Processen leder frem til den endelige analyse, som er struktureret ud fra problemformuleringen. Jeg finder det dog relevant i dette afsnit at samle de teoretiske begrebsapparater i et enkelt afsnit, således at de senere i analysen kan blive bragt i spil. Teoriene er udvalgt ud fra, hvad der i viste sig relevant at inddrage i forhold til empirien og analysen. Jeg har valgt følgende teorier: Anerkendelsesteori, oplevelse af sammenhæng og *Belonging and politics of belonging*. Argumentet for at anvende teoriene i specialet er, at de samlet set giver et godt udgangspunkt for at besvare problemstillingen. Teoriene hører alle under et interaktionistisk perspektiv, idet deres formål er at belyse subjekters tolkning og forståelse af deres situation, samt hvorledes de skaber opfattelser og handler i situationer. Ud fra et interaktionistisk perspektiv sættes de studerende i fokus; det er deres erfaringer i hverdagslivet som særligt findes interessante. Det findes således relevant at fokusere på interaktionen mellem de studerende og samfundet og de studerendes oplevelse af situationen. Jeg er således optaget af at forstå verden, som den fremstår fra de studerendes ståsted, og det er centralt at jeg får fat i de studerendes opfattelser, således at vi er på bølgelængde, hvad angår deres fortællinger og mine tolkninger af fortællingerne.

Anerkendelsesteori: Axel Honneth

Den tyske professor og filosof Axel Honneth har udarbejdet anerkendelsesteori som en normativ teori om det gode liv, der kan anvendes i forhold til at bestemme hvilke udviklingstendenser der anses som værende patologiske. Honneth teori kan benyttes i sociologiske analyser ved at betragte

anerkendelse – og krænkelleskategorierne som analytiske kategorier for empiriske undersøgelser (Honneth, 2003: 19).

Anerkendelsesteori findes væsentlig at inddrage i forhold til de aspekter som de studerende tilkendegiver omkring deres hverdag. Honneths anerkendelsesteori har nogle interessante elementer, da den kan forklare anerkendelsens betydning i primære relationer, sociale relationer og retlige relationer. Det er min opfattelse, at manglende anerkendelse i primære og sociale relationer har en stor indflydelse på de studerendes hverdag. Anerkendelse og mangel på anerkendelse synes oplagt at anvende i det perspektiv, at de studerende lever på et besat område. Teorien anvendes i samtlige analysekapitler. Honneths anerkendelsesteori er opdelt i tre sfærer: den private sfære, den retlige sfære og den solidariske sfære.

Den private sfære omfatter de primære menneskelige relationer som eksempelvis familie og venskabsforhold. Ifølge Honneth kan disse relationer betegnes som kærlighed, og kærlighed udløser forudsætningen for subjektets fundamentale selvtillid (Honneth, 2003, s. 14.) Kærlighed og venskab udgør en emotionel anerkendelse, som gør den enkelte i stand til at udtrykke sig selv og gør den enkelte i stand til at deltage i nære fællesskaber og samfundsforhold (ibid.: 15).

Den retlige og den solidariske sfære dækker kulturelle, politiske og arbejdsmæssige fællesskaber. Den retlige sfære omhandler vores behov for at blive anerkendt som gyldige medlemmer af samfundet ved at have rettigheder på lige fod med andre samfundsmedlemmer. Denne anerkendelse dækkes gennem lovgivning. Anerkendelse her udvikler selvrespekt eller selvagtelse hos den enkelte og betyder, at den enkelte er bevidst om sig selv som en moralsk kapabel person, der er i stand til at indgå i 'offentlig drøftelse' (ibid.: 14- 16).

Den solidariske sfære omhandler den anerkendelse som opnås via relationen til fællesskabet, både i et arbejdsfællesskab, et studiefællesskab eller i institutions- og skolesammenhæng. I denne sfære møder vi en social solidaritet, hvor vi anerkendes som unikke uerstattelige individer, som bidrager til samfundets reproduktion. Værdsættelsen og anerkendelsen sker på baggrund af særlige funktioner og kvalifikationer (ibid.:16-17).

Alle tre anerkendelsessfærer skal ifølge Honneth erfares, og derfor betragtes selvtillid, selvagtelse og selvværdsættelse som udviklingstrin og en forudsætning for at opnå det gode liv.

Ved manglende anerkendelse risikerer individet at miste det positive forhold til sig selv.

Anerkendelsessfærene modsvares hver især af forskellige moralske krænkelser. I den private sfære kan krænkelser vise sig i form af fysisk eller psykisk misbrug, tortur og voldtægt. Disse krænkelser kan skade den grundlæggende selvtillid. I den retlige sfære kan krænkelser forekomme ved at

rettigheder ignoreres, f.eks. med hensyn til bedrageri eller diskrimination af hele grupper i et juridisk system. Krænkelser i den solidariske sfære kan opleves som moralske uretfærdigheder, og dette kan være i form af at et enkelt individ eller en gruppe bliver krænket, ydmyget eller underkendt således, at deres evner og færdigheder ikke værdsættes. Denne type krænkelse skader den enkelte eller gruppens selvværdsættelse (ibid.: 18-19).

Oplevelsen af sammenhæng: Antonovsky

Aaron Antonovsky var en israelsk-amerikansk professor i medicinsk sociologi ved Yale Univeristy i USA og emigrerede til Israel i 1960. I forbindelse med sit empiriske arbejde i 1970 med en række jødiske kvinder fra forskellige etniske grupper i Israel, som havde opholdt sig i koncentrationslejre under 2. verdenskrig, observerede Aaron Antonovsky at hele 29 % af de kvinder som indgik i undersøgelsen, havde et godt psykisk helbred (Antonovsky, 2000: 34). Antonovsky interesserede sig for, hvorledes de klarede sig godt trods alvorlige traumer:

”At have gennemlevet lejrenes ufattelige rædsel og siden år som flygtning for derefter at skulle genetablere sit liv i et land, der har gennemgået tre krige og stadig have et rimeligt helbred. Dette var den dramatiske oplevelse, der satte mig i gang med på et bevidst plan at formulere det, jeg siden kaldte den salutogenetiske model” (Antonovsky 2000:11)

Antonovsky har i den forbindelse udarbejdet en salutogenetisk teori, kaldet oplevelse af sammenhæng (OAS). Oplevelse af sammenhæng omhandler individets forskellige modstandsressourcer, der gør det muligt at sætte stressfaktorer ind i en meningsfyldt sammenhæng (Antonovsky, 2000:12-13). Antonovsky findes relevant at benytte i forhold til at analysere de studerendes oplevelse af mening i hverdagen. I de studerendes fortællinger søger jeg at identificere faktorer, der ud fra deres erfaring og synspunkt synes at være afgørende for deres oplevelse af at kunne håndtere deres situation og skabe mening. Antonovskys begreb om oplevelse af sammenhæng findes relevant at benytte som et teoretisk værktøj, der giver mulighed for at identificere de studerendes mestringspotentialer.

Antonovskys teori består af tre komponenter: begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed, som sammen udgør oplevelsen af sammenhæng. Eftersom problemformuleringen berører mening

(hvordan oplever de studerende mening på trods af den belastende livssituation, som de befinder sig i?) findes det relevant at udfolde komponenten meningsfuldhed. Antonovsky beskriver den således:

I formel forstand henviser komponenten meningsfuldhed i OAS til den udstrækning, i hvilken man føler, at livet er forståeligt rent følelsesmæssigt, at i hvert fald visse af de problemer og krav, tilværelsen fører med sig, er værd at investere energi og engagement i, at de er udfordringer, man glæder sig over i stedet for byrder, man hellere ville være foruden. Det betyder ikke, at en person med en stærk oplevelse af meningsfuldhed glæder sig over en nærtståendes død, at skulle gennemgå en alvorlig operation eller at blive fyret. Men når disse ting sker for en sådan person, tager han eller hun villigt udfordringen på sig, er besluttet på at finde en mening med den og gøre sit bedste for værdigt at klare sig igennem den (Antonovsky, 2000: 36-37).

Endvidere bekræfter Antonovsky, at meningsfuldhed kan være et motivationselement. Oplevelsen af meningsfuldhed hører til i den psykiske funktionsevne (Antonovsky, 2000: 36). Med andre ord kan hændelser give mening for individer i en følelsesmæssig forstand.

Begribelighed betegner individets opfattelse af situationer som den pågældende konfronteres med. Dette kan være i det indre såvel som det ydre miljø ”som kognitivt forståelige, som ordnet, sammenhængende, struktureret og tydelig information i stedet for støj – kaotisk, uordnet, tilfældig, uforklarlig” (Antonovsky, 2000: 34-35). Oplevelsen af begribelighed indebærer, at individet besidder en forventning om, at fremtidens stimuli er forudsigelige, eller at de som minimum kan passes ind i en sammenhæng og forklares (Antonovsky, 2000: 35).

Komponenten håndterbarhed dækker over den udstrækning, i hvilken individet opfatter, at det har tilgængelige ressourcer, som er tilstrækkelige til at klare de stimuli, det møder. Det kan både være ressourcer, som individet selv råder over, og ressourcer som kontrolleres af et andet individ, som individet har tillid til - f.eks. en ven, kollega, læge eller Gud (Antonovsky, 2000: 35-36). Individer, som har en stærk oplevelse af håndterbarhed, føler ikke, at de er ofre for omstændighederne. De er i stand til at håndtere de uønskede oplevelser, som forekommer i deres tilværelse, og bliver ikke ved med at sørge (Antonovsky, 2000: 36). Antonovskys samlede definition af oplevelsen af sammenhæng er:

OAS kan nu formelt omdefineres som følger: Oplevelsen af sammenhæng er en global indstilling, der udtrykker den udstrækning, i hvilken man har en gennemgående, blivende, men også dynamisk følelse af tillid til, at (1) de stimuli, der kommer fra ens indre og ydre miljø, er strukturerede, forudsigelige og forståelige; (2) der står tilstrækkelige ressourcer til rådighed for en til at klare de krav disse stimuli stiller; og (3) disse krav er udfordringer, det er værd at engagere sig i (Antonovsky, 2000: 37).

Opsummerende handler oplevelsen af sammenhæng om individets forskellige modstandsressourcer, der gør det muligt at sætte stressfaktorer ind i en meningsfyldt sammenhæng.

Belonging and the politics of belonging

At høre til det palæstinensiske kollektiv er et omdrejningspunkt i specialet, hvorfor det findes vigtigt at fastsætte en klar definition af, hvilken betydning der tillægges begrebet tilhørsforhold. Tilhørsforhold vil blive anvendt i forhold til de studerendes oplevelse om at være en del af det palæstinensiske fællesskab. På baggrund af interviews analyseres, hvordan tilhørsfølelser og tilhørspolitikker kommer til udtryk i de studerendes fortællinger om deres hverdag.

Nira Yuval-Davis, engelsk sociolog og leder af Centre on Migration, Refugees and Belonging, East London University, beskæftiger sig med tilhørsforhold. Tilhørsforhold har ifølge Yuval-Davis været en central diskussion i moderne demokratier i kraft af stigende globalisering og multikulturalisme. Sociologi såvel som klassisk psykologi er blandt andet udviklet og opstået gennem det at studere tilhørsforhold og politisk tilhørsforhold. Utallige psykologiske værker er blevet udarbejdet omkring påvirkningen af børns adskillelse fra moderen, såvel som den ødelæggende effekt som det kan have på dem, når deres tilhørsforhold til moderen tages for givet. I sociologisk teori har mange skrifter fokuseret på de forskellige måder, folk hører til i kollektiver og i stater samt om de sociale, økonomiske og politiske virkninger i øjeblikke, hvor disse ejendele i samfundet ændres eller forsvinder som følge af industrialisering og migration (Davis, 2015: 198). Yuval-Davis definerer tilhørsforhold således:

People can 'belong' in many different ways and to many different objects of attachments. These can vary from a particular person to the whole of humanity, in a concrete or abstract way; belonging can be an act of self-identification or identification by others, in a stable, contested or transient way (Yuval-Davis, 2006: 199).

Yuval-Davis skitserer en analytisk ramme for studiet af hhv. tilhørsfølelser og politikker som hun finder vigtig at skelne i mellem: “*Belonging is about emotional attachment, about feeling ‘at home’ and, as Michael Ignatieff points out, about feeling ‘safe’* (Yuval-Davis, 2006: 197). Tilhørsfølelser henviser altså til en følelse af at man ‘hører til’ og føler sig 'hjemme' og forstås som en individuel følelsesmæssig tilknytning. Hjem anses for at være et trygt og ‘sikkert’ rum. Samtidig er det vigtigt at understrege, at følelsen af at føle sig 'hjemme' ikke nødvendigvis kun genererer positive og varme følelser. Sikkerhed og følelsesmæssigt engagement kan til tider også være præget af vrede, følelsen af skam, ophidselse, når de opleves at være udsat. (Yuval-Davis, 2011: 4).

Tilhørspolitikker definerer Yuval-Davis således:

The politics of belonging comprises specific political projects aimed at constructing belonging in particular ways to particular collectivities that are, at the same time, themselves being constructed by these projects in very particular ways (ibid.: 197).

Det omhandler altså, hvorledes tilhørspolitikker relateres til konstruktionen af medborgerskab – også kaldet ‘the dirty work of boundary maintenance’, grænserne som adskiller verdens befolkning i ‘os’ og ‘dem’ (Yuval-Davis, 2006: 204). Tilhørspolitikker omhandler således kampe om bestemmelse af, hvem der er involveret i tilhørsforhold, og om at være medlem af et fællesskab (Yuval-Davis, 2011: 2). Disse politikker indebærer ikke blot opretholdelse og reproduktion af grænserne for tilhørsforhold, men også deres indsigelse og udfordring af andre politiske midler. Det er vigtigt at erkende, at sådanne politiske grupper både kæmper for at fremme deres specifikke projekter i opbygningen af deres kollektiv og på samme tid bruger disse ideologier og projekter til at fremme deres egne magtpositioner i og uden for kollektivet (Yuval Davis, 2006: 205). Tilhørspolitikker bliver oftest artikuleret, formelt struktureret og politiseret, når det på en eller anden måde er truet.

Ifølge Davis kan tilhørsforhold nærmere forstås ved at skelne mellem tre analytiske niveauer, hvor tilhørsforhold konstrueres: Det første niveau vedrører sociale og økonomiske positioner der knyttes til identitetsmarkører såsom køn, klasse, etnicitet, religion: Det relevante er de forventninger, der

knytter sig til de sociale positioner. Sådanne positioneringer har tendens til at være forskellige i forskellige historiske sammenhænge og er ofte flydende (ibid.: 199).

Det andet niveau vedrører enkeltpersoners identifikationer og følelsesmæssige tilhørsforhold til forskellige fællesskaber og grupperinger: Identiteter er fortællinger, historier folk fortæller sig selv og andre om, hvem de er (og hvem de ikke er.) Ikke alle disse historier handler om tilhørsforhold til bestemte grupperinger og fællesskaber, men ofte relateres historier direkte eller indirekte til egne og/eller andres opfattelser af, hvad det kan betyde at være medlem af en sådan gruppering eller kollektivitet (etnisk, racemæssig, national, kulturel, religiøs). Selv om de kan reproduceres fra generation til generation, vil denne reproduktion altid ske på en selektiv måde. Tilhørsforhold kan relatere til fortiden, til en myte om oprindelse; de kan være rettet mod at forklare de nuværende forhold, og sandsynligvis fungerer de først og fremmest som en projektion af en fremtidig bane. Konstruktioner af tilhørsforhold bør ikke blot ses som kognitive historier. De afspejler følelsesmæssige investeringer og ønsket om at være en del af 'noget/nogen'.

Følelser kan ligesom opfattelser skifte i forskellige tider og situationer og er mere eller mindre reflekterede. Som regel bliver de følelsesmæssige komponenter i folks konstruktioner af sig selv og deres identitet mere centrale, jo mere truede de er, og jo mindre sikre de føler sig. I de mest ekstreme tilfælde er folk villige til at ofre deres eget liv og andres liv for at opretholde deres identitet og tilhørsforhold (Ibid.: 202).

Det tredje niveau vedrører etiske og politiske værdisystemer, med hvilke folk bedømmer deres eget og andres tilhørsforhold. Tilhørsforhold handler derfor ikke kun om sociale positioner og konstruktion af individuelle og kollektive identiteter, men også om de måder disse værdsættes og bedømmes på. Disse forskellige niveauer er indbyrdes forbundne (ibid.: 199 og 203).

Analysestrategi

I dette afsnit gives indsigt i, hvilken analysestrategi der benyttes i specialet. Fortolkning af datamaterialet er foretaget ved anvendelse af induktiv kodning. Kodning er en brugbar teknik til at undersøge fænomener ud fra kvalitative data (Andersen, Hansen, Klemmensen, 2010: 177).

Kodning af empirien er foretaget ved at bryde empirien op i mindre komponenter, hvortil der knyttes nøgleord og temaer som refererer til empiriens indhold. Det er for eksempel koderne 'Den israelske besættelse', 'Familien er vigtig', 'Checkpoints' og 'Uddannelse som modstandskraft'. Således bliver det muligt at forbinde, sammenligne og kategorisere interviewene i forhold til hinanden. Således skabes overblik over empiriens fremherskende tendenser, hvorefter jeg knytter

teoretiske begreber til tendenserne. Dermed møder jeg empirien uden teoretisk baggrund og bruger den til at tilknytte teori i stedet for først at have en teori, som efterprøves empirisk (ibid.: 179). Jeg forsøger således ideelt set at lade empirien tale ved at sætte min egen empiriske forforståelse i baggrunden, men er dog opmærksom på, at dette i praksis kan være udfordrende, hvilket er beskrevet i ovenstående videnskabsteoretiske afsnit.

KAPITEL 5

Analyse

I denne analysedel koncentrerer jeg mig om at besvare problemformuleringen med udgangspunkt i interviewene, der som bekendt er transskriberet. Analysen opdeles i to kapitler for at skabe overblik over besvarelsen af undersøgelsens problemformulering: *Hvordan beskriver unge palæstinensiske universitetsstuderende i selvstyreområderne deres hverdag? Hvordan oplever de mening på trods af den belastende livssituation, som de befinder sig i?*

Begge analysekapitler tager afsæt i de studerendes subjektive fortællinger. Første del af analysen behandler de unges fortællinger om deres dagligdag. Denne del skal hjælpe til at anskueliggøre, hvilke konkrete og særlige udfordringer der knytter sig til de palæstinensiske studerendes hverdag. Herunder anvendes anerkendelsesteori, teori om OAS og tilhørsforhold. I overgangen fra første analysedel til den anden del vil der med udgangspunkt i Nancy Frasers kritik af Honneths anerkendelsesteori rettes et blik på retfærdighedsidealet i forhold til de studerendes fortællinger. Kritikken vil blive præsenteret i samme afsnit.

I næste del af analysen ses nærmere på de studerendes oplevelse af mening trods deres belastende livssituation ved at anvende teori om oplevelsen af sammenhæng som ramme for kapitlet. Analysedelene tilkobles således teori ved, at der tages afsæt i empirien. Yderligere inddrages eksisterende forskning på området, som har relevans for kapitlerne, undervejs i analysen. Således vil jeg forsøge at skitsere empiriske tendenser med henblik på at besvare specialets problemformulering. Endvidere vil jeg efter hvert kapitel udarbejde en delkonklusion.

Første del af analysen

I dette kapitel behandles første del af specialets problemformulering; *Hvordan beskriver unge universitetsstuderende i de palæstinensiske selvstyreområder deres hverdag?* Med afsæt i de tematikker, der spores i de unges fortællinger, behandles i denne del af analysen de vigtigste aspekter, som de unge tilkendegiver om deres dagligdag – positive såvel som negative aspekter. Herunder anvendes anerkendelsesteori samt teori om tilhørsforhold.

Dagligdagen

I dette afsnit vil jeg indledningsvis se nærmere på de undersøgelsesspørgsmål, som vedrører de studerendes hverdag. Det fremgår af interviewene, at flere af interviewpersoner beskriver deres hverdag som præget af frustration og manglende sikkerhed. Naser svarer følgende, da jeg spørger ind til hans dagligdag:

Som palæstinenser. Her? Hver dag er sværere end dagen der er gået. Eksempelvis. Altså. Der ikke sikkerhed, på grund af situationen her. Dine ønsker og drømme formindskes dag for dag. Det kommer kun til at handle om at leve dag for dag. En enkelt dag af gangen. Jeg tænker ikke fremadrettet længere. Fordi - situationen omkring dig, økonomisk, politisk, hverdagslivet. Alt bliver sværere. Det bliver mere negativt - selv ens tankegang bliver negativ (Naser: 32-34).

Ud fra udsagnet forstås det, at Naser oplever sig udfordret i hverdagen grundet manglende sikkerhed i landet. Den manglende sikkerhed præger Nasers livssituation negativt i form af uforudsigelighed, ”at leve dag for dag. En enkelt dag af gangen. Jeg tænker ikke fremadrettet længere”(Naser:). Naser konstaterer endvidere, at uforudsigelighed omfatter den økonomiske såvel som den politiske situation samt den almene dagligdag. Dette kan tolkes som, at han oplever det som en højrisikosituation. Nasers håndtering af risikoen er i denne forbindelse at undgå at tænke fremadrettet, idet han er bevidst om, at fremtiden sandsynligvis kan indebære uønskede hændelser. Den manglende sikkerhed og uforudsigelighed i landet synes således at være en sårbarhedsfaktor, som forstærker de negative effekter af at leve i en risikosituation.

Ud fra Honneths teori kan der synes at være tale om en krænkelse af den retlige sfære, idet Naser oplever sig begrænset i hverdagen, og dermed mangler at få dækket rettigheder og behovet for at blive anerkendt som gyldigt samfundsmedlem. Endvidere kan det tolkes, at Naser krænkes i den solidariske sfære og oplever moralske uretfærdigheder (Honneth, 2003: 14-16). Det antages, at Naser trækker sig i forhold til at tænke over fremtiden for at undgå at nedsætte sin selvagtelse og sit selvværd yderligere.

En anden af specialets interviewpersoner Ayman fortæller om manglen på sikkerhed i hverdagen. Det beskriver han således:

Den israelske besættelse - det er hovedproblemet, der skaber usikkerhed, det presser os alle hver evig eneste dag. Jeg kunne blive ved med at tale fra i dag til i morgen, men i sidste ende er den israelske besættelse vores hovedproblematik i forhold til at føle sig tryk. Hvis ikke besættelsen var aktuel, vil jeg have overskuddet til at overveje, hvad der ellers påvirker min hverdag. Besættelsen undertrykker os alle. (...) Der er ingen tryghed. Der er ingen sikkerhed (Ayman: 3-4).

Ayman fortæller, at han oplever den israelske besættelse som hovedårsagen til oplevelsen af manglende sikkerhed, utryghed og undertrykkelse i sit samfund. Det kan teoretisk forklares ved, at der er tale om at Ayman og Naser giver udtryk for deres oplevelse af, at den retlige og solidariske sfære krænkes. Det forstås, at Ayman såvel som Naser giver udtryk for en krænkelser af behovet for at blive anerkendt som et gyldigt medlem af samfundet med rettigheder (Honneth, 2003: 14-16). Det kan beskrives som oplevelse af krænkelser af den retlige sfære i form af diskrimination af den palæstinensiske befolkning, hvis rettigheder ignoreres. Videre kan krænkelser i den solidariske sfære her illustreres ved, at Ayman oplever sig og sine palæstinensiske medborgere som undertrykte, således at deres evner og færdigheder ikke værdsættes (ibid.: 18-19). Dania's beskrivelse af sin hverdag lyder således:

I Palæstina.. det er ikke trygt, folk er stressede. I så høj en grad, at jeg f.eks. bor i Salfeet, en landsby, og når vi hører, at jøderne kommer ind i vores by, så bliver folk meget bange. De går ind i vores hjem, tager vores drenge og mænd, penge – de tager også guld, hvis de finder noget - Det er selvfølgelig meget forskelligt. Andre gange går de bare mellem vores huse. Så kan de smide lydbomber – høje lyde, for at gøre os bange – eller tåregas, så man er kvalt i det og ens tårer triller – altså ... du føler dig ikke tryk eller i sikkerhed. F.eks. når vi skal fra by til by, er der mange checkpoints – der er områder, især om fredagen, hvor der er problemer med jøderne – især når der er drab involveret – så er det rigtig utrygt på vejene, så du føler ikke tryghed (Dania: 19-20).

Ovenstående udsagn illustrerer, at Dania oplever hverdagen som præget af frygt blandt befolkningen i sin hjemby, forårsaget af israelske soldater. Dania giver ligeledes udtryk for magtesløshed i hverdagen, og dette kommer til udtryk ved at ” *De går ind i vores hjem, tager vores*

drenge og mænd, penge – de tager også guld, hvis de finder noget”. Det forstås at Dania oplever at, at israelske soldater efterstræber at chikanere og skabe frygt blandt hendes medborgere, dette kommer til udtryk ved hendes beskrivelse af oplevelser af at israelske soldater smider lydbomber og tårer-bomber, dette for at skabe uro og mangel på sikkerhed i byen. Endvidere nævner Dania besværligheder ved checkpoint som resulterer i følelsen af utryghed. Det findes her relevant, at tydeliggøre brugen af betegnelsen jøde i specialet. Under empiriindsamling bemærkes det, at interviewpersonerne hyppigere gør brug af det arabiske ord ”yahud” - dette er på dansk oversat til jøder - end der gøres brug af betegnelsen israeler.

Ovenstående citater viser tydeligt, at de studerende oplever krænkelser i dagligdagen i det palæstinensiske selvstyreområde. De har oplevet at blive krænket i en grad, at det ifølge Honneths teori kan have betydning for deres selvværd og selvagtelse, og overordnet set kan det have væsentlig betydning for de unges oplevelse af muligheden for at opnå et godt liv.

Chikane

I ovenstående beskrivelse af Dania angående israelsk indtrængen i hendes landsby og chikane af hendes medborgere kan det tolkes, at der i Danias udsagn er tale om tilhørspolitik som udtrykkes, fordi hun føler sig truet, hvorfor Dania adskiller sig og sit palæstinensiske fællesskab fra israelerne – et os/dem forhold fremføres (Yuval-Davis, 2011: 2).

Jeg finder det her interessant at undersøge eksisterende viden om forholdene, som Dania beskriver: israelske soldater indtræder palæstinensiske byer. Det er dog allerførst vigtigt her at understrege, at eftersom specialets fænomenologiske ontologiske tilgang efterstræber at få indblik i de studerendes oplevelser af hverdagen, som den fremtræder for dem, hvilket dermed betragtes som den eneste virkelighed, at Danias fortælling ikke mistænkes for at være ugyldig. Hensigten med at inddrage eksisterende viden om forholdene er udelukkende et forsøg på at understøtte hendes fortælling. Jeg søgte i denne forbindelse artikler ved at søge ordene ‘harrasment’ og ‘entering homes/property in Westbank’, og jeg udvalgte i den forbindelse en rapport og to artikler. I en artikel af NBC NEWS, Paul Goldman fra 2015 oplyses følgende;

Masked and armed Israeli soldiers have been recorded forcefully entering Palestinian homes and waking up, photographing and questioning children as young as nine. The videos highlight Israeli efforts to track down young Palestinian rock throwers in the occupied West

Bank, according to an Israeli rights group. "We are getting reports of nightly searches by soldiers demanding that Palestinian kids be woken up," Sarit Michaeli, an activist working for B'Tselem human rights group, told NBC News. "The Palestinians in the West Bank live under Israeli military law so currently the army doesn't need a warrant or permit to enter Palestinian homes (Goldman, 2015).

Human Rights Watch har udarbejdet 'World Report 2013', hvor det fremgår, at alvorlige krænkelser af internationale menneskerettigheder og humanitær folkeret fortsatte i 2012 i Israel, på Vestbredden og i Gaza. Rapporten berører adskillige former for krænkelser af rettigheder heriblandt:

Israeli authorities continued to arrest children suspected of criminal offenses, usually stone-throwing, in their homes at night, at gunpoint, question them without a family member or a lawyer present, and coerce them to sign confessions in Hebrew, which they did not understand (World Report, 2013: 559).

Afslutningsvis nævnes en artikel af International Middle East Media Center' Army Kidnaps Fourteen Palestinians In The West Bank' fra Maj 2016;

Israeli soldiers have kidnapped, on Tuesday, fourteen Palestinians, in different parts of the occupied West Bank, the Palestinian Prisoners Society (PPS) has reported. The PPS said the soldiers invaded Thannaba area, in the northern West Bank city of Tulkarem, searched and ransacked many homes, and kidnapped (..) (IMEMC, 2016).

Jeg er bevidst om, at denne artikel er skrevet af IMEMC og udarbejdet af palæstinensere, og dog har jeg valgt at inddrage den alligevel, idet artiklen belyser indtrængen i palæstinensiske hjem og kidnapning af unge palæstinensere.

Det oplyses at palæstinenserne på Vestbredden lever under israelsk militær lov, hvorfor de israelske myndigheder ikke skal anmode om tilladelse til at trænge ind i palæstinensiske hjem. Ifølge Israeli Rights Group begrundes denne indtrængen med de israelske soldaters bestræbelser på at opspore unge palæstinensiske stenkastere på Vestbredden. I rapporten af Human Rights Watch beskrives, at israelske myndigheder trænger ind om natten for at arrestere børn, som er mistænkt for strafbare

handlinger, som regel stenkastning. Dette sker under trussel om magtanvendelse, og spørgsmål stilles uden et familiemedlem eller en advokats tilstedeværelse. I den sidste artikel oplyses det, at israelsk militær indtræder palæstinensiske hjem forskellige steder på Vestbredden og kidnappet 14 unge palæstinenser.

Ovenstående rapport og artikler understøtter Danias udsagn om israelske myndigheders pludselige indtrængen i hendes landsby. Der er således ikke blot tale om, at Dania udtrykker tilhørspolitik. Dania bor i landsbyen, Salfeet, som hører under israelsk militær lov, hvorfor de israelske myndigheder kan trænge ind uden tilladelse. Specifikke oplevelser af krænkelser kommer især til udtryk i mødet med israelske myndigheder herunder i forbindelse med deres hyppige tilstedeværelse ved checkpoints.

Erfaringer ved checkpoints

I forlængelse af ovenstående afsnit om udfordringer i hverdagen - i form af oplevelser af frygt, magtesløshed og manglende sikkerhed - beskriver de studerende især vanskeligheder ved checkpoints. Det findes derfor relevant at belyse de studerendes fortællinger om checkpoints.

Ayman siger følgende:

Det er forskelligt. Sommetider oplever jeg at det er okay. Selvfølgelig er de der - israelsk militær. Det er især hvis bilen eller bussen er fyldt med drenge/mænd, så bliver man stoppet. Det er helt sikkert. Så tjekker de vores ID. En dag ved checkpoint ved broen. Min mor og jeg var sammen. Vi har diplomat ID – hende og jeg. Så skulle de tjekke vores tasker.. En af taskerne kom ikke ud igen. Så begyndte de at spørge, hvis taske det er – israelerne. Så løftede min mor sin hånd. Det var hendes taske. Der var en lighter i tasken, men formet som en patron, så blev de usikre. Men det var jo min taske. Hun vidste ikke lighteren var deri. Men hun sagde at det var hendes taske. Jeg var på toilettet. De havde bedt hende om at træde tilbage. Så gik jeg over til en israelsk militærmand. Jeg kan ikke finde ud af at tale hebraisk. Nej. Så sagde jeg til ham: Jeg vil tilbage dertil hvor min mor var. Så sagde han nej. Så spurgte jeg, hvorfor ikke? Så sagde jeg, min mor er der henne, hvorfor siger du nej? Så sagde han det er forbudt, trød tilbage. Så ringede jeg til hende. Så fortalte hun mig, hvad der var sket. Så sagde jeg, du skulle havde sagt, at det var min taske. Så sagde min mor, nej, det er bedre at jeg siger, at det er min taske. Fordi du er en fyr. Så tager de dig. Der er

mindre risiko for, at de tager mig. Så gik jeg hen til militærmanden og fortalte ham, at det er min taske. Så kom min mor ud og de tog mig ind i stedet. Indtil de tjekkede lighteren og tasken – og mit navn selvfølgelig. Men jeg har ingen sorte pletter på min straffeattest. Så lod de mig gå. Det tog omkring tre timer. Men det er fordi mit ID er diplomatisk. Det er helt sikkert. Ellers havde de handlet anderledes. Det hjælper rigtigt meget at det er diplomatisk (Ayman: 4-5).

Der tolkes kommer fire forskellige aspekter frem i Aymans fortælling. Først og fremmest oplever Ayman israelske checkpoints som en selvfølge, når han skal bevæge sig fra by til by: ”*Selvfølgelig er de der - israelsk militær*”. Checkpoints tilstedeværelse opfattes så at sige som almindeligt. For det andet oplyser Ayman, at der er forskelsbehandling efter køn. Drengene/mænd bliver hyppigere stoppet og forhørt end piger/kvinder. Dette forstås ud fra, at Ayman direkte udtrykker at det især er, hvis køretøjet består af passagerer som er drenge/mænd at det stoppes. Ayman understreger endda herefter at ”*det er helt sikkert*”, at køretøjet stoppes. Opfattelsen af forskelsbehandling pga. køn ved checkpoints understøttes af Aymans fortælling om sin oplevelse ved checkpoints, hvor mor er til stede – da mor forsøger at tage ansvar for den tilbageholdte taske – eftersom der kunne være større konsekvenser ved, at Ayman tog ansvaret for tasken, idet han er en mand. Dernæst påpeger Ayman den lange ventetid, ventetid pga. tilbageholdelse ved checkpoints kan være uforudsigelig. Sidst forstås det, at Ayman giver udtryk for at være privilegeret pga. sit diplomat-ID – at det har sine fordele - og forenkler ting for ham. Dette forstås ud fra Aymans udsagn ”*Det tog omkring 3 timer. Men det er fordi mit ID er diplomatisk. Det er helt sikkert. Ellers havde de handlet anderledes. Det hjælper rigtigt meget, at det er diplomatisk*” (Ayman: 4-5).

Ligeledes beskriver Dania, Naser, Mohammed og Tawfiq deres erfaringer ved og oplevelser af checkpoints;

Ja... det er ikke trygt. Altså i forhold til os piger - ikke så meget – men for fyrene er det især ikke trygt. For eksempel, hvis vi kører i en bus (ved en checkpoint) og de – jøderne - ser at der er både piger og drenge i bussen- så beder de drengene om at træde ud af bussen – og lader pigerne blive i bussen (Dania: 19-20).

Det kommer an på situationen på det gældende tidspunkt, hvor jeg er ved checkpointene. Hvis der foregår noget i området, så tager det længere tid ved checkpointene. Så er de strengere ved checkpointene. Der er lange ventetider. Lang bilkø. Så kan man sidde der i flere timer. Nogle gange nægter de os adgang. Så må vi tage en omvej (Naser: 32).

Det kan være rigtig svært ved checkpoints, de gør det jo med vilje, så vi bliver trætte. Men vi er vant til det (Tawfiq: 48).

Mmm. Jeg vil ikke tale politik. Men selvfølgelig. Hvis vi var politisk stabile, hvis vi ikke havde checkpoint, hvis alt var roligt. Sikker. Så ville jeg være mere glad og så ville mine tanker og ambitioner være større end de er nu. Så ville jeg måske bestemme mig for, at firmaet skulle bygges et bestemt sted. Måske ville firmaet - hvis der var styr på politiken i landet... måske ville det være et firma som havde noget med turisme at gøre – så det kan gavne landet (Mohammed: 42-43).

Citaterne belyser unges erfaringer i mødet med de israelske myndigheder ved checkpoints. Efter bearbejdning af det empiriske materiale og de gentagne koder vedrørende checkpoints, er jeg nået frem til, at Aymans uddybende fortælling opsummerer de unges erfaringer, hvorfor hans udsagn indleder afsnittet. Aymans udsagn understøttes og bekræftes af de andre unges oplevelser og refleksioner. Der er enighed omkring ubehagelige erfaringer ved checkpoints samt enighed om de aspekter, som Ayman nævner i forhold til checkpoints: 1. checkpoints som 'en selvfølge', 2. forskelsbehandling pga. køn, 3. lange ventetider. I forhold til det fjerde aspekt, som Ayman belyser - altså betydningen af at have diplomatstatus - nævnes dette udelukkende af Ayman. Dette tolker jeg er fordi, han er den eneste blandt de studerende som har diplomatstatus, hvorfor det for hans vedkommende er en aktuel del af hans hverdag, og måden hvorpå at han bliver behandlet. Ayman bemærker, at han bliver bedre behandlet pga. hans diplomatstatus.

Dania bekræfter i sit udsagn, at tilstedeværelse ved checkpoints opleves at være utrygt, samt at hun ligeledes erfarer forskelsbehandling ved checkpoints pga. køn. Naser udtaler, at han oplever sine erfaringer ved checkpoints som varierende; hyppigt er der lange ventetider eller han bliver helt nægtet adgang, afhængig af situationen på det pågældende tidspunkt. Tawfiq påpeger, at han har vænnet sig til problematikkerne ved checkpoints, og at de israelske myndigheder bevidst gør det

svært for palæstinensiske borgere ved checkpoints med henblik på at afkræfte borgerne. Citatet vidner om, at Tawfiq ligeledes finder checkpoints frustrerende.

Mohammed udtaler at checkpoints og den generelle politiske situation påvirker hans glæde, tanker og ambitioner. I forhold til at forsøge at tolke citaterne på teoretisk niveau vil jeg allerførst starte med at rette blikket mod Mohammeds udsagn. Det kan ud fra Mohammeds fortælling tolkes som, at han beskytter sig selv ved at starte med at pointere, at han ikke ønsker at tale om politik. Dette bekræftes endvidere i den afsluttende del af interviewet, hvor han høfligt oplyser mig om, at han i starten af interviewet var i tvivl om, hvorvidt han skulle tale om den politiske situation i landet, idet han ikke kender mig. Dette forstår jeg som et udtryk for konstant vagtsomhed samt et udtryk for, at han oplever sig nødsaget til at være påpasselig med, hvad han oplyser mig. Jeg tolker dette som et signal om krænkelse af den retlige sfære, hvor Mohammeds selvagtelse er ramt, da han ikke oplever sig i stand til at udtrykke sine politiske holdninger og indgå i ”offentlig drøftelse” (Honneth, 2003: 14 og 16).

Denne konstante vagtsomhed i forhold til at drøfte politik kan understøttes af rapporten ‘The Status of Youth in Palestine’¹⁶ hvor det ud fra en undersøgelse angives at:

A third of 18-24 olds said they would never be afraid of expressing their views on a political subject. Nearly 40 percent said they would often be afraid and nearly 20 percent said they would sometimes be afraid. (Sharek Youth Forum, 2009: 20-21).

Årsagen er, at det kan have alvorlige konsekvenser, herunder tortur. Endvidere tolkes Mohammeds fortællinger at være et udtryk for krænkelse i den solidariske sfære, idet han føler sig begrænset i forhold til sine ambitioner. Dette viser sig, når Mohammed taler om at han ville lave et firma. (Mohammed: 42).

Det kan tolkes at være krænkelse af den solidariske anerkendelsesfære, når Mohammed udtrykker at han og hans palæstinensiske medborgere lever under visse begrænsninger pga. den politiske situation i landet. Dette skader ifølge Honneth Mohammeds selv værdsættelse (Honneth, 2003: 18-

¹⁶ The Status of Youth in Palestine, 2009 af Sharek Youth Forum’ har disse tal fra rapport ‘The Status of Human Rights in Palestinian-Controlled Territory: Fourteenth Annual Report Executive Summary, 1 January – 31 December 2008’ udarbejdet af Independent Commission for Human Rights.

19). Mohammed er tydeligvis mærket af krænkelsen: ”Så ville jeg være mere glad og så ville mine tanker og ambitioner være større end de er nu” (Mohammed:42).

Ud fra teori om *belonging* og *politics of belonging* kan det endvidere tolkes, at Mohammed oplever sig som medlem af en gruppe, hvis evner og færdigheder begrænses. Mohammed bruger stedordet ‘vi’ flittigt i beskrivelserne af egne oplevelser og tanker. Dette synes at være udtryk en individuel følelsesmæssig tilknytning om at føle sig 'hjemme' blandt sine palæstinensiske medborgere. En tilhørsfølelse som er præget af følelsen af frustration og oplevelsen af at være uretfærdigt behandlet (Yuval-Davis, 2011: 4).

I forhold til ovenstående citater kan der ud fra anerkendelsesteorien og i forlængelse af afsnittet ‘dagligdag’ tolkes at være tale om krænkelse i den retlige såvel som den solidariske sfære. Et checkpoint kan ud fra de unges perspektiv i bund og grund tolkes som en krænkelse af anerkendelse i den retlige såvel som i den solidariske sfære, eftersom dets formål er at kontrollere palæstinensiske borgeres frie bevægelighed. Tawfiq udtrykker at de israelske myndigheders hensigt netop er at trætte de palæstinensiske borgere. Krænkelserne er de forhør, lange ventetider, utryghed og frustration, som de unge erfarer, herunder især det mandlige køn ved checkpoints. Krænkelserne kan føre til, at de unge har vanskeligt ved at opretholde et positivt syn sig selv.

I rapporten fra Sharek Youth Forum, The status of youth in Palestine, 2009, angives det, at:

The Israeli occupation is the principal cause of insecurity among Palestinian youth (...)The effects of the occupation are widespread and have been heavily documented. (...)The presence of approximately 630 roadblocks, and manned and unmanned checkpoints in the West Bank, in addition to the 40-60 ‘flying’ (temporary) checkpoints erected by Israeli forces each week, has a significantly detrimental impact on youth’s freedom of movement, cutting them off from friends, relatives, education, recreation and so on (...)Youth’s right to education is also affected by the occupation; in 2008 ICHR estimated that 150 school days were lost as a result of Israeli actions, while checkpoints, the Wall, and other forms of harassment make travel to and from school or university difficult. The disruption to the education system may have a long-term impact on the lives of youth (Sharek Youth forum, 2009: 106-107).

Endvidere oplyses en vigtig pointe i rapporten:

Feelings of vulnerability and insecurity were also pervasive. There was a pervasive feeling of vulnerability with respect to the actions of Israeli forces, nowhere was deemed safe, and youth felt that there was no one capable of offering protection (Sharek Youth forum, 2009: 108).

Rapporten understøtter de studerendes oplevelse af at være udsatte, den manglende sikkerhed samt de vanskelige oplevelser ved checkpoints.

Delkonklusion

Det kan på baggrund af de studerendes fortællinger om hverdagen sluttes, at hverdagen opleves at været præget af usikkerhed og frustration. Interviewpersonerne oplever hverdagen og fremtiden som uforudsigelig, og begrundelsen herfor er den israelske besættelse. Dette kan - ud fra de studerendes fortællinger - henføres til udfordringer af forskellig karakter, herunder psykologiske, sociale, politiske og økonomiske. Interviewpersonerne oplever sig dagligt presset af de israelske myndigheder. Udfordringer i hverdagen opleves især som vanskelige i mødet med de israelske myndigheder ved checkpoints, som de studerende dagligt eller hyppigt skal passere for at bevæge sig rundt. Checkpoints som oftest resulterer i lange ventetider, nægtelse adgang – især for det mandlige køn. Endvidere forekommer der indtrængen i palæstinensiske landsbyer og hjem af israelske myndigheder uden varsel, hvilket skaber uro og frygt i den palæstinensiske befolkning. Dette har medført følelser af usikkerhed og frygt i hverdagen, hvilket kan identificeres som krænkelse af den juridiske og den solidariske anerkendelsessfære. De studerende føler sig begrænsede og undertrykt.

Overgang fra første til anden analysedel

Ud fra overstående analysedel belyses det - ved b.l.a. at gøre brug af Honneths anerkendelsesformer og krænkelse af retlige og solidariske anerkendelsesformer, samt hvorledes dette kan påvirke de studerendes selvtillid, selvværd og dermed deres selvrealisering - at de studerende af forskellige årsager oplever sig udfordret i hverdagen. Ifølge Honneth er anerkendelse således en betingelse for, at man kan realisere sig selv og leve et godt liv sammen med andre mennesker. Det er dog ifølge

den amerikanske kritiske teoretiker Nancy Fraser ikke nok blot at tale om anerkendelse; det er også helt centralt at tale om retfærdighed. Nancys kritik af Honneths anerkendelsesteori findes relevant kort at præsentere, eftersom den herefter kobles til de studerendes fortællinger om uretfærdigheder, som opleves i hverdagen på Vestbredden.

Nancy kritiserer Honneth teori for at udelukke at fokusere på anerkendelsens betydning for selvet, og at han fortrænger interessen for fordelingsmæssig lighed (Juul, 2010: 158). Denne kritik findes interessant at inddrage i forhold til de studerendes oplevelser af uretfærdighed.

Ifølge Fraser ”*stiller nutidens retfærdighed krav om såvel fordeling som anerkendelse*” (Fraser, 2008: 59). Fraser mener, at forudsætningen for en tidssvarende kritisk-teoretisk fortolkningsramme er, at fordeling såvel som anerkendelse skal tages i betragtning, hvorfor hun indfører en analytisk sondring mellem kulturel uretfærdighed og økonomisk uretfærdighed samt mellem anerkendelse og fordeling. Dette kalder hun *a perspectival dualism* i modsætning til Honneth anerkendelsesteori, som hun mener, er ‘monistisk’ (Fraser, 2003: 24) (ibid:159).

I modsætning til Honneth sætter Fraser retfærdighedsidealet højere end målet om selvrealisering. Fraser vil derfor fremhæve, at mangel på anerkendelse er uretfærdigt, idet det fratager bestemte grupper muligheden for deltagelsesmæssig lighed frem for, at mangel på anerkendelse skader individers muligheder for at opnå velfungerende sociale identiteter (ibid.: 159-160). Dette kalder hun *the status model of recognition* (Fraser, 2003: 30). Modellen fremhæver, at problemet med fravær af anerkendelse (samt økonomisk ulighed) er, at det er uretfærdigt, idet nogle individer og grupper fratages muligheden for at deltage som fuldgyldige medlemmer af et samfund snarere end at anerkendelse beskadiger individers positive selvforhold. Dette deltagelsesmæssige ideal om lighed kalder Fraser *parity of participation*.

Ifølge Fraser skal grupper, som kræver anderkendelse eller omfordeling, argumentere for, at de eksisterende forhold ikke giver dem deltagelsesmæssig lighed og dermed argumentere for, at de omfordelingskrav de ønsker, er retfærdige (Ibid.: 161). Fraser mener, at man på denne måde undgår udelukkende at fokusere på betingelsen for selvrealisering, som hun mener, er den autoritative opfattelse Honneth bygger sin teori på. Endvidere kritiserer hun Honneths teori for at være bedrevidende ift. hvad der skal opfattes at være ‘det gode liv’. Ifølge Fraser mangler Honneths anerkendelsesteori altså at belyse, hvorledes konkrete anerkendelseskrav skal bedømmes. Fraser forslår, at anerkendelsestanken integreres i en bredere retfærdighedsteori (Fraser, 2003: 27) fremfor, at anerkendelse er et udtryk for en betingelse for at opnå det gode liv (Juul, 2010: 153). Honneth svarer Frasers og tydeliggør sin position;

For mig at se bør vi være interesseret i at skabe en retfærdig social orden, fordi individerne under disse betingelser vil kunne etablere et nogenlunde uspoleret selyforhold og dermed opnå individuel autonomi (...) Vi har altså at gøre med den svage forestilling om det gode, uden hvilken et normativt retfærdighedsbegreb ikke ville have noget mål (Honneth, 2008: 131) (Juul, 2010: 162).

I modsætning til Fraser (og Rawls) er jeg faktisk overbevist om, at vi sagtens kan forsøge at bestemme den fælles erfaring, der ligger til grund for enhver social uretsfølelse, når blot vi hele tiden holder os for øje, at det i den forbindelse drejer sig om det risikable og naturligvis falsificerbare resultat af generaliseringer foretaget på grundlag af vores nuværende erfaringshorisont. Forslaget om, at vi lokaliserer kernen i sådanne uretsfølelser i følelsen af, at anerkendelsesforventninger, der betragtes som legitime, er blevet krænket, er viklet ind i et spind af andre, ligeledes samfundsteoretiske antagelser, der under ét blot udgør en empirisk baseret generalisering af særligt bemærkelsesværdige, nutidige erfaringer (Honneth, 2008: 119) (Juul, 2010: 162).

Det er vanskeligt at begrunde en konkret kritik af uretfærdigheder og/eller løsninger dertil, hvis ikke der er et minimalbegreb af det gode, mener Honneth (ibid.: 162).

Umiddelbart kan Honneths teori i min optik i specialet fint benyttes som et minimalbegreb om det gode liv og teorien har bragt adskillige forhold frem i lyset, som illustrerer de studerendes oplevelse af anerkendelse samt mangel på samme, og hvorledes disse påvirker de studerendes oplevelse af at være gyldige medlemmer i samfundet. Dette kan videre tolkes som at være et udtryk for indirekte analyse af retfærdig eller manglende retfærdig, i det anerkendelsesformer også kan betragtes at være forudsætninger for et fuldt integreret samfund – forhold som Fraser dog mener, at Honneth mangler at behandle i sin teori. Jeg vil dog alligevel give Frasers deltagelsesmæssige ideal om lighed kredit for at tydeliggøre vigtigheden af direkte at fokusere på lighed og retfærdighed – disse finder jeg fornemt kan inddrages som supplement til Honneths teori.

Hvis jeg derfor skal følge Frasers deltagelsesmæssige ideal om lighed og dermed forslag om, at grupper skal argumentere for, at de eksisterende forhold ikke giver dem deltagelsesmæssig lighed,

vil jeg ud fra de studerendes udsagn første angive den israelske besættelse som hovedårsag til den manglende deltagelsesmæssige lighed. I første analysedel blev de studerendes hverdag i de palæstinensiske selvstyreområder beskrevet som præget af frustration, manglende sikkerhed og undertrykkelse. De studerende angiver, at besættelsen undertrykker dem ved at udfordre deres frie bevægelighed i samfundet. Checkpoints forårsager frustration og usikkerhed med daglige lange ventetider og nægtelse af gennemgang. Argumentet for at opnå retfærdig deltagelsesmæssig lighed vil her være at fjerne checkpoints i palæstinensiske selvstyreområder, da disse opleves som uretfærdige og resulterer i en besværlig dagligdag præget af usikkerhed og uforudsigelighed. Checkpoints er med til at frarøve palæstinenserne muligheden for at skabe et værdigt liv.

Et andet forhold, som i følgende de studerende forårsager uretfærdighed, er det israelske militærs indtrængen i palæstinensiske landsbyer og hjem uden varsel, da dette skaber uro og frygt i den palæstinensiske befolkning. Palæstinenserne på Vestbredden lever under israelsk militær lov, hvorfor de israelske myndigheder ikke skal anmode om tilladelse til at trænge ind i palæstinensiske hjem. Palæstinenserne oplever sig uretfærdigt behandlet og oplever manglende kontrol over egne ejendomme. For at opnå retfærdighed kan et bud være, at der skal anmodes om tilladelse til at trænge ind i palæstinensiske hjem. I dette tilfælde er der altså reelt tale om, at palæstinenserne skal argumentere for en ændring af israelsk militær lovgivning, eller at denne i praksis udføres i mildere grad. Et mere gennemgribende forslag ville naturligvis være, at besættelsen hører op, så Vestbredden ikke længere hører under israelsk militær lov.

Samtlige studerende fremhæver, at besættelsen og mangel på anerkendelse af en palæstinensisk befolknings liv og ret til en tryk hverdag er uretfærdig, og at de fratages muligheden for at deltage som fuldgyldige medlemmer af samfundet. De studerende tilkendegiver at de oplever grundlæggende uretfærdighed, som udspringer behovet for modstand for at genvinde det mistede. Det tolkes at denne oplevelse danner grundlaget for den fortsatte modstand, som til tider kan synes håbløs pga. det israelske militærs overmagt.

Ovenstående tydeliggør således de eksisterende forhold, som de studerende oplever at være uretfærdige og som ønskes ændret. Det kan sluttes, at Frasers retfærdighedsideal er et fint supplement til Honneth anerkendelsessteori, da jeg med udgangspunkt i at drøfte retfærdighed på en anden måde – direkte – formår at analysere og få tydeliggjort de studerendes oplevelse af uretfærdighed og mulige svar herpå. Udfordringerne påvirker dem i de fleste aspekter af deres liv.

Det findes i forlængelse af dette interessant at rette blikket mod, hvorledes de studerende formår at uddanne sig og opnå mening, på trods af hverdage præget af usikkerhed, frygt og uforudsigelighed. Følgende analysedel omhandler, hvordan de studerende oplever sammenhæng trods krænkelserne og uretfærdighederne i livet.

Anden del af analysen: Oplevelsen af sammenhæng

Det er i forudgående analyse klarlagt, at de studerende oplever krænkelser og uretfærdigheder i hverdagen. I denne analysedel besvares anden del af problemformuleringen ved, at fokus rettes mod, hvordan de oplever mening på trods af den belastende livssituation, de befinder sig i. Konkret forholder jeg mig til at belyse, hvilke faktorer der styrker og/eller svækker deres oplevelse af mening i hverdagen. I denne forbindelse benyttes Antonovskys teori om oplevelse af sammenhæng (OAS) som overordnet ramme, og empirien opdeles i teoriens tre komponenter; håndterbarhed, begribelighed og meningsfuldhed. Jeg finder det vigtigt allerede her at pointere, at komponenterne hører uløseligt sammen, hvorfor det reelt er svært at skelne mellem dem. Jeg vil dog argumentere for, hvorfor jeg mener, at de forskellige temaer hører til under de forskellige komponenter. Der er således ingen entydige svar ift. kobling af OAS til de fremtrædende temaer, men dog et forsøg på bedst mulig argumentation for, hvorfor temaerne drøftes under den konkrete komponent, og hvor det bidrager til bedst muligt mening.

Idet der tages udgangspunkt i de studerendes ressourcer, vil jeg starte med at udfolde komponenten håndterbarhed. Dernæst vil der være en glidende overgang til komponenten begribelighed og til slut meningsfuldhed. Undervejs vil i analyserne der også blive trukket på anerkendelsesteori, teori om livssyn, resiliens samt tilhørsforhold med henblik på at analysere de studerendes oplevelse af mening i hverdagen.

Håndterbarhed

I dette afsnit analyseres de tilgængelige ressourcer (eller mangel på samme), som de unge trækker på for at klare de udfordringer, som de møder i deres hverdag. Komponentens dækker over den udstrækning, i hvilken individet opfatter, at det har tilgængelige ressourcer, som er tilstrækkelige til at klare de stimuli, det møder. Det kan både være ressourcer, som individet selv råder over, og ressourcer som kontrolleres af en anden person, individet har tillid til (Antonovsky, 2000: 35-36).

Familien

Gennem empirien ses det, at studerende oplever familien som en betydningsfuld ressource. Fælles for alle interviewpersonerne er, at de er hjemmeboende. Studerende på Al Istiqlal University bor hjemme, når de ikke opholder sig på universitet. Når det kommer til de studerendes oplevelse af familiens rolle i deres liv, er 'primære' og 'bekymring for familien' centrale kendetegn ved forholdet mellem familiemedlemmerne. Familien som 'de primære' vil udfoldes i dette afsnit, og "bekymring for familien" vil belyses i afsnit om begribelighed.

Naser som studerer på Al Quds Open University udtrykker således;

(Smiler) Min familie... Det gode i mit liv.. Det jeg elsker i mit liv.. De giver mig ro, tryghed, kærlighed.. Selvtillid.. De giver mig alt.. Jeg elsker min familie.. De er det vigtigste i mit liv... Jeg er den ældste. Så jeg føler også et ansvar for dem. Jeg er den anden mand i huset.. Betragter jeg mig selv som. Jeg støtter dem også økonomisk.. Det er min pligt. Jeg er ansvarlig for dem. Fordi... Vi er et.. Vi har et sammenhold, vi tænker alle på hinanden. Et sammenhold som er helt utroligt. Noget jeg er meget stolt over (Naser: 33-34).

Ovenstående citat illustrerer, at Naser oplever sin familie som centrale personer i sit liv. Det tolkes på teoretisk niveau, at Naser opfatter sin familie som en betydningsfuld ressource i sit liv, og at han benytter familien som kilde til tryghed, kærlighed og forudsætningen for, at han formår at håndtere hverdagen. Familien tolkes dermed som en væsentlig ressource, der bidrager til Nasers oplevelse af håndterbarhed (Antonovsky, 2000: 35-36). Ud fra Honneths anerkendelsesteori kan det tolkes, at der er tale om, at Naser oplever anerkendelse i den private sfære, som netop omfatter at blive anerkendt og elsket af familien. Denne emotionelle anerkendelse gør Naser i stand til at udtrykke sig selv og har udviklet hans selvtillid (Honneth, 2003:15).

Familien betydningsfulde rolle går igen hos samtlige interviewpersoner. Herunder udtaler en studerende på Al Istiqlal University om sin familie;

*Min familie betyder alt for mig – altså - min familie er det primære i mit liv... De er alt..”
(..) ”De stiller kravet, at jeg passer på familiens ry, at jeg passer på – og værdsætter - deres*

tillid... At jeg gør alt hvad jeg kan for at vedligeholde deres gode ry og ære – og holde deres hoved oprejst (Dania: 22-23).

Herudfra bliver det tydeliggjort, at familien ligeledes har en stor betydning i Danias liv. Fælles for Naser og Danias udsagn er, at der gives udtryk for en gensidig forpligtelse og solidaritet overfor familien. På teoretisk niveau kan man ud fra Marianne Skyttes teori om det kollektivistiske livssyn tolke, at de studerende er opdraget til at værdsætte deres familier, fællesskabet er således det vigtigste. De studerende oplever, at de har et godt liv, hvis familien som helhed er velfungerende – de studerende har med andre ord indlejret en gensidig afhængighed og ansvarsfølelse overfor deres familier (Skytte, 2016: 85-86). Det tætte familiære bånd kan tolkes at bidrage til de studerendes oplevelse af håndterbarhed.

At familien som et kollektivt fællesskab bidrager til den studerendes håndterbarhed, kommer yderligere til udtryk i følgende citat af Khalil;

Familien er livet, familien er det vigtigste. Min far er min største støtte i livet, han spiller en stor rolle i familien - og min mor, min mor er den omsorgsfulde, du kan spørge hende om alt. Hvis der er noget du ikke vil fortælle din forældre, kan du gå til din søster.” (..) ”Min far er politimand, han hjælper mig med alt, lige fra det sociale, økonomiske, personlige – han hjælper mig også i forhold til min uddannelse. Min mor sørger for alt i hjemmet, som jeg sagde før - er hun den omsorgsfulde derhjemme (Khalil: 14-15).

Khalil omtaler i overstående citat, at faderen har en central rolle i familien - socialt såvel som økonomisk. Moderen har rollen som omsorgsgiver. Khalils forældre tolkes ligeledes at være ressourcer, som Khalil trækker på og som bidrager til hans oplevelse af håndterbarhed.

Det tolkes endvidere at Khalil giver udtryk for, at familiemedlemmernes roller er hierarkisk opdelt, hvor han som et yngre familiemedlem følger og indordner sig efter de ældre (Skytte, 2016: 85-86). Shak Jabiris har udarbejdet modeller for magt og kompetence i familier med hhv. kollektivistisk og individualistisk livssyn. I forhold til det kollektivistiske livssyn mener Jabiris, at familien har en stor autoritet og kompetence overfor familiemedlemmer samt i enkeltsituationer. Individopfattelsen består af rettigheder og pligter fordelt efter rang og roller. Den enkeltes kompetence og magt er afhængig af det familiemedlem, som befinder sig i rang over individet selv. Dette kommer i Khalils udsagn tydeligvis til udtryk i forhold til hans forhold til sin far. Khalil kan forvente og har tillid til

adskillige former for støtte og beskyttelse af sin far og øvrige familiemedlemmer, hvilket bidrager til Khalils oplevelse af håndterbarhed (ibid.: 90).

Det tolkes, at Khalil betragter sine familiemedlemmer som tilgængelige ressourcer, og han fremhæver, at hans far er en personlig, økonomisk såvel som social ressource for ham, og omsorg som en ressource han kan hente hos sin mor, som bidrager til Khaled oplevelse af håndterbarhed. Ifølge Antonovsky kan ressourcer være nogle, som individet selv råder over, og ressourcer som kontrolleres af en anden person, individet har tillid til – i dette tilfælde Khalils forældre (Antonovsky, 2000: 35-36).

Samtlige interviewpersoner udtrykker, at deres lykke afhænger af deres families lykke, og dette kommer til udtryk på forskellig vis; *“Min familie betyder alt for mig – altså... Min familie er det primære i mit liv... Det er alt ”* (Dania: 22). *”Min familie... betyder alt for mig.. Altså.. De er mit nervesystem; mit nervesystem for hele mit liv.. Altså der rør mine nerver eller påvirker dem.. påvirker hele mig..”*(Ayman:6). *”(Familie er) din sjæl, dem du kan gå til i de svære tider”* (Mohammed:39).

De studerende er tæt knyttet til deres familier. Der er flere og meget forskellige variationer af syn på værdisæt og børneopdragelse i forhold til familieliv. Jeg finder det her væsentligt at se nærmere på Marianne Skyttes skelnen mellem to idealtypiske livssyn, det individualistiske og kollektivistiske livssyn. Livssynene er idealtyper for værdier omkring familie, socialisering og social organisation (Skytte, 2016: 90).

I det kollektivistiske livssyn anses individet for at være afhængigt af sin familie, og individet anses for at have et lykkeligt liv, hvis familiens som helhed er velfungerende. Det tolkes, at de studerende giver udtryk for et kollektivistisk familieliv og at de er opdraget til at værdsætte deres familie. Fællesskabet med familien er det vigtigste. Ifølge Skytte anses det som dårlig adfærd, hvis et barn udtrykker meninger, som er afvigende fra familiens. Der er tale om en kollektiv forpligtelse, hvorfor adfærden påvirker hele familiens ære. Det tolkes ud fra ovenstående udsagn, at de studerende er opdraget til at have ansvarsfølelse og gensidig afhængighed over for deres familier (Skytte, 2016: 85-86).

Tre af de studerende finder det direkte komisk, at jeg spørger ind til, hvad deres familie betyder for dem, hvorfor de smiler og smågriner, inden de svarer på undersøgelsesspørgsmålet. Dette tolker jeg som et udtryk for, at det for dem er en selvfølge og dybt indlejret i dem og deres opdragelse, at familie er det vigtigste. Derfor forekommer det besynderligt, at andet kan være gældende. Det

individualistiske livssyn, hvor det enkelte menneskes individualitet, lighed og selvrealisering er i centrum, tolkes dermed at ligge fjernt for dem (Skytte, 2016: 86).

Familien kan endvidere tolkes som at give en tryghed i de studerendes utrygge omverden, et sammenhold, der fungerer som en beskyttende faktor. Familien som relations-beskyttende faktor kan føre individets udviklingen i en mere positiv retning. De unge studerende kommer fra vanskelige opvækstmiljøer, i og med at de er opvokset i krig, uro og stridigheder, hvorfor familien kan tolkes at være en ressource og en beskyttende faktor, som har haft indflydelse på, at de unge trods omstændighederne kan håndtere situationen og trives.

Religion

Det forekommer at religion spiller en væsentlig rolle i de studerendes liv. Troen på gud bidrager til de studerendes oplevelser af at kunne håndtere konfrontationer, som de møder i dagligdagen. Derfor udfoldes religion under komponenten håndterbarhed. I forbindelse med at jeg spørger ind til, hvorledes de studerende formår at trives trods den belastende situation, som de befinder sig i, nævnes religion gentagne gange. Naser udtaler nedenstående;

Jeg har en vilje, som gør - at det skal ske. Min vilje er stærkere end situationen omkring mig. Og så er jeg muslim. Jeg tror på gud. Jeg har et livssyn der siger "Nuværende situation kan ikke forblive for altid". Dvs.; Der er ikke noget der varer ved. Der er ikke noget, som ikke har en løsning. Det der er svært i dag, bliver nemmere i morgen. Religion har en stor betydning i mit liv" (Naser:32-33).

Naser udtaler her at religion og gud spiller en central rolle i hans liv. Troen på gud bidrager til Nasers tro på, at situationen ikke forbliver uændret, og hans viljestyrke kombineret med troen på gud gør, at han oplever, at han er stand til at håndtere omstændighederne omkring sig. Det tolkes dermed, at Naser har tillid til guds evner - og at han betragter gud som en ressource og en støtte til at håndtere livets udfordringer (Antonovsky, 2000: 35-36). Naser oplyser desuden;

Jeg har ærligt talt ikke noget fritid. Jeg forsøger så godt jeg kan ikke at have noget fritid. Det kan jeg ikke lide. Fordi - så føler jeg mig deprimeret. Altså. Så får jeg tid til at tænke. Jeg tænker meget. Jeg vil hellere holde mig selv i gang, end at have tid til at sidde og tænke.

Over ting som jeg ikke kan gøre noget ved. Jeg sover kun 3-4 timer i døgnet. Så har jeg vænnet min krop. Om sommer. Om vinteren kan jeg sove lidt mere. Jeg bliver selvfølgelig træt nogle gange. Men jeg tror på, at det bliver bedre med tiden. Jeg får resultater i fremtiden pga. mine handlinger i dag (Naser:33).

På trods af at religion i ovenstående citat tolkes som en ressource i Nasers liv, der bidrager til oplevelsen af håndterbarhed, forstås det ud fra dette udsagn, at Naser i høj grad er påvirket af forholdene omkring sig – forhold som han selv beskriver ”*ting som jeg ikke kan gøre noget ved*”. Det tolkes, at Nasers undvigende forhold til sine tanker og sine konstante behov for at holde sig i gang for at undgå at føle sig deprimeret, er et udtryk for, at hans psyke er alvorlig påvirket af omstændighederne omkring ham, hvilket kan udfordre hans oplevelse af håndterbarhed. Naser erkender, at forholdene ikke er under hans kontrol, men dog formår han at mestre sine udfordringer i hverdagen såvel som sine tanker herom ved at ”*holde sig i gang*”. Som det blev bemærket om Naser i afsnittet omkring dagligdagen, besidder han en høj selvkontrol.

I følgende udsagn fortæller Mohammed, at hans far er blevet myrdet og fortæller i denne forbindelse, hvorledes religion og uddannelse har haft en indflydelse på, hvordan han og hans familie har håndteret mordet:

Min far er myrdet– men (morderen) fik ikke ingen dom til at starte med, fordi de mistænkte en anden mand. Det skete i 2011, og han (morderen) fik først en dom i 2015. Vi kunne have reageret anderledes, men viden og udvikling har bremset os i at dræbe. Vi tager ikke noget, der ikke er vores. Uddannelse er ikke kun for pengenes skyld, uddannelse er også til for personlig udvikling. Der er en grund til at vores profet Muhammed har rådet og påmindet os om vigtigheden af en god opførsel, manerer osv. (Mohammed:43).

Det forstås, at Mohammed udtrykker at viden, læring og udvikling er årsagen til, at han og hans familie har formået at håndtere mordet på hans far rationelt. Det forstås endvidere, at uddannelse og god opførsel er fundamentale af religiøse årsager, at det er en påmindelse fra muslimernes profet. Citatet belyser dermed, hvorledes Mohammed oplever at håndtere livskonfrontationer gennem

religion, og hvorledes han og hans familie ud fra et religiøst ståsted kan formå at opnå sammenhæng og håndterbarhed (Antonovsky, 2000: 35).

I forbindelse med at jeg spørger Khalil indtil hans hverdag og trivsel svarer han: ”*Altså; Alle kan leve bedre end vi gør i Palæstina – men vi siger ”Alhamdulillah” – tak til gud – vi har tillid til gud*” (Khalil:14-15). Khalil giver udtryk for, at han oplever at leve under de ringeste forhold i Palæstina. Khalil skynder sig dog at understrege, at han er taknemmelig og har tillid til gud. Tillid til gud tolkes som, at Khalil tror på, at gud har evner, som kan overvinde den vanskelige situation han lever under. Dermed tolkes det, at gud og religion bidrager til Khalils oplevelse af håndterbarhed.

Formålet med opstillingen af ovenstående udsagn er at tydeliggøre, hvorledes gud og religion italesættes i udtalelser omkring forskellige aspekter af de studerendes liv. Troen på gud viser sig i en vis udstrækning at bidrage til de studerendes oplevelse af håndterbarhed, da de studerende har tillid til, at guds evner og vilje er stærkere end noget andet. Det tolkes, at de studerende tror på, at gud vil dem det bedste. Denne tro bidrager til de studerendes oplevelse af at være i stand til at håndtere situationen og dermed til de studerendes oplevelser af håndterbarhed (Antonovsky, 2000: 34-35).

Religion kommer generelt set til udtryk som en naturlig del af samtlige studerendes tale og ordvalg såsom: ”*Gudskelov*”, ”*tak til gud*”, ”*jeg har tillid til gud*”. Disse ord bliver flittigt benyttet, eller mindst benyttet en enkelt gang, af alle interviewpersoner. I en meningsmåling med 1200 unge palæstinensere i aldersgruppen 16-25 år på Vestbredden og Gaza af AWRAD, Arab World for Research & Development, angives det, at respondenterne udtrykker en stor respekt for religion som et redskab til at styre alle aspekter af livet (socialt, økonomisk og politisk). 81 pct. er enige om, at religion skal styre alle aspekter af livet. Derudover 11 pct. enige ”i nogen grad”. I modsætning hertil 6 pct. uenige (AWRAD, 2008: 7). Undersøgelsen medinddrages som illustration af udbredelsen af religionens vigtige betydning for de unge palæstinenseres liv.

Religionens centrale rolle i de studerendes liv tolkes at være bundet til et behov for at acceptere, hvad der sker i verden omkring dem og at have en beroligende virkning på dem. Tro bliver dermed en støtte og et udgangspunkt, hvorudfra hverdagens udfordringer håndteres.

Netværk

Ud fra empirien kan det klargøres, at de studerende gøre sig en del overvejelser omkring fremtiden. Det fremgår, at de studerendes oplevelse af at kunne håndtere deres liv og fremtiden afhænger af deres oplevelse af at have ressourcer der kan bidrage til, at de kan opnå en succesfuld fremtid. Et gennemgående tema hos samtlige interviewpersonerne er vigtigheden af at have et netværk (at kende de rette personer) i forhold til at finde job efter endt uddannelse. Dette er en kendsgerning, som forekommer at fylde meget hos de studerende. At have det rette netværk anses for at være en afgørende ressource for de studerendes adgang til arbejdsmarkedet. Følgende analyse er opdelt i to: studerende ved Al Istiqlal University og studerende ved Al Quds Open University.

Al Istiqlal University

I forhold til at komme i beskæftigelse ved afsluttet uddannelse fæster studerende på Al Istiqlal University lid til universitetet i den forstand, at universitet har kontakter på arbejdsmarkedet og kan støtte dem i at komme i arbejde.

På dette universitet er vi trygge, da de støtter os i at komme i job når vi afslutter uddannelsen. Men almindelige universiteter er bestemt ikke ok; det er meget svært at få job. Hvis ikke umuligt (Khalil:16).

Khalil berører her en forskel på at få adgang til arbejdsmarkedet ved endt uddannelse. Khalil konstaterer, at det er en tryghed at gå på Al Istiqlal University, idet de studerende på universitetet støttes i at komme i arbejde modsat almindelige universiteter, hvor studerende i høj grad kan blive udfordret i at finde job ved afsluttet uddannelse. Almindelige universiteter formodes at være åbne universiteter, som Al Quds Open University. Khalil opfatter Al Istiqlal Universitys netværk som en ressource for, at han kan komme i arbejde ved endt uddannelse, og det bidrager til hans oplevelse af, at han kan håndtere fremtiden. Dania, som også er studerende ved Al Istiqlal University siger:

(..) 3 og 4 år på universitet – så kan vi komme i praktik, betalt praktik – med mulighed for fremtidsjob via kontakter på universitet (Dania:21).

Dania belyser her, at der er en glidende overgang fra at være studerende til færdiguddannet på Al Istiqlal University i form af mulighed for at komme i praktik de sidste år på uddannelserne. Dania

belyser ligeledes, at universitets netværk skaber muligheder for job ved afsluttet uddannelse, og det tolkes ligeledes at have en betryggende virkning på Danias oplevelse af, at fremtiden er håndterbar.

Studerende ved Al Istiqlal University opfatter universitets netværk som tilgængelige ressourcer, som de kan trække på ved endt uddannelse. Dermed står de godt i forhold til at komme ud på arbejdsmarkedet. Ressourcer kan både være nogle, som individet selv råder over, og ressourcer som kontrolleres af en anden person, individet har tillid til. Al Istiqlal Universitys netværk tolkes således at bidrage til de studerendes oplevelse af håndterbarhed (Antonovsky, 2000: 35-36).

Ayman som ligeledes er studerende ved Al Istiqlal University belyser overstående fra en anden synsvinkel;

Det vigtigste er, at ens fremtidsplaner er realistiske. (...) Det skal ikke handle om, at jeg kan nå frem, fordi jeg kender de rigtige personer. Wasta. Nej. Jeg skal overbevise folk om, at jeg er hvor jeg er, fordi jeg er rigtig dygtig, fordi jeg er ambitiøs og unik. (Ayman:8-9).

Ayman tager afstand fra 'wasta'. Wasta er et arabisk ord som betegner 'at kende de rette personer'. Det refererer til at bruge sine forbindelser for at få tingene gjort. Wasta benyttes i specialet som et negativt ladet ord, idet interviewpersonerne angiver ordet med negative konnotationer. Det forstås, at Ayman erkender virkeligheden af, at netværk medfører fremtidsmuligheder, og at det er en ressource som bidrager til hans oplevelse af håndterbarhed. Han ønsker dog ikke, at den skal være styrende for, at han opnår sine fremtidsmål. Han ønsker, at hans fremtidige success skal baseres på hans kompetencer og færdigheder. Det kan antages, at Ayman ønsker at gøre oprør mod 'wasta', eftersom Aymans familie har diplomatisk rang. Familien har altså høj status i samfundet. Så udover at han går på et universitet, som støtter ham i at komme i arbejde, kommer han fra en familie som generelt har flere 'goder' end andre borgere i samfundet (dette kommer også til udtryk i forhold til hans erfaringer ved checkpoints). Ayman tager afstand fra den ulige adgang til arbejdsmarkedet på trods af, at det for ham er en ressource, der kan bidrage til hans håndterbarhed.

Al Quds Open University

Under empiriindsamling ved Al Quds Open University tilkendegives ligeledes vigtigheden af at have det rette netværk, dog i højere grad præget af frustration, eftersom de studerende ved endt uddannelse ikke støttes i at komme i arbejde. Aya fortæller;

Det er meget svært at finde job når man er færdiguddannet – Det er det, vi her kalder "Vitamin WOW" – wasta har stor, stor betydning for om du får dig et job, når du er færdiguddannet (Aya:46-47).

Aya fortsætter;

En af de ting jeg vil ændre her i landet er 'wasta. Det styrer ens liv, at man kender de rigtige personer for at opnå job og succes. Det er helt vildt. Det skal handle om ens kompetencer - og ikke om de mennesker man tilfældigvis kender (Aya:47).

Mohammed, som også studerer på Al Quds Open University, oplyser følgende;

Hvis jeg var studerende og ikke havde noget job, så vil det blive meget svært at fuldføre uddannelse og finde arbejde. Det er der, man kan finde de rette kontakter. Det handler om at kende de rigtige mennesker. Der er en stor del af de færdiguddannede, som er arbejdsløse. De bliver nødsaget til at rejse ud af landet for at finde job. Så forsøger de at finde job i udlandet. (...) 'wastat' skal standses (Mohammed:41-42).

Det bliver her tydeligt, hvordan netværk betragtes som havende stor betydning for at komme i arbejde ved endt uddannelse. Dermed udfordres deres oplevelse af håndterbarhed. Aya fremfører, at der ligefrem er dannet en intern betegnelse for denne virkelighed, *Vitamin Wow*. Det forstås, at det er en oplevelse af, at det rette sociale netværk vægter højere end faglige kompetencer. Mohammed oplyser videre, at denne virkelighed resulterer i høj arbejdsløshed og udvandring, idet folket nationalt ikke kan håndtere udfordringer omkring arbejdsmarkedet. Dette forstået ud fra, at de unge er bevidste og reflekterende om nogle konkrete forhold, som påvirker deres mulighed for at komme i arbejde. De unge er således klar over, at de mangler ressourcer i form af netværk, og at der venter dem fremtidige udfordringer i forhold til adgangen til arbejdsmarkedet. Eftersom disse udfordringer

ikke er aktuelle på nuværende tidspunkt, er det svært at sige, hvor stor en effekt det kan tolkes at have for de studerendes (ved Al Quds Open University) oplevelse af håndterbarhed. Oplevelsen kan antages at gå to veje: Det kan resultere i oplevelser af manglende og svag håndterbarhed, hvor de studerende føler sig magtesløse og som ofre for omstændighederne. Omvendt kan det resultere i en stærk oplevelse af håndterbarhed, hvor de studerende ikke føler, at de er ofre for omstændighederne, og at de bliver i stand til at håndtere denne udfordring uden at forblive jobsøgende (Antonovsky, 2000: 36).

En rapport af Sharek Youth Forum, *The Status Of Youth In Palestine*, 2009, berører ligeledes *wasta*, som antages at have betydelig indvirkning på de unges entusiasme for at arbejde og på deres håb om at finde job. Dette problem har indvirkning på unges entusiasme, optimisme og udsigterne for fremtiden (Sharek Youth Forum, 2009: 63-64). Rapporten henviser til meningsmålingen med 1200 unge palæstinensere i aldersgruppen 16-25 år på Vestbredden og Gaza af AWRAD, - Arab World for Research & Development i 2008, hvor 31 procent af de unge erklærede, at de står over for forhindringer i at få adgang til arbejdsmarkedet. Vanskeligheden ved at opnå beskæftigelse tilskrives ifølge rapporten både et misforhold mellem kandidaters færdigheder og arbejdsmarkedets efterspørgsel samt besværligheder på Vestbredden og i Gaza ved at finde beskæftigelse pga. fænomenet 'wasta' (Sharek Youth Forum, 2009: 63-64).

Ifølge rapporten *The situation of workers of the occupied Arab territories*, udarbejdet af ILO, International Labour Organisation i 2015, står unge jobsøgende over for en endnu mere alvorlig udfordring, da ungdomsarbejdsløsheden er stigende. Mere end 70 procent af palæstinenserne under 30 år står over for alvorlige vanskeligheder med at finde job efter endt uddannelse (International Labour Organisation, 2015).

Netværk som en funktion/dysfunktion

For at belyse *wasta*, netværkets væsentlige betydning i forhold til at komme i arbejde, kan man have glæde af at springe til et andet teoriunivers, nemlig Robert K. Mertons teori om social dysfunktion, der peger på problemer med ulige adgang til samfundets goder. Teorien kan benyttes som forklaring og befinder sig i et strukturfunktionalistisk univers med et formål om at belyse samfundsmæssig konsensus om mål og midler, hvor der dog både kan være mulighed for funktion og dysfunktion i hvert samfund. Ud fra et amerikansk sociologisk afviger-perspektiv defineres et socialt problem som en objektivt eksisterende tilstand, der er uønsket i samfundet, fordi den strider mod samfundets værdier og normer. Ifølge sociologen Merton antages sociale problemer at opstå i samfund som et

resultat af en social afvigelse. Merton fremsatte følgende definition af et socialt problem: *”Et socialt problem eksisterer, når der eksisterer en betydelig diskrepans mellem, hvad der eksisterer, og hvad mennesker mener, der bør være”* (Merton 1976: 7).

Merton opfatter således sociale problemer som objektivt eksisterende tilstande, som er i strid med de eksisterende værdier. En social dysfunktion er en proces, der underminerer stabiliteten eller overlevelsen af et socialt system. En social dysfunktion er en specifik utilstrækkelighed i en bestemt del af systemet, som har til formål at opfylde et bestemt funktionelt krav. Mertons dysfunktionsteori kan benyttes som et redskab til at analysere sociale problemer (Merton, 1979: 37). Merton opererer med fire generelle punkter af begrebet social dysfunktion, men jeg vil i denne sammenhæng udelukkende tage udgangspunkt i *et sociologisk, ikke moralsk koncept i samme gruppe*. Ud fra dette koncept kan sociale mønstre være funktionelle for nogle grupper og dysfunktionelle for andre i samme gruppe. Årsagen til dette er, at grupper har forskellige funktionelle behov, og dermed kan et mønster have forskellige konsekvenser.

Det er tilkendegivet, at netværk spiller en væsentlig rolle for, om færdiguddannede kommer i arbejde. Studerende ved Al Quds Open University, som delvist eller ingen netværk har, oplever dette som udfordrende og urimeligt, hvilket udfordrer deres oplevelse af håndterbarhed. Omvendt har studerende ved Al Istiqlal University et netværk, dette opleves som værende en tryghed eller ressource. De finder det tilfredsstillende, at de er sikret job ved afsluttet uddannelse, hvilket bidrager til deres oplevelse af håndterbarhed.

Dette kan antages at være et udtryk for en sammensat funktion og dysfunktion i forskellige grupper. Ifølge Merton kan samme sociale mønster være dysfunktionel for nogle segmenter af et socialt system og funktionelt for andre. Det vil sige, at en bestemt gruppes problemer kan være en anden gruppes løsning (Merton, 1979: 38). Det kan her antages, at betydning af netværk for studerende på Al Quds Open University betragtes som dysfunktionelt, hvorimod det betragtes som funktionelt for studerende ved Al Istiqlal University. Ifølge Merton er blokering af legitime midler for at opnå velstand afgørende for, hvorvidt man bliver udsat for et samfundsmæssigt pres, der kan føre til afvigelse. Ulige adgang til muligheden for at opnå kulturelt definerede mål skaber øget krydspres på bestemte samfundsgrupper (Merton, 1979:38). Den manglende ressource i form af netværk eller *wasta* udgrænser således studerende ved Al Quds Open University og begrænser deres mulighed for at få adgang til arbejdsmarkedet, hvilket kan begrænse deres mulighed for at håndtere fremtiden.

De sociale medier som en ressource

Det forekommer, at de sociale medier betragtes af de studerende som en ressource, som står til rådighed og bidrager til at udsprede nyheder om forholdene i de besatte områder. Naser, Aya og Dania fortæller:

En meget vigtig ting er, at vi skal fortsætte med at gøre verdenssamfundet opmærksomme på forholdene her. Derfor bruger mange af os internettet, hvor vi deler nyheder dagligt. Facebook bliver brugt meget. Nogle bruger Instagram. Videoer, billeder osv. bliver dagligt delt. Det er meget vigtigt (Naser:31).

Der er mange færdiguddannede journalister, som ikke har noget arbejde. Men så bruger de internettet, det er godt. Så spreder de dagligt informationer om forholdene her. Det betyder jo også noget" (..) "Sommetider bliver nogle Facebook-profiler lukket ned af jøderne. Men så laver de bare en ny bruger (..) "Ja, pludselig kan de ikke logge på mere. Så er deres profil lukket (Aya:46-47).

Vi bruger jo alle internettet til forskellige ting. Selvfølgelig kan nogen måske være bange for konsekvenserne af hvad de skriver på internettet. Men de fleste er gode til at dele indslag, så folk bliver bevidste om hvad der foregår her (Dania:19).

De sociale medier muliggør dermed direkte online-interaktion og er af afgørende betydning for de studerendes kommunikation med omverdenen. De tilkendes dog samtidig, at de unge har oplevet tilfælde, hvor unge som benytter sig af de sociale medier bliver begrænset ved, at deres brugerprofiler bliver deaktiveret. Dette begrænser deres mulighed for at ytre sig og deres ytringsfrihed er dermed begrænset. De sociale medier anvendes dog flittigt til at inddrage mennesker på internationalt plan i forholdene i de besatte områder. Internettet tolkes således at være en af de tilgængelige ressourcer, som de studerende trækker på og kan betragtes som en af måderne, hvorpå de uønskede vilkår modarbejdes (Antonovsky, 2000: 36).

Delkonklusion

Komponenten håndterbarhed angiver de tilgængelige ressourcer (eller mangel på samme), som de unge finder tilstrækkelige til at møde omverdenen med. Gennem empirien belyses, det at familien er en betydningsfuld ressource i de studerendes liv; stærkt familiært sammenhold er i vid udstrækning

med til at opbygge modstandskraft over for de barske udfordringer, som de studerende kan stå over for. I ovenstående belyses ressourcer, som kontrolleres af personer som de unge har tillid til, nemlig deres familie (Antonovsky, 2000: 35-36). Familien kan derfor tolkes at være et centralt element i de unges oplevelse af håndterbarhed. Familie betragtes som en ressource, som de kan benytte sig af i håndtering af omstændighederne omkring dem (Antonovsky, 2000: 36).

Ud fra det kollektivistiske livssyn kan det forklares, at de studerendes tætte og relationer til deres familier, som fremstår uden diskussion for dem at være det vigtigste i deres liv, kan føres tilbage til måden, hvorpå de blev opdraget. Den kollektive forpligtelse, ansvar og gensidig afhængighed, som de unge belyser og udtrykker i ovenstående citater kan forklares at være begrundet i værdsættelse af familien som det centrale i børneopdragelsen (Skytte, 2016: 85-86).

Øvrige netværk eller 'wasta' betragtes for nogle som en ressource og for andre som en hindring. Studerende ved Al Istiqlal University oplever universitets støtte og netværk som en ressource, der bidrager til, at de kommer i beskæftigelse ved endt uddannelse, og dermed også til oplevelsen af håndterbarhed. Al Quds Open University tilbyder ikke på samme at støtte studerende i at komme i arbejde. Dette viser, at der kontraster af ulighed, en ulighed som eksisterer udover uligheden pga. den israelske besættelse. Disse faktorer udgør forhindringer i forhold til lige muligheder for at udleve sit potentiale på arbejdsmarkedet. Nogle studerende er således mere udsatte end andre internt i uddannelsessystemet i forhold til adgangen til arbejdsmarkedet ved endt uddannelse. Dette kan udfordre studerende ved Al Quds Open University og deres oplevelse af håndterbarhed.

Begribelighed

Begribelighed angiver ifølge Antonovsky individets opfattelse af situationer, som den pågældende konfronteres med ”*som kognitivt forståelige, som ordnet, sammenhængende, struktureret og tydelig information i stedet for støj – kaotisk, uordnet, tilfældig, uforklarlig*” (Antonovsky, 2000: 34-35).

Eksistentiel usikkerhed: Bekymring for familiens sikkerhed

Flere af de studerende tilkendegiver i deres fortællinger om dagligdagen, at der er tale om gensidig bekymring for familiemedlemmers sikkerhed, og at dette har en væsentlig indvirkning på deres dagligdag. Den konstante bekymring omtales som en kilde til frustration og uorden, som udfordrer de studerendes begribelighed. Dania fra Al Istiqlal University udtaler følgende;

De (familien) kan blive bekymrede... Fordi vi ingen kontakt har i flere dage, altså når jeg er på universitetet – fra lørdag til onsdag – de kan blive bekymret for, at der sker mig noget.. (...) Man ved aldrig hvad der kan ske... Måske gennemgår de ting udenfor universitetet; derfor er jeg altid bekymret for hvad der sker udenfor universitetet. Universitetet giver os dog besked, når der sker noget skidt udenfor. Eksempelvis i sidste uge; der blev dræbt én i vores landsby... Så informerede universitetet os omgående, så vi er opmærksomme på situationen, når vi skal hjem – og i forhold til checkpoints – og i forhold til de problematikker, som kan opstå ved checkpoints.... Så er jøderne især på vagt... Så skal vi passe på... Og når vi skal hjem, så tager universitet også kontakt til os for at sikre, at vi er kommet godt hjem. (Dania:22-23).

Dania beskriver en gensidig bekymring, som hun og hendes familie erfarer i dagligdagen pga. landets politiske situation. Dania giver endvidere udtryk for, hvorledes der tages forbehold, og hvorledes der tages hånd om omstændigheder, der kan være præget af usikkerhed og bekymring. Dette gøres ved konstant at holde sig opdateret og opmærksom på situationen omkring sig. Denne konstante bekymring og følelse af manglende kontrol pga. landets politiske situation tolkes at udfordre Danias oplevelse af begribelighed. Oplevelsen af begribelighed indebærer, at individet besidder en forventning om, at fremtidens stimuli er forudsigelige, eller at de som minimum kan passes ind i en sammenhæng og forklares (Antonovsky, 2000: 35). Danias udsagn tolkes som at være et udtryk for netop uforudsigelighed og frustration ift. familiens sikkerhed. Ligeledes taler Khalil om bekymring, da der spørges ind til familien:

De har det fint, men de er bekymrede for mig, de er altid bekymrede for, at der sker mig noget. Altså, alle kan leve bedre end vi gør i Palæstina, men vi siger Alhamdulillah (tak til gud) – vi har tillid til gud (Iman be rabna). (...) De er bange for, at de mister mig, fordi der dør folk hele tiden. Enten er de bange for, at der sker mig noget – at jeg dør – eller de er bange for, at jeg bliver fængslet hos israelerne... Det hele skyldes krigen – de er konstant bekymrede (Khalil:14-15).

Khalil fortæller på samme måde som Dania om familiens oplevelse af bekymring og usikkerhed i hverdagen. Khalil beskriver konkrete bekymringer, som familien har svært ved at begribe: død og fængsling, og han begrundet endvidere dette med krigen. Khalils udsagn berører undertrykkelse, og

dette kommer til udtryk, da han siger, at "*Alle kan leve bedre end vi gør i Palæstina*". Udsagnet forstås som en frustration og et udtryk for, at Khalil ikke oplever at leve under retfærdige forhold. Disse uretfærdige forhold tolkes at udfordre Khalils oplevelse af begribelighed.

Gennem empirien tydeliggøres det, at bekymringer og usikkerhed er en del af målgruppens hverdag, hvorfor det er relevant at fremhæve med henblik på specialets problemformulering. Familien belyses som at være en del af det, der kan være i fare eller risiko. Risikobegrebet anvendes til at udtrykke sandsynligheden for, at bestemte uønskede begivenheder senere forekommer (Skytte Jakobsen, 2014: 49-50). Dania og Khalil beskriver en gensidig bekymring, som de og deres familie erfarer i dagligdagen pga. den politiske situation i landet og der gives udtryk for forhøjet sandsynlighed for at død/fængsling af familiemedlemmer kan forekomme. Denne konstante uforudsigelighed medfører oplevelser af ubegribelighed i hverdagen for de studerende.

Evnen til at reflektere

Det kan ud fra de studerendes fortællinger klargøres, at de i høj grad er i stand til at reflektere og udfolde deres tanker, følelser og handlinger, hvilket findes vigtigt at fremhæve her. Ved refleksion formår de studerende at opnå sammenhæng og orden. De studerendes evne til at reflektere tolkes dermed at bidrage til deres oplevelse af begribelighed. Refleksion kommer til udtryk undervejs i hele empirien. Der kan b.la. henvises til første analysedel, hvor Ayman reflekterer over den israelske besættelse og virkningerne heraf: usikkerhed, undertrykkelse, frygt og uforudsigelighed, og Dania der reflekterer over, hvorledes israelske soldater efterstræber at chikanere befolkningen i sin landsby for at skabe frygt iblandt dem. Ligeledes kan deres refleksioner omkring checkpoints nævnes i ovenstående afsnit.

Det antages, at evnen til refleksion er styrket hos de studerende, idet de på uddannelsen får trænet deres analytiske kompetencer og dermed i at analysere og reflektere over omstændigheder omkring dem. Således er de studerende i stand til at se muligheder og sammenhæng og kan udveksle erfaringer og oplevelser samtidig med, at de reflektere over egne og andres handlinger. Refleksion tolkes at bidrage til en kognitiv forståelse af omstændighederne, som de studerende lever under, således at de er i stand til at passe deres situation ind i en forklarlig sammenhæng (Antonovsky, 2000: 35). Der kan som sagt fremføres mange refleksioner fra empirien; jeg har dog udvalgt nedenstående, som omhandler: Fællesskab, Gaza samt misbrug og psykisk sygdom.

En for alle og alle for en

Samtlige studerende tilkendegiver en opfattelse af, at et fælles solidarisk ansvar er nødvendigt for at opbygge et solidt palæstinensisk samfund. Deres opfattelse er gennemsyret af en korpsånd som kan formidles som: "En for alle, alle for en". Naser udtaler:

Vi har hver især en rolle i at opbygge et stærkt samfund. Nogle er nødt til at rejse ud af landet for at arbejde og uddanne sig. Men der er også fint. Så kan de indlære viden om samfund som de befinder sig i og tage det med her hjem. Vi skal bruge al den inspiration vi kan få fra lande, hvis samfund fungerer (Naser:36).

Det forstås, at Naser betragter hver enkelt palæstinenser som uundværlig, samt at alle skal bidrage til at opnå et stærkt samfund, også palæstinensere som er udrejst. Naser formår i sit udsagn at forholde sig reflekterende til, at samfundet har behov for udefra kommende inspiration, og at det kan være en fordel for det palæstinensiske samfund, at palæstinensere som rejser ud for at arbejde og uddanne sig, bringer brugbar viden og inspiration med tilbage fra deres rejser. Dét at Naser kan forholde sig reflekterende overfor situationen i samfundet og passe den ind i en sammenhæng tolkes at bidrage til hans oplevelse af begribelighed. På samme måde oplyser Ayman:

Vi har hver især en rolle, nogle gør det praktiske, andre gør det ved at uddanne sig og udvikle sig – måske rejse ud og få inspiration fra udlandets samfund – for at vende tilbage og gøre nytte af den her, så vi kan udvikle landet (Ayman:1-2).

Opfattelsen af et fælles ansvar kommer således også til udtryk i Aymans udsagn. De har gjort sig refleksioner over, at hvis et solidt palæstinensisk samfund skal opbygges, skal det gøres i fællesskab og ingen borgere betragtes som mere værdige og ansvarlige end andre. Det tolkes at være udtryk for et ønske om at skabe et ligeværdigt samfund, som er præget af samarbejde og gensidig respekt. Begge studerende formår at forholde sig til og opfatte situationerne, som de konfronteres med, hvilket som sagt bidrager til deres oplevelse af begribelighed. Opfattelsen af fælles ansvar og tilhørsforhold vil blive udfoldet yderligere i nedenstående afsnit om meningsfuldhed.

Vi skal starte med at hjælpe folk i Gaza

De studerende har formået at opnå en overordnet kognitiv forståelse for situationen og gør sig endvidere refleksioner om, hvor der er især behov for forbedring af befolkningens vilkår i samfundet. Flere studerende tilkendegiver, at levevilkårene i Gaza er de værste, og at det er folk i

Gaza, som allermest har brug for hjælp. De erkender, at der er store forskelle i de vilkår, som befolkningen i Gaza og befolkningen på Vestbredden lever under.

I Gaza er det værst. Der dør der folk næsten dagligt. Og mange er fattige - nogle har ikke engang rent vand. Det er dem som vi skal hjælpe allerførst. Det er vores pligt, at vi starter med dem. Det kan godt være at vi har det svært her på Vestbredden, men alle ved, at folk i Gaza dagligt lider (Tawfiq:49).

Det tolkes, at Tawfiq tilkendegiver en opfattelse af, at de mest udsatte borgere i samfundet er de første, som er berettigede til hjælp. De mest udsatte borgere i det palæstinensiske samfund betragtes i Tawfiqs optik at være befolkningen i Gaza. Hvordan en indsats konkret skal foranstalles, kommer Tawfiq ikke ind på, men hans udsagn tolkes at være et udtryk for evnen til at reflektere over, at løsningen forudsætter et fælles ansvar. Disse refleksioner indikerer, at Tawfiq formår at forholde sig til de konfrontationer, som han og samfundet konfronteres med, og tolkes at henlede til hans oplevelse af begribelighed. Ayman beskriver befolkningen i Gaza således:

De børn i Gaza, som ingen føde eller drikke får, hvad har de gjort forkert? De bliver bombet hele tiden. Mange unge har ikke engang mulighed for at fuldføre en uddannelse. De er nødt til at arbejde for at få føde på bordet. Havde de fået økonomisk støtte, havde de haft overskud til at tage sig en uddannelse, så kunne de udvikle sig (Ayman:1).

Ayman siger videre: "Jeg skal være en vigtig samfundsborger, og jeg skal ville mig selv og samfundet" (Ayman:). Det tolkes, at Ayman er bevidst om, at de står foran en vanskelig opgave, og at der er flere aktuelle problematikker som spiller ind i forhold til befolkningen i Gaza: basale behov som føde og vand, eksistentiel fare pga. bombninger i området og økonomiske udfordringer, der påvirker deres mulighed for at uddanne sig. Det tolkes endvidere, at Ayman giver udtryk for, at han skal være en aktiv samfundsborger, som bidrager til forbedring af vilkårene. Disse refleksioner betragtes, lige såvel som de gør hos Tawfiq, at bidrage til Aymans oplevelse af begribelighed.

Misbrug og psykisk sygdom

Det bliver flere gange i empirien tilkendegivet af de studerende, at de oplever, at borgere i samarbejde med deres familier må tage sig af egne problemer, og at det ikke kan forventes, at der er

hjælp at hente. Ayman og Dania reflekterer ligeledes over, hvorledes deres medborgere forholder sig til personer med misbrug og psykisk sygdom. Ayman fortæller:

Men hvis jeg skal være helt ærlig, så er vores befolkning bevidst om de svære forhold, vi lever under. Derfor - hvis der er en, som f.eks. har et misbrug, så holder man det skjult. Fordi han har det svært. Og andre har det også svært på grund af besættelsen, som undertrykker os alle. Så hver familie forsøger at løse sine egne problemer uden at inddrage andre eller søge hjælp. Fordi vi ikke kan tillade os at inddrage andre. Folk har nok at se til (Ayman:3).

Ayman siger, at det pga. omstændighederne i landet ikke kan forventes, at man kan få hjælp til at løse sociale problemer såsom misbrug. Det kan tolkes at være en manglende tro på regeringens evner og ressourcer, da de i forvejen har nok at se til. Dette mener Ayman, at den palæstinensiske befolkning er opmærksomme på, hvorfor han oplever, at palæstinensere selv forsøger at løse deres problematikker internt i familien. Dania fortæller:

Nogle folk er også blevet psykisk dårlige. Eller mange er. Det er jo klart, med alt det de gennemgår. Men dem tager familierne sig af. Ikke ligesom i udlandet. Derfor skal vi uddanne flere psykologer, som kan tage sig af vores psykiske syge. Familien har mange opgaver her (Dania:25).

Det forstås, at Dania erkender den psykiske belastning, som vilkårene i de besatte områder har på borgere. Dania læser selv psykologi, hvorfor det må antages at være årsagen til, at hun reflekterer over netop psykisk syge borgere og deres behov for behandling. Dania oplever, at familier tager sig af deres psykisk syge familiemedlemmer, frem for at de bliver aflastet af psykologer. Om det er et udtryk for en kulturel opfattelse af, at psykisk sygdom tager man sig af internt i familien, eller om det er mangel på psykologer, er ikke til at sige. Dog tolkes Danias udsagn at være en refleksion om, at der er behov for at uddanne flere psykologer, som kan tage sig af behandlingen af psykisk syge borgere. De studerendes evne til at reflektere over ovennævnte forhold, og måden hvorpå de tackles i samfundet, tolkes som, at de er i stand til at passe situationen ind i en sammenhæng, som er forklarlig, hvilket tolkes at bidrage til deres oplevelse af begribelighed (Antonovsky, 2000: 35).

Delkonklusion

De studerendes beretninger om konstant gensidig bekymring i forhold til familiens sikkerhed tolkes at være en barriere, der udfordrer de unges oplevelse af begribelighed. Familiens eksistentielle sikkerhed opleves at være i fare. Her bliver det tydeligt, hvorledes oplevelse af usikkerhed og uforudsigelighed påvirker deres dagligdag negativt. Endelig kan det ud fra de studerende udsagn sluttes, at de er i stand til at reflektere over situationen omkring sig, hvilket bidrager til, at de er i stand til at begribe den. Idet de studerende er under uddannelse, kan de tolkes at være blandt de mere privilegerede unge palæstinensere på Vestbredden, som står bedre i forhold til at begribe udfordringerne omkring sig, fordi de på uddannelsen bliver trænet i forholde sig analytisk og reflekterende.

Meningsfuldhed

I dette afsnit gennemarbejdes de studerendes opfattelser af og holdninger til elementer i deres liv, der virker som motivationselementer og bidrager til deres oplevelse af meningsfuldhed trods den belastende livssituation.

Uddannelse

Adspurgt om uddannelsens betydning bliver det tydeligt, at de studerende anser uddannelse som et fundamentalt mål i deres liv, og at uddannelse bidrager til deres oplevelse af meningsfuldhed.

Min plan er at blive færdig med uddannelsen som betjent og derefter få erfaring på området, måske færdiggøre master senere hen. Uddannelse betyder fremtid. Det vigtigste for min familie er, at deres børn som minimum får sig en bacheloruddannelse (Khalil:16).

Det forstås, at Khalil finder, at uddannelse er et essentielt mål i hans liv, og Khalils familie støtter ham i at få sig en uddannelse. Khalil beskriver, hvorledes han har planlagt de næste år af sit liv: at blive færdiguddannet betjent, opnå erfaring på området og muligvis senere i sit liv at fuldføre en mastergrad. Khalil begrundet sit syn på vigtigheden af at få sig en uddannelse med, at en god fremtid kræver uddannelse, og han sætter altså lighedstegn mellem uddannelse og fremtid. Khalil finder det meningsfuldt at yde og engagere sig for at opnå en god fremtid. Uddannelse kan i denne

forbindelse tolkes som et motivationselement for Khalils deltagelse i samfundet, noget som bidrager til hans oplevelse af meningsfuldhed (Antonovsky, 2000: 36).

Endvidere forstås det, at hans individuelle mål er en del af et kollektivt mål, der er fastsat af hans familie som helhed. Hans opdragelse er således præget af en indlejring i ham og hans søskende, at uddannelse er en selvfølge for at opnå mening og succes i livet. Det kollektivistiske livssyn viser sig således også i forhold til spørgsmålet om uddannelse. Familien har sat som mål for kollektivet, at børnene som minimum skal fuldføre en bachelor-uddannelse, hvilket jo påkræver en gensidig afhængighed og ansvarsfølelse (*Skytte Marianne, 2016: 85-86*). Hanna udtaler sig ligeledes om uddannelse:

Uddannelse er det vigtigste – det gør at man kan sikre sin fremtid. Uddannelse giver dig selvsikkerhed, personlighed og en god opførsel. Hvis jeg ikke får mig en uddannelse, hvad har jeg så at opnå? (Hanna:28-29).

Ud fra Hannas udsagn forstås det, at uddannelse anses som en betingelse for at opnå en vellykket fremtid. Udsagnet tydeliggør, hvorledes uddannelse i Hannas optik anses for at være et essentielt mål for at opnå mening i livet. Dette kommer til udtryk ved, at hun sætter spørgsmålstegn ved, hvad der ellers er at opnå i livet. Udover at uddannelse i Hannas optik sikrer fremtiden, begrundes hun også uddannelse som betydningsfuld på det personlige plan: ”*uddannelse giver dig selvsikkerhed, personlighed og en god opførsel*”.

Opsummerende kan det slutes, at de studerende oplever uddannelse som et centralt og essentielt mål i deres liv. Uddannelse anses for at være fundamentet for at opnå en succesfuld fremtid. Det tolkes, at uddannelse opfattes som et håb om en meningsfuld fremtid, i hvilken de studerende føler, at livet bliver forståeligt rent følelsesmæssigt (Antonovsky, 2000: 36-37).

Uddannelse som kamp mod besættelsen

Et andet aspekt omkring uddannelse, som kommer frem i lyset blandt de studerende er, at dét at de uddanner sig anses for at bidrage til modstanden mod den israelske besættelse. Khalil udtaler:

Min uddannelse er mit våben mod besættelsen – og mod uvidenhed. Med viden udvikler vi os, og derfor uddanner vi os (Khalil:17).

Det forstås ud fra dette udsagn, at Khalil konstaterer, at han anser sin uddannelse som at være sin måde at bekæmpe besættelsen, sit våben mod den israelske besættelse og mod uvidenhed. Den næste del af udsagnet er interessant, idet Khalil går fra at udtale sig på vegne af sig selv: ”*Min uddannelse, mit våben*” til at udtale; ”*Med viden udvikler vi os*”, ”*uddanner vi os*”. Det bemærkes, at Khalil ikke alene udtaler sig om egen situation, men om en gruppe som han er del af. Denne gruppe tolkes at være Khalils palæstinensiske medborgere, som lever under samme vilkår som ham. Med andre ord forstås det, at uddannelse på individplan anses for at have et større formål på gruppe- og samfundsniveau. Det er udtryk for tilhørspolitik. Khalil afgrænser hermed den palæstinensiske befolkning overfor den israelske. Dette behandles yderligere i afsnittet om tilhørsforhold herunder.

Ayman udtrykker sig således om uddannelse:

Med min uddannelse er mine ambitioner, som man kalder det – ‘infinity’. Der er ingen grænser overhovedet. Om jeg så jeg blev præsident eller mere, så ender mine ambitioner ikke. Hvis du bliver til noget, og du ingen ambitioner længere har, så er der kun en vej tilbage – nedgang. Men så længe du har ambitioner og tænker fremad - selvom du ikke kommer længere frem - så forbliver du i det mindste i din nuværende position. Hvorfor? Eksempelvis: Jeg kæmper mod en foran mig. Han er meget stor og stærk, og jeg kan føle, at han kan besejre mig. Jeg kan have ambitioner om, at jeg kan besejre ham - at jeg er stærkere end ham - selvom jeg ikke kan besejre ham. Men det er bedre end at jeg giver op. Måske besejrer han mig med en enkelt runde. Men hvis jeg ingen ambitioner har, kan han måske besejre mig med tre eller fire runder. Ambitioner skal aldrig standses. Så længe du har håb og ambitioner, så når du længere. Ambitioner skal være som bjerge – høje. Bjerge er høje, stabile, stærke. Ambitioner er som bjerge, sådan forestiller jeg det inde i mit hoved” (Ayman:11-12).

Udsagnet viser ligeledes opfattelsen af uddannelsens store betydning i Aymans liv. Det forstås, at Ayman sætter lighedstegn mellem uddannelse og ambitioner. Ambitioner som Ayman beskriver som uendelige. Ayman giver yderligere udtryk for ambitioner som en livsanskuelse; ”*hvis ... du ingen ambitioner længere har, så er der kun en vej tilbage, nedgang*” (Ayman:). En livsanskuelse der kan beskrives med udtrykket ‘der skal kæmpes til sidste bloddråbe’. Det er interessant hvorledes Ayman forsøger at tydeliggøre sin pointe om ambitioner ved at italesætte kampen mod en fjende.

Det kan tolkes at Ayman – ligesom Khalil i ovenstående citat - giver udtryk for nødvendigheden af at få sig en uddannelse og at have ambitioner med henblik på at besejre den stærke fjende, den israelske hær. At besejre den israelske fjende ved at uddanne sig tolkes således at være motivationselement, som bidrager til Aymans oplevelse af meningsfuldhed. Derudover kan det mellem linjernes tolkes at være en erkendelse af, at den israelerne er vanskelige, om ikke uovervindelige at besejre, da Ayman beskriver ” (...) *selvom jeg ikke besejre ham. Men det er bedre end at jeg giver op. Måske besejrer han mig med en enkelt runde. Men hvis jeg ingen ambitioner har, kan han måske besejre mig med tre eller fire runder*” (Ayman:). Ayman giver udtryk for at det for ham er meningsløst at opgive kampen mod besættelsen, på trods af at han er opmærksom på, at målet er svært at opnå.

Også Dania og Khaled udtrykker sig om uddannelse:

Fordi... Fordi mine karakterer og uddannelse er mine våben.. Det er det som allermest... Min uddannelse er det, som forbliver mit... i sidste ende.. Det kan ingen tage fra mig... Ligegyldigt hvor jeg drager hen, er min uddannelsesbevis mit våben. (Dania:24).

Lortesituation. Nogle gange kan man tænke "hvorfor leve det her liv", men så tænker man, "nej, det er sådan at israelerne vil have, at vi skal tænke", derfor bliver vi, er stærke og kæmper imod ved at uddanne os (Khalil:14).

Det tilkendes således at flere af de studerende betragter uddannelse som en strategi. En måde at opnå en oplevelse af meningsfuldhed ved at opnå viden med det formål at gøre op med utilfredshed med levevilkårene under den israelske besættelse. Flere giver også udtryk for, at uddannelse er deres våben - en del af kampen mod den israelske besættelse. Dette tolkes at være et udtryk for, at de studerende oplever, at det er værd at investere energi og engagement i uddannelsen, som led i en kamp mod besættelsen. De oplever følelsesmæssig forståelighed, og at de er villige og motiverede til at tage udfordringen på sig. De studerende er besluttet på at finde en mening med uddannelse og gøre deres bedste for værdigt at klare sig igennem den. Det tolkes som at 'kampen mod besættelsen' bidrager til oplevelse af meningsfuldhed (Antonovsky, 2000: 36-37).

Det vigtigste er, at kvinder får en uddannelse

I forhold til uddannelse synes der derudover at være en integrerende betragtning af, at det er vigtigt og giver mest mening, at kvinder står forrest i forhold til at uddanne sig. Mohammed oplyser hvorledes han opfatter uddannelse i forhold til sine søskende:

Jeg er den eneste af drengene i familien der studerer. Alle mine søstre studerer. De læser jura. Det er for at sikre en god fremtid for dem – det er vigtigt at vores piger er beskyttet (Mohammed:39).

Mohammed giver udtryk for, at der er flere kvinder i familien som studerer, end der er mænd. Mohammed siger, at det er for at beskytte og sikre pigerne i familien en god fremtid. Det er således internt besluttet i familien, at det giver mest mening, at pigerne først opnår at uddanne sig. Det forstås, at Mohammed har en opfattelse af, at kvinder i højere grad har brug for beskyttelse end mænd. Idet uddannelse konstateres at være vejen frem til god fremtid og beskyttelse, kan det årsagen til, at der investeres i at samtlige piger i Mohammeds familie opnår at engagerer sig i uddannelse. Hanna udtaler således om kvinder og uddannelse;

Det er især vigtigt, at kvinder uddanner sig, fordi vi jo lever i de her samfund, især arabiske samfund, som er præget af tidlige ægteskaber, begrænsning i deres frihed og ytringsfrihed. Hvis en pige skal være selvstændig, skal hun uddanne sig. Så ved de, at du er en uddannet person. Du er selvsikker og kan beskytte dig selv. I min optik – eller jeg oplever, at man i dag lægger mere vægt på, at en kvinde får sig en uddannelse end mænd, fordi kvinden skal kunne stå på egne ben. Du vil også opleve, at der er flere kvinder på universiteterne end mænd (Hanna:28-29).

Hannas udsagn understøtter Mohammeds udsagn om, at det i højere grad giver mening, og at der lægges vægt på, at kvinder uddanner sig. Hanna begrundet dette med, at en kvinde kan blive selvstændig, selvsikker og beskytte sig selv ved at uddanne sig. Hanna tilføjer en væsentlig begrundelse til denne opfattelse, nemlig at samfundet er præget af tidlige ægteskaber, begrænsning i deres frihed og ytringsfrihed. Hannas udsagn kan antages at være et udtryk for en

samfundsudvikling, hvor kvinden i dag har flere rettigheder, end hun tidligere har haft. Sluttelig findes det relevant at fremhæve Dania's oplevelse af ovenstående:

Og når jeg er færdig med uddannelsen, først der tænker jeg på at blive gift. Min uddannelse og job er vigtigst for mig, at blive gift er ikke noget, jeg tænker på i øjeblikket. Andre ønsker muligvis at gifte deres piger bort, men vores familie har gudskelov ikke den tankegang. Ægteskab er det sidste vi tænker på. Det vigtigste er, at pigerne får sig en uddannelse og sikrer sig selv (Dania:24).

Dania's udsagn bekræfter ligeledes, at det i høj grad findes vigtigt, at kvinder opnår uddannelse. Endvidere forstås det, at Dania tager afstand fra ægteskab inden afsluttet uddannelse, og at hun føler sig taknemmelig for, at hendes familie er enige. Det kan antages, at tidlige ægteskaber anses for at være begrænsende og forkerte, som Hanna giver udtryk for i ovenstående udsagn.

Statistisk set kan det bekræftes, at kvinders indskrivning på samtlige uddannelsesniveauer i palæstinensiske selvstyreområder er steget. Det akademiske år 2007/2008 var første år, at piger overgik drenge i primær og sekundær indskrivning kombineret; 548,781 kvinder versus 548.314 mænd. Denne stigning forekom ligeledes på universitetsniveau, hvor antallet af kvinders optagelse på de videregående uddannelser i det akademiske år 2006/2007 ud af 158,132 studerende var 86.098 kvinder og 72.034 mænd (The Women in Science International League, 2008).

Tilhørsforhold

Tilhørsforhold er forankret i hverdagslivet. Tilhørsfølelser og tilhørspolitikker udspiller sig i samtlige interview og knytter sig til de studerendes oplevelse af mening i hverdagen. Tilhørsfølelser og -politikker identificeres som en stærk følelse af fællesskab hos de studerende. Det fremstår som et ubrydeligt fællesskab. Dania, Tawfiq og Hanna udtaler følgende:

Jeg elsker mit land. Men sikkerhed betyder virkelig meget, det påvirker os alle. Vi elsker hinanden og holder sammen – vi har et godt sammenhold. Vi er bekymret på hinandens vegne. Jeg vil ønske, at vi kunne være mere trygge. Vi vil bare gerne have fred. Så ville vi få det så meget bedre (Dania:25).

Vi holder sammen, det gør vi altid. Det kan godt være, at vi er under pres, men vi – og folket, giver ikke op. Det er sådan, vi er blevet opdraget, og det vil vi også opdrage vores børn til. Det palæstinensiske folk vil aldrig give op. Ligegyldigt hvor mange år det kommer til at tage, vi holder sammen (Tawfiq:49).

Vi har ingen sikkerhed, pga. den israelske besættelse, men vi holder sammen, selvom vi lever under besættelse. Det er det indtryk, vi vil give til verden omkring os. Det sværeste er at være i dit eget land og se med dine egne øjne, at du ikke kan bevæge dig frit rundt. De har kontrol, men vi kæmper mod dem for at bevise over for folk, at det palæstinensiske folk holder sammen. (Hanna:27).

Det forstås ud fra overstående tre udsagn, at tilhørsfølelser udtrykkes i form af sammenhold, fælles udholdenhed og loyalitet overfor sine palæstinensiske medborgere, og det betyder meget for de studerende og indikerer en oplevelse af meningsfuldhed. Det tolkes, at de studerende finder mening i at være del af det palæstinensiske fællesskab i følelsesmæssige forstand, og at dette fællesskab er et motivationselement i deres liv. Konstruktioner af tilhørsforhold bør ikke blot ses som kognitive historier. De afspejler følelsesmæssige investeringer og ønsket om at være en del af 'noget/nogen' (Yuval-Davis, 2015: 202). De tolkes, at de studerendes sammenhold bidrager til deres lyst til at engagere sig i kampen mod besættelsen, og de problemer og krav besættelsen fører med sig. Oplevelsen af meningsfuldhed hører netop til under den psykiske funktionsevne (Antonovsky, 2000: 36). Denne opfattelse kan lige spores hos samtlige interviewpersoner:

1. "derfor bliver vi stærke og kæmper imod ved at uddanne os" (Khalil:14).

2. "Vi har hver især en rolle, nogle gør det praktiske - andre gør det ved at uddanne sig og udvikle sig – måske rejse ud og få inspiration fra udlandets samfund for at vende tilbage og gøre nytte af den her – så vi kan udvikle landet" (Ayman:1-2).

3. "Men vi har vænnet os.. Og vi overlever. Og vi tror på, at fremtiden bringer noget bedre med sig. Forholdene ændrer sig" (Naser:34).

4. "Vi skal ændre vores måde at tænke på, tænke med hjernen frem for hjertet.. Hvis man ændrer tankegangen i samfundet, ændres alt. Jeg tænker på os alle sammen. Det er mit syn" (Mohammed:42-43).

5. "Jeg vil have en stor rolle i samfundet ift. min interesse for kunst - jeg vil udvide vores kunst internationalt" (Aya:47).

Disse fortællinger tolkes at være et udtryk for, at de studerende konstruerer tilhørspolitikker ift. den palæstinensiske befolkning. De studerende er meget tydelige omkring deres opfattelse af at være medlemmer af et kollektiv, og om hvem de tager afstand fra: israelerne. Det etniske tilhørsforhold kommer implicit til udtryk gennem citaterne undervejs i hele specialet, hvor de studerende benytter sig af 'vi og 'os' i deres udtalelser. Dette tolkes, som at de studerende er kollektivt tænkende, og det kommer også til udtryk i forhold til deres opfattelse af etnicitet såvel som nationalitet og religiøsitet (Yuval-Davis, 2015: 198). Etnisk tilhørsforhold er knyttet til de studerendes følelsesmæssige tilhørsforhold til det palæstinensiske fællesskab, ligesom meningsfuldhed knyttes til følelsen af at forstå livet rent følelsesmæssigt, hvorfor etnisk tilhørsforhold tolkes at bidrage til de studerendes oplevelse af meningsfuldhed (Antonovsky, 2000: 36-37). De studerende giver udtryk for, at de i fællesskab er villige til at tage udfordringerne omkring besættelsen på sig og er fast besluttede på at finde en mening i at bekæmpe den, hvorfor de gør deres bedste for værdigt at klare sig igennem (Antonovsky, 2000: 36-37).

Brikkerne falder på plads

I forhold til etniske tilhørsforhold findes det relevant her at inddrage det uformelle interview med lektor ved Al Istiqlal University, Yaser Abu Hamed. Han har tidligere været ung studerende i de palæstinensiske selvstyreområder, ligesom han kan betragtes som en ekstern informatør. Hamed forsøger at gengive et kort historisk rids af de udfordringer, som universiteter i de palæstinensiske selvstyreområder har haft fra 1948 og frem til i dag, og hvilken indflydelse det har på unge palæstinenserers opfattelse af uddannelse i dag:

Der har igennem årene været mange udfordringer i forbindelse med retten til at uddanne sig. Der har været forbud (af israelske myndigheder) mod grundlæggende skoling af unge af flere omgange gennem årene. Universiteter blev lukket ned, hvorfor palæstinenserne indgik i et lokalt samarbejde, hvor de selv de måtte selv bygge universiteter. Universiteter blev i år 1967-1999 især udfordret i form af militære angreb, tåregas, vand og andet. Undervisere og studerende blev fængslet uden dom. Der er en indgroet opfattelse af, at med uddannelse vil

palæstinenserne underminere israelernes plan om, at palæstinensere skal forblive uvidende og uden udvikling. Uddannelse er vigtig for bedring af palæstinensernes livsvilkår (...)” (Yaser Abu Hamed: 50-51).

Ud fra Hameds udsagn forstås det, at der i flere årtier har været udfordringer og kamp om retten til uddannelse, og kan altså tolkes som at have været en del af interviewpersonernes forældre såvel som bedsteforældres virkelighed. Uddannelse kan dermed tolkes at være en del af kampen om at opretholde deres tilhørsforhold. Ifølge Yuval-Davis reproduceres etnisk tilhørsforhold fra generation til generation, og reproduktion udføres altid på en selektiv måde. Tilhørsforhold kan relateres til fortiden, og de kan være rettet mod at forklare de nuværende forhold (Yuval-Davis, 2015: 202). Kampen om retten til at uddanne sig kan derfor tolkes at være indgroet i forældre/bedsteforældres opdragelse af deres børn, altså en ide om, at uddannelse er grundlæggende del af kampen mod den israelske besættelse.

I rapporten *Impact of the Israeli Occupation on Palestinian Education* udarbejdet i 2009 af Mai Abdul Rahman, som er nævnt i ovenstående afsnit om eksisterende viden på området, gives et historisk rids af palæstinensernes udfordringer i forhold til retten til at uddanne sig, som stemmer i overens med Yasers beretning. Mai tager udgangspunkt i rapporter udarbejdet gennem årene som dokumenterer besværlighederne omkring uddannelse. Jeg finder det relevant at citere her;

According to the Special Rapporteur of the UN Commission on human rights *“the military occupations are another appreciable curb on the human right to education, the most egregious example being the Israeli Palestinian conflict”* (Report of the Special Rapporteur on the Right to Education, UN Doc. E/CN.4/2005/50 para. 124, December 17, 2004).

Palestinian human rights organization Al-Haq states Israeli occupation policies are impacting the future of Palestinians and their entire society.

“Israeli occupation threatens the education of new generations of Palestinians living in the Occupied Palestinian Territories (OPT) and consequently endangers the future of a people. The problem is deepened by the fact that more than half of the Palestinian population is less than 18 years old” (Al-Haq, *International Law in the Shadow of Israeli Occupation*, April 12, 2005).

The impact of curfews and closure on children's school attendance has been considerable.

According to UNICEF in October 2002, *“one month after the start of the Palestinian school*

year, over 226,000 children and 9,300 teachers were still unable to reach their schools” (UNICEF Press Release, 2 October 2002).

UNICEF reports that more than 560 schools were closed *“due to Israeli military curfews, closures and home confinement,”* and more than 197 were damaged by the IDF (Israel Defense forces), while *“275 schools were considered in the direct line of confrontation,”* subjecting school children to danger *“(UNICEF Press Release, 2 October 2002).*

The Palestinian Ministry of Education accounts that in 2003, *“1,135 school days have been lost during the Intifada and 54,730 teaching sessions were cancelled due to Israeli attacks during April and May of 2003 “Operation Defensive Shield”. And 850 Ministry of Education schools faced temporary closure”* (Palestine Monitor, February 2003). When Palestinians attempt to respond to Israeli restrictions on their access to their schools by holding classes at home or local gardens, Israel countered by outlawing all forms of Palestinian informal education. Maria Holt explains, *“The Israeli authorities, on learning about the mushrooming of popular education, promptly declared it illegal. Teachers and students became liable for arrest and punishment. In March 1989, UNRWA’s attempt to hand out home-study packs to its primary school pupils was similarly forbidden. This leads one to the inescapable conclusion that it was education itself which was being punished”* (Maria Holt, *The Right of the Child Denied: Palestinian Children under Occupation*, November 2001) (Abdul Rahman, 2009: 1-2).

Kampen om retten til at uddanne sig er yderst interessant, og brikkerne falder på plads i forhold til min søgen om forståelse af, at palæstinensere formår at finde mening i hverdagen trods deres belastende livssituation samt i forhold til størstedelen af de studerendes udsagn om, at uddannelse er deres måde at kæmpe imod besættelsen. Som regel bliver de følelsesmæssige komponenter i folks konstruktioner af sig selv mere centrale, jo mere truede de er, og jo mindre sikre de føler sig, hvilket kan tolkes som helt aktuelt hos de studerende (Yuval-Davis, 2015: 202). Oplevelsen af at have sammenhold og solidaritet knyttes til følelsen af tilhørsforhold og bidrager dermed til oplevelsen af meningsfuldhed.

I rapporten af Sharek beskrives ligeledes, at det palæstinensiske samfund traditionelt knytter stor betydning til uddannelse. Kontinuerlig besættelse, politisk uro og manglen på suverænitæt over basale ressourcer har bidraget til at gøre menneskelige ressourcer, og dermed uddannelse, til det

vigtigste fundament for sociale fremskridt, økonomisk udvikling og kulturel identitet (Sharek Youth Forum, 2009:33). Det er interessant, at lederne af Al Istiqlal University og Al Quds Open University begge under opstartsmøderne bringer frigørelse af den palæstinensiske stat på banen. Lederne tilkendegiver åbenlyst, at hovedformålet med at uddanne de unge på sigt er at sikre udvikling af et selvstændigt palæstinensisk samfund. Ligeledes fremgår dette på begge universiteternes hjemmesider at være universiteternes visioner. Idet de studerende dagligt er på universiteterne, vil de naturligt absorbere og påvirkes af denne holdning. Universiteternes rolle som udbydere af uddannelse udvides således til at være bærere af national identitet. (Universiteternes visioner vedlægges som bilag på hhv. arabisk og engelsk.) Dette kan tolkes som udtryk for *social position*, hvor det forventes at fremtidige mål inddrager frigørelse og udvikling af en palæstinensisk stat. Således positionerer universiteterne (og hermed de studerende) sig i forhold til samfundets forventninger (Yuval-Davis, 2015: 199). Ligeledes tolkes opfattelsen af at en palæstinensisk stat er målet, at være et udtryk for selektiv overlevering af både tilhørspolitikker og tilhørsfølelser ift. at være et palæstinensisk fællesskab, i og med at universiteterne åbenlyst omtaler holdningerne til og ambitionerne om en selvstændig palæstinensisk stat.

Interviewpersonernes formår således at uddanne sig og udvikle sig i en positiv retning trods det, at deres liv præget af risiko og belastning. Modgang og belastninger forklares som forårsaget af den israelske besættelse, som medfører trusler, svigt, risiko og traumatiske begivenheder. Oplevelse af sammenhæng omhandler netop den tilpasning, hvor de studerende, trods udsættelse for risici, ved brug af en samling af beskyttelsesfaktorer klarer sig signifikant bedre end forventet.

Et fælles ansvar

Jeg finder i undersøgelsen, at de studerende erkender, at samfundet i høj grad er udsat, og at de i fællesskab oplever sig forpligtet til at bidrage til at løfte opgaven med at skabe et godt og solidt fundament for samfundet. De studerende oplever at have en betydningsfuld rolle i forhold til udvikling af en palæstinensisk stat og tilkendegiver flere konkrete overvejelser og bud på, hvordan de mener at denne opgave skal gribes an. Disse overvejelser tolkes som udtryk for, at de studerende opfatter at de samfundsmæssige problemer er værd at investere energi og engagement i (Antonovsky, 2000: 36-37). Tawfiq fortæller:

Den nye generation er vores fremtid. Vi er dygtige og opmærksomme på situationen. Den ældre generation handlede i høj grad med udgangspunkt i deres følelser. Det skal vi ikke. Vi skal handle rationelt. Det er derfor at mange af os uddanner os (Tawfiq:49).

Tawfiq betragter således uddannelse som et redskab, der skal bidrage til at opnå målet om en palæstinensisk stat, som han vil være med til at opbygge. Det tolkes, at Tawfiq forstår uddannelse som måden, hvorpå han kan klæde sig på til at handle rationelt med udgangspunkt i viden, og at dette er den rette tilgang til ændringer af situationen i samfundet. Dermed forstås det, at Tawfiq mener, at tidligere generationer har handlet forkert i forhold til omstændighederne, eftersom de har handlet ud fra deres følelser frem for rationalitet. Tawfiq mener, at den nye generation er blevet opmærksom på denne fejltagelse, hvorfor de i højere grad er oplyste og opmærksomme på hvilke strategier, der er de rette for at ændre situationen i de besatte områder. Endvidere fortæller Mohammed:

"Vi skal ændre vores måde at tænke på, tænke med hjernen – frem for hjertet. Hvis man ændrer tankegangen i samfundet – ændres alt. Jeg tænker på os alle sammen. Det er mit syn" (Mohammed:42-43).

Det forstås her, at Mohammed ligeledes giver udtryk for, at den palæstinensiske befolkning har haft en fejltagtig tilgang til problemerne i det palæstinensiske samfund. Mohammed udtrykker ligesom Tawfiq, at befolkning har handlet ud fra deres følelser frem for at have en rationel tilgang til omstændighederne. Det tolkes således, at de begge har opnået en forståelse for, hvorfor situationen er, som den er, og at ændring af tilgangen til problemerne skal finde sted for at forsøge at løse samfundsproblemerne. Dermed er det udtryk for, at de er villige til at tage udfordringerne på sig, er besluttet på at finde en mening med den samt at gøre deres bedste for værdigt at klare sig igennem dem. Dette bidrager til deres oplevelse af meningsfuldhed. (Antonovsky, 2000: 36-37).

Delkonklusion

I dette analysekapitel påvises det ud fra interviewpersonernes fortællinger, at uddannelse opleves som et motivationselement, som er værd at engagere sig i, og som bidrager til oplevelsen af meningsfuldhed. Uddannelse anses for at være et håb om og et grundlag for at opnå en meningsfuld fremtid. I forlængelse heraf tolkes det, at opnåelse af uddannelse opleves som vigtig for den enkelte studerende på individ-niveau, men også på gruppeniveau eftersom uddannelse identificeres som del

af familiens fastsatte mål. Endvidere oplever interviewpersonerne, at det er værd at investere energi og engagement i uddannelse som en kamp mod besættelsen. Dermed bidrager 'kampen mod besættelsen' til oplevelse af meningsfuldhed. Det belyses, at interviewpersonerne finder mening i at være del af det palæstinensiske fællesskab, som afspejler deres følelsesmæssige tilstand og trangen til at høre til. Historisk set har palæstinensere i årtier kæmpet for retten til uddannelse og anser denne kamp for at være led i kampen mod den israelske besættelse. I denne forbindelse giver interviewpersonerne udtryk for, at de i fællesskab er villige til at tage udfordringerne omkring besættelsen og den belastende livssituation på sig og er fast besluttet på at finde en mening med at bekæmpe den, hvorfor de uddanner sig. Uddannelse kan dermed tolkes at være en del af kampen om at opretholde deres tilhørsforhold. Oplevelsen af at have et sammenhold, et solidt tilhørsforhold bidrager dermed til oplevelse af meningsfuldhed. Dermed betragtes uddannelse som at være meget betydningsfuld på samfundsniveau.

OAS som helhed

I forlængelse af ovenstående analysedele om håndterbarhed, begribelighed og meningsfuldhed vil der i denne afsluttende analysedel ses på OAS som helhed. Jeg har på analytisk niveau forsøgt at skelne mellem Antonovskys komponenter med henblik på at tolke de studerendes oplevelse af mening og sammenhæng trods deres belastende livssituation. Som jeg indledte med at pointere i starten af analysedelen, er det dog i virkeligheden svært at skelne mellem komponenter, da de hører uløseligt sammen og gensidigt påvirker hinanden. For at se på OAS som helhed tages der udgangspunkt i den formelle omdefinerede definition af OAS:

Oplevelse af sammenhæng er en global indstilling, der udtrykker den udstrækning, i hvilken man har en gennemgående, blivende, men også dynamisk følelse af tillid til, at (1) de stimuli, der kommer fra ens indre og ydre miljø, er strukturerede, forudsigelige og forståelige; (2) der står tilstrækkelige ressourcer til rådighed for en til at klare de krav disse stimuli stiller; og (3) disse krav er udfordringer, det er værd at engagere sig i (Antonovsky, 2000: 37).

Det tolkes at de studerendes (1) formår at forholde sig reflekterende ift. deres liv, og det gør, at de er i stand til at opnå en forståelighed i forhold til deres liv under besættelse. Dog tolkes de

studerendes tilkendegivelser af konstante bekymringer i forhold til familiens sikkerhed, som skyldes den israelske besættelse, at udfordre deres oplevelse af forudsigelighed.

(2) Familie tolkes at være en væsentlig ressource, som de trækker på i forhold til håndtering af uønskede hændelser og udfordringer. Netværk anses endvidere for studerende ved Al Istiqlal University som en ressource, der giver dem tryghed ift. fremtiden, og som er en ressource de vil trække på i forbindelse med at finde job, når de bliver færdiguddannet. Omvendt oplever de studerende ved Al Quds Open University at mangle dette netværk og oplever dermed netværk som en manglende ressource og hindring. Endvidere forstås det, at livets udfordringer håndteres via tiltro til, at gud og religion er en stærk ressource, der kan overvinde udfordringer og besværligheder, der indgår i den belastende livssituation, de lever under. Desuden anses de sociale medier for at være en brugbar ressource til at gøre omverden opmærksom på situationen i de besatte områder.

(3) Uddannelse anses som et udfordrende mål på Vestbredden, idet de studerende dagligt oplever sig udfordret af israelske myndigheder, men det opleves også som et motivationselement, som er værd at engagere sig i, da uddannelse betragtes som håb om og fundament i forhold til at opnå en meningsfuld fremtid.

Meningsfuldhed kommer i spil, når de studerende er engageret og formår at forstå deres problemer. Dette er en motivation til at finde ressourcer, og de vil være imod at skulle opgive (ibid.:39). Som tolket i overstående analysekapitler, forstår de studerende deres livs udfordringer og problemer i høj grad som et resultat af den israelske besættelse. I den forbindelse er de studerende af forskellige årsager villige til, og fastbesluttede på, at engagere sig i at uddanne sig; uddannelse anses for at være et håb om og grundlaget for at opnå en meningsfuld fremtid, og de oplever, at det er værd at investere energi og engagement i uddannelse som en kamp mod besættelsen. De finder mening i at være en del af et palæstinensisk fællesskab, hvilket afspejler deres følelsesmæssige tilhørsforhold. Sammenhængen mellem begribelighed og håndterbarhed kan tydeliggøres ved, at det er nødvendigt, at de krav der stilles til den studerende er tydelige, hvis de studerende skal være i stand til at føle, at de har tilstrækkelige ressourcer at trække på. Hvis de studerende oplever verden som kaotisk og uforudsigelig, er det svært at mærke, hvilke ressourcer de kan trække på for at klare sig (ibid.: 39).

På trods af at alle tre komponenter er vigtige, er det motiverende element meningsfuldhed, den centrale komponent i OAS. Uden motivation vil de studerende have svært ved at opnå oplevelse af begribelighed og håndterbarhed. Begribelighed er ifølge Antonovsky den næst vigtigste komponent, idet håndterbarhed afhænger af forståelse, forståelse som jo hører til under begribelighed. Det skal

understreges, at dette ikke betyder, at håndterbarhed ikke er vigtig – tværtimod. Hvis ikke de studerende kan danne sig et overblik over ressourcer som står til rådighed, vil det gå udover deres oplevelse af meningsfuldhed og dermed gå ud over de studerendes forsøg på at mestre deres situation. OAS hører som sagt uløseligt sammen og skal anvendes som en helhed (ibid.: 40). Ud fra ovenstående analyse kan det slutes, at de studerende har en stærk oplevelse af meningsfuldhed, der medvirker til, at de mestrer livets udfordringer med optimisme og troen på, at livet er værd at investere energi i.

KAPITEL 6

Konklusion

I det følgende foretages en sammenfatning af de væsentligste fund i analysen og der konkluderes på baggrund af dette. Omdrejningspunktet for nærværende undersøgelse har været at undersøge:

Hvordan beskriver unge universitetsstuderende på Vestbredden deres hverdag? Hvordan oplever de mening på trods af den belastende livssituation, som de befinder sig i?

I første analysedel opnås indsigt i de studerendes hverdag på Vestbredden, som af flere årsager opleves at være præget af besværligheder, sociale uretfærdigheder og frustration, idet de studerende dagligt oplever sig begrænset og undertrykt af at leve under israelsk besættelse. Empirien beskriver flere problemer, som de studerende oplever på Vestbredden, og der opnås indsigt, i hvad problemerne betyder for de studerendes liv, samt hvad der i de studerendes opfattelse er baggrunden for disse problemer. De studerende forstås at være en særlig sårbar gruppe med manglende basale rettigheder og med et udpræget behov for at blive anerkendt og behandlet retfærdigt. De studerende oplever besværligheder og utilfredsheder, som de ønsker, at der skal gøres noget ved.

En konsekvens af ikke at blive behandlet ligeværdigt ses i den manglende frie bevægelighed. De studerende skal dagligt passere checkpoints på Vestbredden, der afskærer byer fra andre, for at komme på universitet eller arbejde. Checkpoints resulterer timevis af spildtid. Konfrontation ved checkpoints opleves at være udfordrende og frustrerende, og flere studerende fortæller, at problemer ofte hober sig op ved checkpoints. De studerende har opfattelsen af, at checkpoints er oprettet for at presse og udfordre den palæstinensiske befolknings bevægelsesfrihed og tryghed.

Bevægelsesfriheden på Vestbredden erfares således af de studerende at være yderst begrænset og er med til at berøve palæstinenserne muligheden for at skabe et værdigt liv. Den israelske besættelse opleves som hovedårsag til manglende retfærdighed og lighed.

Endeligt belyser analysen hvorledes de studerende oplever chikane af israelske soldater, der trænger ind i palæstinensiske landsby og boliger uden varsel. Dette skaber uro og frygt i den palæstinensiske befolkning. Samtlige studerende fremhæver, at besættelsen har ført til mangel på

anerkendelse af den palæstinensiske befolkning, og at man fratages muligheden for at deltage som fuldgyldige medlemmer af samfundet. Disse udfordringer påvirker de studerende i alle aspekter af deres liv.

Der er hovedsageligt tale om problemer, som de studerende ikke kan undgå at blive påvirket af i deres hverdag. Det stiller palæstinenserne i en svag position og begrænser dem. De studerendes beskrivelser af hverdagen berører således de menneskelige konsekvenser af israelsk politik og praksis på Vestbredden.

I anden del af analysen peges det ved hjælp af OAS på, hvilke ressourcer eller mangel på samme der bidrager til eller udfordrer de studerende i at opnå mening under deres belastende levevilkår. Overordnet set opleves meningsfuldhed i højere grad end komponenterne håndterbarhed og begribelighed. Jeg finder i analysens anden del, at familien er et centralt og betydningsfuldt element i de studerendes liv. Familien anses som at være en ressource, en beskyttende faktor, en kilde til omsorg og tryghed, som bidrager til deres oplevelse af håndterbarhed. Samtidig opleves gensidig bekymring for familiens eksistentielle sikkerhed at udfordre deres oplevelse af begribelighed. Det kan endvidere sluttes, at religion hovedsageligt bidrager til oplevelsen af håndterbarhed, således at de studerende håndterer livets udfordringer ved at have tillid til guds evner og ved at placere dem selv og deres udfordringer i en sammenhæng, der er større end dem selv.

De studerende oplever behov for modstand, som udspringer af en grundlæggende oplevelse af uretfærdighed. Empirien bekræfter endvidere, at fællesskabet bliver manifesteret gennem modmagt, og at det er i kampen mod Israel, at fællesskabet særligt kan mærkes. De studerende anser uddannelse som potentiale for modstand. Uddannelse opleves som et motivationselement, som er værd at engagere sig i, og som bidrager til oplevelsen af mening i dagligdagen. Uddannelse anses for at være et håb om og grundlaget for at opnå en meningsfuld og succesfuld fremtid, både på individplan i form af forsørgelsesgrundlag og på samfundsplan, hvor uddannelse anses for at bidrage til 'kampen mod besættelsen'. I den forbindelse bidrager tilhørsfølelser og tilhørspolitikker endvidere som motiverende faktorer i de studerendes liv. Samtidig peger de studerende på, at fællesskabet forpligter, både i forhold til at vise, at man vil være en del af det, og ved at bidrage til fællesskabet. De studerende finder mening i at være del af det palæstinensiske fællesskab, og det afspejler deres følelsesmæssige tilstand og trang til at høre til. Oplevelsen af at have et sammenhold og et solidt tilhørsforhold bidrager dermed til de studerendes oplevelse af mening. Palæstinensisk

solidaritet er internaliseret i de studerende, og en selvstændig palæstinensisk stat er det kollektive mål. Dette internaliseres gennem socialisering fra familien og universitetet. De studerende oplever sig som brikker i den palæstinensiske konflikt, og drømmen om et selvstændigt Palæstina går dermed i arv.

Socialt arbejde kan bidrage med sin viden til at gøre noget ved de ringe vilkår, som palæstinenserne lever under. De unge palæstinensere og palæstinensere generelt har brug for støtte i deres kamp for lige rettigheder. Dermed synes denne undersøgelse at antyde, at en kvalificering af socialt arbejde må tage udgangspunkt i ønskerne om at bekæmpe ulighed og diskrimination af den palæstinensiske befolkning. Baggrunden for socialt arbejde er at balancere mellem samfundets krav til borgerne om at arbejde, deltage og opføre sig lovlydigt, og borgernes krav om sikkerhed, tryghed og autonomi. Det kan ud fra de studerendes fortælling konstateres, at kravene om sikkerhed, tryghed og autonomi ikke bliver opfyldt. Det kan dermed slutes, at det ikke er nok at rette sit blik mod individet eller mod familiens sociale situation; det er også nødvendigt at rette et blik på det samfundsmæssige niveau, da dette påvirker på individ- og gruppeniveau.

Perspektivering

Generelt kan den generede viden fra specialet om, at man kan formå at overvinde eller håndtere stressfaktorer og opnå succes trods stærkt belastede livssituation, ved brug af ressourcer, anerkendelse og ved at skabe et stabilt tilhørsforhold udfoldes og generaliseres til socialt arbejde, f.eks. med børn og unges mistrivsel, ældres og handicappedes sociale problemer, sygdom, misbrug, psykiske problemer og langtidsarbejdsløshed. De studerendes fortællinger berører problemer, som omfatter uønskede eller uacceptable levevilkår. Udsatte borgere og professionelle socialarbejdere kan i nærværende speciale opnå indblik i, at det er muligt at trives, at opnå succes i livet, trods en belastende opvækst og levevilkår. OAS er et fint redskab, som kan medinddrages og benyttes i sociale indsatser for at opnå indsigt i det enkelte individs oplevelse af sammenhæng.

Den genererede viden i nærværende speciale anses at være i overensstemmelse med de tendenser, som den nuværende forskning i socialt arbejde peger i retning af. Som et resultat af paradigmeskiftet i Danmark – fra passiv til aktiv, lægges der i dag vægt på at stille krav til den enkelte borger. Det forventes at den enkelte borger tager det primære ansvar for sin egen situation, og at borgeren selv sætter sig nogle mål og træffer sine egne beslutninger, som skal støtte målet og

hensigten med hjælpen.¹⁷ Socialt arbejde er således præget af empowerment tankegang og tilgang. Idet de studerende lever under et af nutidens mest komplekse konflikter, er de et godt eksempel på, at man kan opnå stabil trivsel og udvikling trods belastende omstændighederne omkring sig ved, at trække på tilgængelige ressourcer, ved at forholde sig åben og motiveret overfor sine problemer - og dermed ved at tage ansvar for eget liv.

De studerendes fortællinger har ikke blot givet mulighed for at besvare problemformuleringen ud fra et mikro-perspektiv, men kan ligeledes belyse makrosociale processer. Med den viden jeg har fået gennem nærværende speciale, er det væsentligt at pointere, at dette er et område, der uden tvivl kan udforskes fra mange flere vinkler og på mange flere måder. Man kunne, med mere tid og flere ressourcer, fokusere på at udarbejde en mere omfattende undersøgelse, hvor sundhedsmæssige (især psykologisk påvirkning af at leve i et besat område), boligmæssige, beskæftigelsesmæssige mv. forhold er inddraget i analysen af målgruppen. Ligeledes kunne det være interessant at interviewe unge udenfor uddannelsessystemet for at få deres vinkel med.

Jeg har fået indsigt i mange spændende aspekter inden for dette specifikke felt, og jeg kan se mange muligheder for videre undersøgelse og forskning. Det er i forbindelse med projektet min oplevelse, at der er et stort behov for at gøre yderligere opmærksomhed på forholdene i de besatte områder. Derfor kan nærværende speciale med udgangspunkt i Socialt Arbejde betragtes som en anbefaling af nødvendigheden af fremtidige forskningsprojekter i de besatte områder.

¹⁷ Socialministeriets vejledning om retssikkerhed og administration på det sociale område fra 2006, kapitel 6, "Borgeren skal medvirke".

KAPITEL 7

Validitet

I forbindelse med en kvalitativ undersøgelse er vurdering af undersøgelsesernes validitet vigtig. Spørgsmålene om reliabilitet og generaliserbarhed findes ikke relevante at diskutere i denne sammenhæng, idet spørgsmålene i den anvendte interviewguide var åbne og derfor lagde op til åbne svar, hvorfor undersøgelsen vil være vanskelig at gentage.

Formålet med validitet er at undersøge om interviewundersøgelsen reelt har undersøgt det, den har til formål at undersøge (Brinkmann & Kvale, 2009:272). Specialet har repræsenteret en forstående forskningstype, hvor hensigten har været at undersøge, hvordan unge universitetsstuderende i de palæstinensiske selvstyreområder beskriver deres hverdag og i forlængelse heraf, hvordan de oplever mening på trods af den belastende livssituation, som de befinder sig i.

Jeg har i forbindelse med udarbejdelse af interviewguiden grundigt reflekteret over, hvorledes jeg kan stille åbne spørgsmål. I interviewsituationerne har jeg benyttet mig af interviewguidens fire overordnede temaer med henblik på at indhente empiri, som kan besvare problemformuleringen. Jeg har dog ladet interviewpersonernes fortællinger været styrende i interviewsituationerne og på baggrund af min empiri, analyse og research af eksisterende viden på området formålet at belyse væsentlige forhold, som dominerer de studerendes hverdag. Med udgangspunkt i materialet har jeg endvidere formålet at identificere, hvilke styrkende og svækkende faktorer der har betydning for, at de studerende oplever mening i hverdagen. Empirien har været styrende i forhold til den teoretiske ramme for specialet, og det var noget, jeg i udgangspunktet bestræbte mig på pga. specialets fænomenologiske og hermeneutiske tilgang. I min bearbejdning af empiri gjorde jeg brug af en induktiv analysestrategi for at finde de elementer i interviewene, som bedst muligt belyser problemformuleringen.

Når der skal argumenteres for undersøgelsens kvalitet bliver videnskabsteori atter centralt. Der er forskellige kriterier for undersøgelsers videnskabelige kvalitet, alt efter hvilken videnskabsteoretisk tilgang, man har. Herudover har problemformuleringen gennem hele skriveprocessen været styrende for specialets opbygning, og jeg undervejs været opmærksom på at følge op på, at problemformuleringen besvares.

Idet specialets formål har været at opnå forståelse for interviewpersonernes dagligdag, forekommer validitet vigtig at foreligge mellem interviewpersonerne og jeg. Derfor går jeg afsluttende i forskningsprocessen tilbage til de studerende og validerer mine tolkninger af interviewene. Jeg havde sørget for at få deres Facebook-kontaktoplysninger under interviewene.

Jeg gør brug af fire interviewpersoner til valideringen, nemlig to studerende fra hvert universitet. Jeg tilsendte dem specialets konklusioner oversat og i punktform, opdelt efter specialets opbygning. Interviewpersonerne oplyser mig først og fremmest om, at de er enige i samtlige konklusioner, og de udtrykker i denne forbindelse stor taknemmelighed for mit arbejde. De pointerer endvidere at de håber, at specialet kan bidrage til at de bliver hørt, og at de til enhver tid er villige til at bidrage med deres viden. Derudover havde Ayman og Aya tilføjelser som de ønsker, skal inddrages i specialet. I forhold til kampen mod den israelske besættelse ønsker Ayman at tilføje, at det vigtigste er, at man har viljestyrke og ambitioner om at opnå delmål som uddannelse med henblik på at opnå hovedmålet, som er at frigøre sig fra besættelsen.

Ayman tilføjer, at han mange gange har oplevet at de israelske soldater laver overgreb på palæstinensiske søstre og mødre med henblik på at fremprovokere reaktioner fra familiens mandelige medlemmer, således at soldaterne herefter kan anholde dem. De israelske soldater ved, at familien er palæstinenserens 'ømmepunkt' og de benytter sig derfor af denne svaghed. Ayman tilføjer, at han tænker, at israelerne ved at "*slottet kun kan væltes indefra*".

Aya tilføjer under validering, at unge mænd under uddannelse ofte bliver anholdt og fængslet af israelske soldater, og hun finder det relevant at understrege, at dette kan have alvorlige psykologiske påvirkninger på dem og have konsekvenser for deres fremtid.

Det er vigtigt at tydeliggøre, at jeg i analysen har forsøgt at frembringe de studerendes fortællinger, men analysen er i fortolkningsarbejdet præget af mine tolkninger af interviewpersonernes svar. Jeg er opmærksom på, at dette kan påvirke validiteten af undersøgelsen. Endvidere er jeg opmærksom på, at palæstinenserens forhold er af politisk interesse, så jeg er i høj grad opmærksom på afsenderen af budskabet i de rapporter, som inddrages i specialet. Jeg har dog valgt at inddrage artikler og rapporter udarbejdet af palæstinensere, idet specialets problemformulering søger at opnå indsigt i og tager udgangspunkt i palæstinenserens livssituationen, hvilket jeg finder er argument nok til at inddrage dem. Formålet med at validere konklusionerne med de studerende har været at sikre, at mine tolkninger er valide. Dermed kan specialet konkluderes at have en høj grad af validitet.

Litteraturliste

- **Abdul Rahman, Mai (2009)** - Impact of the Israeli Occupation on Palestinian Education.
 - Presented at the 18th Annual Conference of the Global Awareness Society International
 - <http://www.orgs.bloomu.edu/> - Lokaliseret d. 07.05.16.
- **Al Istiqlal University:** www.pass.ps -Lokaliseret d. 08.03.16.
- **Al Quds Open University:** <http://www.qou.edu/englishIndexPage.do> - Lokaliseret d. 16.03.16
- **Andersen Bøgh Lotte , Hansen Møller Kasper & Klemmensen Robert (2010)**- Metoder i statskundskab, Hans Reitzels forlag: 177 - 180.
- **Antonovsky Aaron (2000):** Helbredets mysterium, at tåle stress og forblive rask, KBH: Hans Reitzels Forlag, 3 opslag: Kapitel 2.
- **AWRAD - Arab World for Research & Development (2008)** - Palestinian Youth: Politics, Information and Media Results of an Opinion Poll - Youth lifestyles, values, communication and sources of information, political and social attitudes, expectations and partisan issues.
 - miftah.org/Doc/Polls/PollAwrad110608.pdf - Lokaliseret d. 14.06.16
- **Balousha Hazem - Al Monitor (2013)** - “Palestinian Youth Suffer High Unemployment, Frustration”: lokaliseret på al-monitor.com d. 04.12.15
- **Commission of the Churches on International Affairs (CCIA) World Council of Churches (2011)** - Education under occupation - Access to Education in the occupied Palestinian territory”
 - unicef.org/oPt/UNICEF_Under_Occupation_final-SMALL.pdf - Lokalisret d. 28.05.16
- **EACEA -The education, audiovisual and culture executive agency (2012).** -Higher education in the occupied Palestinian

territory.eacea.ec.europa.eu/tempus/participating_countries/overview/oPt.pdf -Lokaliseret d. 17.05.16

- **FN-forbundet:**globalis.dk/Konflikter/Israel-Palaestina - Lokaliseret d. 15.01.16
- **Goldman Paul (2015)** - On Video: Israeli Soldiers Raid Homes, Question Kids as Young as 9 - NBC NEWS – Lokaliseret d. 13.04.16
- nbcnews.com/news/world/israeli-soldiers-raid-homes-question-kids-young-9-n322706. - Lokaliseret d. 05.05.16
- **Harder Thomas (2010)** - Mellem to sprog: om oversættelse, tolkning, sprogpolitik, og hvorfor det er bedre at være tosproget end tvetunget. Museum Tusulanums Forlag, Københavns Universitet. Anmeldt af Jacob L. mey:136-140.
- **Honneth Axel (2003)** – Behovet for anerkendelse, en tekstsamling, KBH: Hans Reitzels Forlag, 1.udgave, 5 opslag: Kaptiel 1: Indledning.
- **Human Rights Watch (2013)** -World Report hrw.org/sites/default/files/wr2013_web.pdf - Lokaliseret d. 29.04.16
- **International Labour Organisation (2015)** - The situation of workers of the occupied Arab territories. ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_371179/lang--en/index.htm
- **International Middle East Media Center (2016)** - Army Kidnaps Fourteen Palestinians In The West Bank” -Lokaliseret d. 29.04.16.
- **Jakobsen Skytte Ida (2014)** – Resiliens processer, begreber, forskning og praksis, KBH: Akademisk forlag, 1. udgave: 40-50
- **Järvinen Margaretha, Mik-Meyer Nanna (2005)** - Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv, KBH: Hans Reitzels Forlag, 1. udgave: 15-45
- **Juul Søren (2010)**– Solidaritet, anerkendelse, retfærdighed og god dømmekraft – En kritisk analyse af sammenhængskraft i velfærdssamfundet, KBH: Hans Reitzels Forlag: 150-170.

- **Juul Søren, Pedersen Bransholm Kirsten (2012) (red.)** – Samfundsvidenskabernes videnskabsteori – en indføring, KBH: Hans Reitzels forlag, 1 udgave: 14-18, 99-118, 122-124.
- **Kvale Steinar, Brinkmann Svend (2009)** - Interview - introduktion til et håndværk, KBH: Hans Reitzels Forlag, 2. Udgave.
- **Merton K. Robert, Nisbet Rober (1976)**– Contemporary Social Problems, Colombia University, fourth edition: 7 og 37-42.
- **Sharek Youth Forum (2009)** - The status of youth in Palestine. sharek.ps -Lokaliseret d. 24.04.16
- **Skytte Marianne (2016)**– Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde, KBH: Hans Reitzels Forlag, 4 udgave, 1 oplag: 79-103.
- **The Women in Science International League (2008)** - Woman and education in Palestine
- http://womeninscience.rasit.org/files/women_in_palestine_education.pdf
- **Udenrigsministeriet:** Rejsevejledning for Israel. um.dk -Lokaliseret d. 10.02.16
- **Yuval-Davis Nira (2006)** - 'Belonging and the politics of belonging', Patterns of Prejudice, 40: 3, 197 — 214 Patterns of Prejudice Publication details, including instructions for authors and subscription information: informaworld.com/smpp/title~content=t713395163. - Lokaliseret d. 20.04.16
- **Yuval-Davis, Nira (2011)** - **Power, Intersectionality and the Politics of Belonging.** vbn.aau.dk/files/58024503/FREIA_wp_75.pdf . - Lokaliseret d.21.04.16

Bilag 1. Vision: Al Istiqlal University

Universitets vision:

أن تكون جامعة الاستقلال رائدة في العلوم الأمنية تلبي احتياجات الوطن من الكوادر الأمنية المؤهلة علمياً ومهنياً، وأن تكون في طليعة الجامعات والأكاديميات العربية الأمنية في خدمة المجتمع الفلسطيني، وموضع اعتبار وتميز أكاديمي على المستوى المحلي والعربي والإقليمي والدولي في المجال الأمني.

“to meet the country 's needs of security personnel qualified academically and professionally, and to be at the forefront of universities and academies Arab security in the Palestinian community service, and being taken into account and academic distinction at the local level and the Arab , regional and in the international cooperation” (www.pass.ps).

رسالة الجامعة:

توفير تعليم وتدريب أكاديمي عالي ونوعي في التخصصات ذات العلاقة بالعلوم الأمنية، يستند إلى رؤية شاملة للتطوير النوعي للموارد البشرية في المجالات المعرفية الذهنية، والعلمية والتطبيقية، والروحانية القيمة المتعلقة بقطاع الأمن، وتوظيفها لإعداد كوادر أمنية عالية التأهيل مهنياً وعلمياً، وإعداد قيادات المستقبل المسلحة بروح الانتماء والالتزام والانضباط والقيم الوطنية والحضارية، التي تقوم بوظيفة الأمن كخدمة مجتمعية ترسخ أسس شراكة حقيقية مع المجتمع الفلسطيني ومؤسساته وأفراده، وتعمل على تطوير المجتمع الفلسطيني بصورة عامة والأجهزة الأمنية بصورة خاصة، في إطار من التنمية الوطنية الشاملة والمتكاملة والمستدامة في مختلف المجالات.

Providing education and training of high and qualitative academic disciplines related to security in science, based on a comprehensive vision for the qualitative development of human resources in the fields of knowledge of mind, scientific and spiritual value related to the security sector, and using them to prepare a high-security cadres professionally and scientifically rehabilitation, and preparation of the armed leaders of the future in a spirit of belonging the commitment, discipline and national cultural values, which are job security as a service community established the foundations of a genuine partnership with the Palestinian society and its institutions and its members, and is working on the general security services, in particular, the development of Palestinian society, within the framework of comprehensive, integrated and sustainable development in various fields of national development (www.pass.ps).

Bilag 2. Vision: Al Quds Open University

وتهدف الجامعة، من خلال تبني فلسفة التعليم المفتوح والتعليم المدمج، إلى إيصال العلم والمعرفة إلى شرائح المجتمع كافة، فقد شرعت أبوابها أمام الطلبة من موظفين وعمال ومزارعين وربات بيوت، وطلبة الثانوية العامة الجدد والقدامى، لالتحاق بكلياتها السبع: كلية التربية، وكلية العلوم الإدارية والاقتصادية، وكلية التكنولوجيا والعلوم التطبيقية، وكلية التنمية الاجتماعية والأسرية، وكلية الزراعة، وكلية الإعلام، وكلية الآداب، أملين افتتاح تخصصات وكليات أخرى التي كان آخرها افتتاح كلية الدراسات العليا التي انطلقت من فرع الجامعة برام الله لتمنح درجة الماجستير في تخصصي: "اللغة العربية وآدابها" و"الإرشاد النفسي والتربوي" ، هذا فضلاً عن وجود عدد من المراكز العلمية والتدريبية المتخصصة التي تسهم في تعزيز المهارات للعام الدراسي الجديد التكنولوجية والحصيلة المعرفية لدى الطلبة والمجتمع المحلي، في سبيل بناء الإنسان الفلسطيني وتمكينه من بناء مؤسساته الوطنية على أسس من الكفاءة والجدارة وتؤهله لتجسيد حلمه بالحرية والاستقلال والعدالة (<http://www.qou.edu>).

Al Quds Open University aims to deliver knowledge to all society segments as it includes seven faculties (Education, Administration and Economic Science, Technology and Applied Science, Social and Family Development, Agriculture, Media, and Arts). In addition to several scientific and specialized training centers which promote technological skills and knowledge in order to assist the Palestinian community to be educated with ability to construct national institutions based on competence and to realize their dream of freedom, independence and justice (<http://www.qou.edu>).

Vision

Leadership, excellence and creativity in the field of open learning, community service, and scientific research, besides imbedding its leading role in establishing the Palestinian society based on knowledge and science.

Mission

Preparing qualified graduates to meet the needs of the community, who have the capabilities to compete in both local and regional labor markets, and to contribute efficiently and distinctly in scientific research and capacity-building of technical and human aspects. This will be achieved through providing educational and training programs in accordance with the best practices of open and blended learning; as well as, strengthening and enhancing the scientific research environment, within a framework of community interaction and co-operation and exchange of expertise with the stakeholders, based on the latest standards of quality and excellence (<http://www.qou.edu>).

Bilag 3. Dokumentation fremvist for studerende og universitetsledere.

2016.03.02

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY AND SOCIAL WORK
FREDRIKSKAJ 10B
DK 2450 COPENHAGEN SV

MARIANNE SKYTTE
ASSOCIATE PROFESSOR
T +45 9940 2616
M +45 2857 8321
SKYTTE@SOCSCI.AAU.DK

To whom it may concern

Lina El-Sarih born 12th of May 1991 is a master student at the Department of Sociology and Social Work, Aalborg University – Copenhagen.

Lina is travelling to do research interviews for her master dissertation on the lives of university students in Ariha.

Lina is an excellent student and we expect that her research will contribute to theoretical and methodological developments at the Department of Sociology and Social Work.

As her supervisor I hope you will give her the support, she will need to be able to do her research.

Thank you

Marianne Skytte
Associate professor